

496

2017/5

GULISTON

3/15
№ 1

*Fayz agar olmas vujudung gulsitoni atridin,
Shammai naqshi vujud imkon emas imkon aro.*

Alisher NAVOIY

Орадан йиллар, асрлар ўтади, мухтарам Биринчи Президентимизнинг номи
ва у киши бошчилигида амалга оширилган буюк ишлар юртимизнинг
шонли тарихида ўчмас саҳифа бўлиб мангу қолади.

Шавкат МИРЗИЁЕВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти

Jurnal 1925-yildan chiqa boshlagan

Muassis:

O'zbekiston Respublikasi

Madaniyat vazirligi

Bosh muharrir

vazifasini bajaruvchi:

Temur A'ZAM

Jamoatchilik kengashi:

Muhammad ALI

Suyima G'ANIYEVA

Baxtiyor SAYFULLAYEV

Minhojiddin MIRZO

Shuhrat SIROJIDDINOV

Akmal NUR

Hamidulla BOLTABOYEV

Isajon SULTON

Fathulla MA'SUDOV

Mirza AZIZOV

Oqilxon IBROHIMOV

Tahririyat:

mas'ul kotib:

Komil JONTOYEV

fotomuxbir:

Mashrab NURINBOYEV

sahifalovchi:

Nigina ISMOILOVA

navbatchi muharrir:

Ahmad TO'RA

USHBU SONDA:

Tojixon SOBITOVA
Birinchi Prezidentimizning
barkamol siymosi

Enaxon SIDDIQOVA
Yuragimda gullay boshlar
hayajonlar

To'liqin ESHBEKOV
Tafakkurga asoslangan
muloqot

Manzura SHAMS
Topganimiz to'yga
buyursin...mi?

Ibrohim HAQQUL
Tutdek to'kilgan yurak

Sanobar RAHMONOVA:
Men saodatli ayolman

Saodat BERDIYEVA
E'tirof mas'uliyati

Jurnal O'zbekiston Matbuot va axborot agentligi tomonidan 0517 raqamli guvohnoma bilan 13.09.2016-yilda ro'yxatga olingan. Jurnal ikki oyda bir marta (bir yilda oltita) chop etiladi. Mualliflar va tahririyat fikrlari farqli bo'lishi mumkin. «Guliston» jurnalidan olingan materiallarda manba ko'rsatilishi shart. Tahririyat barcha ijodiy ishlarni tahrir etishga haqli.

Bichimi 62x84. Buyurtma № 69 . Adadi: 1200 nusxa. Hajmi 6 bosma taboq.

Bosmaxonaga 18.10.2017-yilda topshirildi. Bosishga 20.10.2017-yilda ruxsat etildi. Tahririyat manzili: Toshkent — 100000, Buyuk Turon ko'chasi, 42-uy. Tel.: 233-25-66, 233-27-94.

ЎЗБЕКИСТОН ЎҚИТУВЧИ ВА МУРАББИЙЛАРИГА

Қадрли ва муҳтарам устозлар!

Аввало, сиз азиятларни, сизларнинг тимсолингизда устоз деган шарафли номни улуғлаб келаётган юртимиздаги барча инсонларни умумхалқ байрами – Ўқитувчи ва мураббийлар куни билан чин қалбимдан самимий муборакбод этаман.

Бугун ушбу қутлуғ айёмни мамлакатимизда кенг нишонлар эканмиз, биринчи навбатда, қадрдон мактабимиз, бизга ҳарф ўргатган, эзгуликдан сабоқ берган меҳрибон муаллимларимиз сиймоси кўз олдимизда намоён бўлади. Биз учун ибрат намунаси, юксак инсоний фазилатлар тимсоли бўлган сизлар каби азиз ва мўътабар зотлар шаънига энг гўзал сўзлар, эзгу тилакларимизни изҳор этамиз. Сизларнинг барчангизга ҳеч қачон узиб бўлмайдиган қарздорлик ҳисси билан таъзим қиламиз.

Буюк Алишер Навоий бобомиз айтганларидек, дунёнинг бор бойлик ва хазинаси билан ҳам сизларнинг олижаноб меҳнатингиз ҳақини адо этиб бўлмайди.

Ҳақиқатан ҳам, ҳар бир мурғак болани ўз фарзандидек ардоқлаб, ёш авлод тарбияси учун кўз нури, қалб қўри, бутун борлигини бахш этадиган ўқитувчи ва мураббийлар том маънода фидойи касб эгаларидир.

Биз бугун замонавий билим ва касб-ҳунарлар, хорижий тилларни пухта эгаллаб, катта умид ва ишонч билан ҳаётга қадам қўяётган, эртанги кунимизнинг ҳал қилувчи кучи бўлган минг-минглаб фарзандларимиз камолида ўқитувчи ва мураббийларимизнинг бекиёс ҳиссаси борлигини яхши биламиз ва сизларнинг бу улуғ хизматингизни юксак қадрлаймиз.

Хурматли юртдошлар!

Мамлакатимиз ўз тараққиётининг янги даврига қадам қўйган ҳозирги кунда Ўзбекистон Республикасини 2017-2021 йилларда ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси асосида барча соҳаларда кенг кўламли ўзгаришлар амалга оширилмоқда.

Ана шу ислохотларнинг муваффақияти, мамлакатимизнинг дунёдаги ривожланган, замонавий давлатлар қаторидан муносиб ўрин эгаллаши, аввало, илм-фан ва таълим-тарбия соҳасининг ривожини билан, бу борада бизнинг дунё миқёсида рақобатдош бўла олишимиз билан узвий боғлиқ, десак, ҳеч қандай муболаға бўлмайди.

Айни шу мақсадда ўтган бир йил давомида Ўзбекистон Республикаси Президенти ва Вазирлар Маҳкамасининг бевосита таълим-тарбия соҳасига дахлдор бўлган 74 та фармони, қарор ва

фармойиши қабул қилинганини таъкидлаш ўринлидир.

Албатта, соҳа ривожига юксак эътибор натижаси бўлган бу ҳужжатларни ҳаётга самарали жорий қилиш, уларга бамисоли жон бахш этишда биз, аввало, сиз, азиз ўқитувчи ва мураббийларга, сизларнинг билим ва тажрибангиз, истеъдод ва маҳоратингизга суянамиз.

Бугунги кунда биз замон талаби ва халқимизнинг хоҳиш-иродасидан келиб чиққан ҳолда, таълим тизимида улкан ислохотларни амалга оширишга киришдик. Жумладан, умумий ўрта таълим соҳасида 11 йиллик тизимга ўтиш, академик лицей ва касб-ҳунар коллежларини оптималлаштириш, 5 та янги олий таълим муассасаси ва филиаллар ташкил этиш, 16 та университет ва институтда 12 та йўналиш бўйича кечки ва сиртки бўлимлар очиш, мактабгача таълим муассасалари тармоғини кенгайтириш, нодавлат таълим хизмати кўрсатиш, педагог кадрлар ва халқ таълими ходимларини тайёрлаш ва қайта тайёрлаш, уларнинг малакасини ошириш тизимини такомиллаштириш бўйича татбиқ этилаётган, узокни кўзлаган ислохотларнинг моҳияти ва аҳамиятини сиз, ҳурматли устоз ва мураббийлар, албатта, ҳаммадан кўра яхши тушунасиз.

Ана шу ишларимизнинг давоми сифатида шу кунларда Муҳаммад ал-Хоразмий номидаги ахборот-коммуникация технологиялари йўналишига оид фанларни чуқурлаштириб ўқитишга ихтисослаштирилган мактаб, Мирзо Улуғбек номидаги ихтисослаштирилган давлат умумтаълим мактаб-интернати, «Астрономия ва аэроавиатика» боғи ташкил этилаётгани, ҳеч шубҳасиз, мамлакатимизда таълим сифатини жаҳон стандартлари даражасига кўтаришга хизмат қилади.

Шунингдек, Тошкент шаҳрида Америка Қўшма Штатларининг нуфузли Вебстер университетининг филиали очилиши ҳам илм-фан ва таълим соҳасида илғор хорижий тажриба ва инновацияларни жорий этиш йўлида муҳим қадам бўлади.

Айни вақтда биз таълим-тарбия муассасаларининг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, муаллимлар, профессор-ўқитувчилар малакасини ошириш, хориждаги етакчи таълим марказлари билан илмий-педагогик ҳамкорликни кучайтириш, ўқув-тарбия жараёнларига замонавий таълим ва ахборот технологияларини, янги ўқув методикаларини жорий этиш бўйича ҳали олдимизда кўплаб долзарб вазифалар турганини яхши англаймиз ва уларнинг ечими устида доимий иш олиб борамиз.

Муҳтарам дўстлар!

Бугунги кунда шиддат билан ўзгариб бораётган

ҳаёт олдимизга қўяётган бир-бирдан мураккаб ва муҳим масалаларни ҳал қилиш ҳақида ўйлар эканмиз, уларнинг ечими айнан таълим-тарбия билан, ёшларнинг дунёқарабини замонавий билим, юксак маънавият ва маърифат асосида шакллантириш билан боғлиқ эканига яна бир бор ишонч ҳосил қиламиз.

Жумладан, бутун инсониятни ташвишга солаётган терроризм ва экстремизм каби бало-қазоларни бартараф этишда фақат уларнинг оқибатларига қарши курашиш билан чекланмасдан, биринчи навбатда, бу таҳдидларни келтириб чиқараётган сабабларга қарши курашиш, ёшларни эзгу инсоний идеаллар руҳида камол топтириш энг асосий вазифага айланмоқда.

Айнан ана шундай ёндашув Ўзбекистон томонидан нуфузли халқаро саммитларда, хусусан, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг яқинда бўлиб ўтган 72-сессиясида алоҳида таъкидлангани сизларга яхши маълум, албатта.

Бу борада биз илгари сураётган «Жаҳолат ва зўравонликка қарши маърифат билан курашамиз» деган ғоя ва ташаббус халқаро майдонда катта эътибор ва қизиқиш уйғотмоқда ҳамда қўллаб-қувватланмоқда.

Ишончим комил, халқимиз зиёлиларининг илғор вакиллари бўлган сиз, ҳурматли устоз ва мураббийлар мамлакатимизда ижтимоий-маънавий муҳитни яхшилаш, ёшлар ўртасида соғлом турмуш тарзини қарор топтириш, жамиятимизда тинчлик ва ҳамжиҳатликни мустаҳкамлаш бўйича олиб бораётган ишларимизни сифат жиҳатидан янги босқичга кўтариш, ҳаётда ўзини оқлаган мактаб, оила ва маҳалла ҳамкорлигига асосланган ижтимоий тизим самарасини оширишда фаол иштирок этиб, барчага ўрнатилган намуна бўласизлар.

Сиз, азизларнинг ана шу эзгу мақсадларга эришиш, инсон ҳар томонлама эркин ва фаровон яшайдиган янги Ўзбекистон давлатини барпо этиш, жонажон Ватанимизни янада тараққий эттиришга қаратилган оғир ва машаққатли, шу билан бирга, ғоят шарафли меҳнатингизни муносиб қадрлаш учун биз давлатимиз ва жамиятимизнинг бор куч ва имкониятларини сафарбар этишга тайёرمىз.

Сизларни 1 октябрь – Ўқитувчи ва мураббийлар куни билан яна бир бор табриклаб, барчангизга сиҳат-саломатлик, бахт ва омад, хонадонларингизга тинчлик-хотиржамлик, файзу барака тилайман. Доимо соғ-омон бўлинг, азиз устозлар!

Шавкат МИРЗИЁЕВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти

БИРИНЧИ ПРЕЗИДЕНТИМИЗНИНГ БАРКАМОЛ СИЙМОСИ

Инсонлар бўладик, келиши билан кетиши ўрта-сидаги умр деб аталмиш вақтда чақмоқдай чақнаб ўзларидан ёрқин из қолдирадилар. Бу из ўчмас бўлиб, асрларга татигулик. Маънавий етук шахсларгина шу қадар юксакликка, авлод-аждодлар қалбида замонлар оша, асрлар оша яшашдай шарафга сазовордирлар.

Шундай толега муносиб инсонлардан бири – мамлакатимизнинг Биринчи Президенти Ислам Каримов элим деб, юртим деб ёниб яшади. Буюк ўзбек халқининг мустақил, эркин ҳаёт кечиришида, миллий ифтихор туйғуси билан яшашида собитқадамлик қилди. Жонажон Ўзбекистонимизнинг, халқимизнинг келажагини ўйлаб фидойи бўлиб яшадди.

Ислам Каримов номининг абадийлаштирилиши, ҳайкаллар ўрнатилиши ва музейларнинг ташкил қилиниши ҳамда очилиши, кўрик-танловларнинг йўлга қўйилиши давлатимиз ва халқимиз мустақил юртимиз асосчисини қанчалар севиши ҳамда ҳурмат қилишидан далолатдир. Чунки Ўзбекистон халқи истиқлол йилларида эришилган салмоқли ютуқларни ҳақли равишда Биринчи Президентимиз номи ва фаолияти билан боғлайди. Зеро, у мамлакатда амалга оширилган улкан ишлар, тарихий ўзгаришларнинг ташаббускори ва раҳнамоси ҳисобланади.

Тошкент ва Самарқанд шаҳарларида ўрнатилган ҳайкаллар халқимизнинг ўз суюкли фарзандига бўлган юксак эҳтироми тимсоли бўлди.

Биринчи Президентимизни демократик талаблар ва халқаро мезонларга тўла жавоб берадиган Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг муаллифи десак хато бўлмайди. Иқтисодий ислохотларнинг беш тамойилини ўз ичига олган, дунёда «Ўзбек модели» деб эътироф этилган янги сиёсий-ижтимоий тизимни ишлаб чиқиб, амалга оширди.

Ўзбекистон давлатининг ҳудудий яхлитлигини, сарҳадларимиз дахлсизлигини ҳимоя қилишга қодир Қуролли Кучлар, Чегара ва Ички қўшинларни замонавий ислохотлар асосида ташкил этиш ишига бошчилик қилди. Айниқса, собиқ Марказқўм бошчилигидаги кучлар Ўзбекистонда адолатсизлик ва тазйиқларни авж олдирган йилларда ўзбек миллатининг номини таҳқир ва ҳақоратлардан ҳимоя қилиш, халқимизнинг миллий ғурурини тиклашда фидойилик намунасини кўрсатди. Шунингдек, бузғунчи кучлар бошлаган Андижон, Наманган, Фарғона, Қирғизистоннинг Ўш, Жалолобод вилоятларидаги фожиали воқеаларда матонат ҳамда инсонийлиги билан эл бошига тушган ишни бартараф қилди. «Ўз кучи ва келажагига ишонган халқнинг бағри кенг бўлади. Шу нуқтаи назардан қараганда, ўзбек халқининг илдизлари бақувват, тарихи буюк, келажаги мустаҳкамдир!» деб элнинг кўнглини тоғдек кўтарган эди.

Биринчи Президентимиз халқимизнинг маънавий қадриятларига ҳурмат-эҳтиром билан муносабатда бўлиш, асраб-авайлаш ва ривожлантириш, муқаддас динимизни, урф-одатларимизни, бебаҳо тарихий меросимизни ҳаётга қайтаришни давлат сиёсати даражасига кўтарди. Бу унинг «Юксак маънавият – енгилмас куч», «Адабиётга эътибор – маънавиятга, келажакка эътибор» асарларида ўзининг яққол ифодасини топди. Мазкур асарларидаги ғоялар, ўйлайманки, ҳеч қачон ўз моҳиятини йўқотмайди. Ислон Абдуғаниевич халқаро майдонда Ўзбекистоннинг обрў-этиборини юксалтириш, ўзбек номини бутун дунёга тараннум этишга улкан ҳисса қўшди. Инсонларнинг тафаккурини ўзгартириш, уларнинг онгида миллий ғоя, миллий мафкура асосларини шакллантириш ва мустаҳкамлаш ишига раҳнамолик қилди. Айниқса, мафкуранинг ўзини ўта сиёсийлаштиришдан воз кечиш, унда айна миллий ва умуминсоний қадриятларни кучайтириш, таълим-тарбияда илм-маърифат, зиёилик, юксак маданиятликнинг устуворлигига эришиш мақсадга мувофиқлигини кўрсатиб берди.

Юртимизда тинчлик-осойишталикни, миллатлар ва фуқароларнинг ўртасидаги тотувлик ва ҳамжиҳатликни қарор топтириш, уни сақлаш ҳамда мустаҳкамлашга беқиёс ҳисса қўшди.

Маҳалланинг давлат ва жамият бошқарувидаги нуфузини ошириш, ваколат ва ҳуқуқларини кенгайтириш, фуқароларнинг ўз-ўзини бошқариш тизими

сифатида уни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашда ташаббускор бўлди.

Шунингдек, Ислон Каримов жонажон Ўзбекистонимизнинг барча туманларида янги тураржой бинолари қурилиши, шу жумладан, улуғ аجدодларимиз мангу ором топган қадамжоларни обод қилиш, иқтисодимизнинг салоҳиятини оширишда катта ўрин тутган йирик-йирик корхоналарни бунёд этишда, кўпгина шаҳар ва қишлоқларимиз, пойтахтимиз Тошкентнинг шакл-қиефасини тубдан ўзгаришида бевосита раҳбарлик қилди.

Мухтасар қилиб айтганда, Ислон Абдуғаниевич Каримов Ўзбекистон давлати ва давлатчилигини барпо қилиш, демократик фуқаролик жамияти қуриш асосларини яратди. Мамлакатимиз тараққиётининг асосий йўналишларини ишлаб чиқди, юртимизнинг ёруғ истиқболи йўлида кўп миллатли халқимизни бирлаштириб, уни улуғ мақсадлар сари бошлади. Ана шунинг учун ҳам буюк ўзбек халқининг қалбидан чуқур ва беқиёс ўрин олди. Бу эзгу ишлар мангуликка дахлдор.

Тожихон СОБИТОВА,
филология фанлари номзоди,
доцент

MILLIY RAQS SAN'ATINING RIVOJLANISH TARIXI

Қадим замонда бир шоҳнинг оловда ўйнайдиган раққосаси бўлган экан. Раққоса ойнинг йи-гирма тўққиз кунда ўт ичида ўйнар экану, ўттизинчи кун да оларкан. Унинг сирини ҳеч ким билмас эмиш. Бир куни раққоса-нинг таърифини эшитиб, саройга олис юртнинг подшоҳи ташриф буюрибди. Афсуски, ўша куни раққосанинг ўттизинчи – дам ола-диган куни экан. Шоҳ раққосага «ўйна!» деб амр қилибди. Ўз под-шоҳининг амрини вожиб билган раққоса оловга кириб борибди ва ёниб кетибди. Унинг сири ҳам ўзи билан кетган экан. Бу бир афсона. Аммо ундан олинадиган хулоса шуки, раққоса зиммаси-га халқ эътиборини қозонишдек масъулиятни олиб, саҳнага чиқар экан, кўзга кўринмас олов ичида бўлади. Унинг ҳар бир ҳаракати машаққатли машқларнинг мева-си. Озгина хато қилса, дарров сезилади. Шунинг учун рақс ўз ижросиси олдида кўп талабларни қўяди. Бундай қатъий мезонларда азалий қадриятлар акс этади.

Яқинда Ўзбекистон Респу-бликаси Маданият-вазирлиги то-монидан «Ўзбекконцерт» дав-лат муассасасида «Миллий рақс санъатининг ривожланиш тарихи, долзарб муаммолари ва замон-авий концепциялари» мавзуси-да илмий-амалий конференция ўтказилди. Анжумандан кўзлан-ган мақсад Президентимизнинг 2017 йил 31 майдаги «Маданият ва санъат соҳасини янада ри-вожлантириш чора-тадбирлари

тўғрисида»ги Қарори ижросини таъминлаш ҳамда ўзбек мил-лий рақс ва хореография санъ-атининг таниқли намоёндалари иштирокида рақс санъатини яна-да ривожлантиришга қаратил-ган таклифлар ишлаб чиқиш, энг илғор тажрибаларни омма-лаштириш, илмий янгилик ва ху-лосаларни соҳага изчил жорий этишдан иборат. Конференцияни «Ўзбекконцерт» давлат муасса-саси бошлиғи вазифасини ба-жарувчи Азамат Ҳайдаров ўзбек рақс санъатининг бугунги кундаги ютуқ ва муаммолари тўғрисидаги фикрлари билан очди:

– Ҳозирда Тошкент шаҳри-да ўн та давлат ва хусусий рақс ансамбллари мавжуд. Буларда икки юздан зиёд раққос ва раққо-салар фаолият юритади. Қо-рақалпоғистон Республикаси ва вилоятларда ўн олти та рақс жамоалари мавжуд бўлиб, улар-да тўрт юзга яқин санъаткор ижод қилмоқда. Шунингдек, А.На-воий, Муқимий, Бердақ номидаги мусиқали театрларда ҳамда Тошкент оперетта театрида

бир юз элликдан ортиқ раққос ва раққосалар, балет артист-лари ишлашади. Тошкент дав-лат рақс ва хореография олий мактабида юзлаб ёшларимиз таълим олмоқда. Биз ишлашни истасак, имконият кўп. Соҳа-да устоз-шогирд аънаналарида узилиш бўлиб қолганлиги са-бабли миллий рақс йўналишида анчагина хато ва камчиликлар тўпланиб қолган.

Сўнгра Ўзбекистон Республи-каси Маданият вазири Бахтиёр Сайфуллаев сўзга чиқиб, ўзбек миллий рақси тарихи, аънанала-ри ва айни пайтдаги рақс соҳа-сидаги муаммоларга атрофлича тўхталди.

– Барчамизнинг хабаримиз бор, жорий йилнинг 3 август куни муҳтарам Президентимиз бир гуруҳ ижодкорлар билан уч-рашиб, санъатнинг барча соҳа-ларидаги тўхтаб қолган маса-лаларни кун тартибига қўйди. Хусусан, Ўзбекистон давлат консерваториясининг раҳбар-лигини бевосита Маданият вазири бошқариши белгилаб қў-

йилди. Бугун рақс соҳаси ҳақида сўз юритар эканмиз, Уста Олим Комилов, Тамарахоним, Мукарама Турғунбоевалар бошлаб берган аъъаналар нега йўқолиб боряпти, нега миллий рақсимизда оқсашлар кузатиляпти, деган саволларга атрофлича жавоб топамиз ва сизларнинг таклифларингиз асосида концепция қабул қиламиз, – деди ва-зир.

Шундан сўнг, Ўзбекистон халқ артисти, балетмейстер Қодир Мўминов, Ўзбекистон давлат консерваторияси профессори Оқилхон Иброҳимов, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, журналист Гулчеҳра Умарова, санъатшунос Аҳмаджон Раҳимов сўзга чиқиб, соҳадаги муаммоларни бартараф этиш юзасидан ўз таклиф ва мулоҳазаларини билдирдилар.

Ёқимли куй ва қўшиқ қалбга кириб борар экан, вужудга ҳам ўз таъсирини ўтказди. Куйга монанд тебраниб тинглаймиз. Агар шўхроқ қўшиқ бўлса, беихтиёр бармоқлар ҳаракатга келади. Бу маънода ҳар кимнинг ўз усули бор. Кимдир бармоғини столга уриб тингласа, кимдир астойдил берилиб рақс тушади. Рақс... бу катта масала. Этнографлар рақснинг келиб чиқиши масаласида турлича фикрлар билдиришади.

– Марказий Осиё, жумладан, Ўзбекистон ҳудудида топилган қоятош тасвирлари, археологик топилмалар бу ерда рақс жуда қадимий илдизларга эгалигидан гувоҳлик беради. Зардуштийликнинг китоби «Авесто»да ҳам

рақс хусусида маълумотлар бор. Ўзбек миллий рақслари мазмунига эътибор берсак, ҳар бир ҳаракат маълум маънони ифода-лаши лозим. Қадам товуши ҳам, бармоқлар ҳам, кўз қарашлар ҳам «сўзлаб» туради, – дейди «Ўзбекконцерт» давлат муас-сасаси масъул ходими Матлуба Маҳкамова.

Яқинда Россия телевидение-сининг «Голос» кўрсатувида бир қиз чиқиб, хоразмча рақсга ту-шиб, ҳакамлар олқишига сазовор бўлди. Бироқ ўзини тошкентлик Диана деб таништирган бу қиз чиқиши олдидан «Афсуски, Тош-кентда рақсга муносабат яхши эмас», деб интервью берди. Бо-шига дўппи, елкалари очик қора кўйлак кийиб олган бу қизгина ўз либосини ўзбек миллий кийими деб атади. Рақс ҳаракатларининг маъносини эса пахта тераётган қиз деб баҳо берди. «Лазги»нинг маъноси пахта терими эканини бу қиз қаердан олди экан? Тўғри, бу масалада Дианани айбламаймиз. Чунки рақснинг асл маъносини тушунмай, бундай танловларда кўпчилик иштирок этади. Унинг рақс соҳасида билдирган фикри-га ҳам ўзимиз сабабчимиз. Чунки ёшлар телевизор орқали клиплар ва яккахон қўшиқларга ижро эти-лаётган рақсларни томоша қили-шади. Бундай томошалар рақс-нинг инқирозини кўрсатиб туради. Шунинг учун соҳада жиддий ўзга-риш қиладиган вақт келди.

– Ўзбек миллий рақс санъ-ати уч йирик йўналишга бў-линади, – дейди Ўзбекистон халқ артисти Қизлархон Дўст-

муҳаммедова. – Хоразм, Бухоро ва Тошкент-Фарғона усуллари-нинг ҳар бирида кўплаб тармоқ рақслар мавжуд. Ўзбек рақсида ҳар бир ҳаракатнинг ўз моҳия-ти бор. Буларни пухта ўрганиб, рақс санъатини моддий манфа-ат воситаси эмас, санъат деб билган одамгина ҳақиқий раққо-са сифатида халқ меҳрини қо-зонади. Рақс қўшиқни тўлдирув-чи омил эмас, қўшиқ ва куй рақс учун хизмат қилиши керак. Бир пайтлари оммалашган «Чўпон қиз», «Пилла», «Тановор»ларда битта ҳаракат ўзгарса, дар-ров сезиларди. Бугунги рақслар қоришиқ ва бир-бирига ўхшаш ҳаракатлар жамланмаси бўлиб қолмоқда. Ўйлайманки, бугун қа-бул қилинадиган концепция соҳа-да улкан бурилиш ясайди.

Баҳс ва мунозаралар билан танқидий руҳда ўтган конферен-ция ёш раққосалар учун катта сабоқ бўлди. Ҳар бир рақс гуруҳи-га рақс санъатининг дарғалари Малика Аҳмедова, Рушана Сул-тонова, Дилафрўз Жабборова, Маъмура Эргашева, Қизлархон Дўстмуҳаммедова сингари устоз-лар маслаҳатчи сифатида бирик-тирилиб, уларнинг назоратидан ўтган асарларгина саҳнага олиб чиқирилиши, Тошкент Миллий рақс ва хореография олий мактаби учун янги адабиётлар, услубий қўлланмалар ишлаб чиқирилиши белгилаб қўйилди. Конференция-нинг концепцияси қабул қилинди.

Сабоҳат ТҶХТАБОЕВА

Taronalar Sharqdan taralar...

«Шарқ тароналари» XI халқаро мусиқа фестивали жуда юқори савияда ўтказилди. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг анжуман очилишида шахсан қатнашиб, иштирокчиларга табрик йўллагани фестивал иштирокчиларини, халқимизни, юртимизга келган меҳмонларни хурсанд қилди. Нуфузли санъат анжумани иштирокчиларининг ҳис-ҳаяжонларини уларнинг сўзларидан ҳам англаш мумкин.

Сашар ЗАРИФ, ЙОРК университети профессори (Канада):

— Эронда туғилганман. 11 ёшимдан Канадада яшайман. Рақс этнографияси бўйича мутахассисман. «Шахснинг шаклланишида рақснинг роли» мавзусида докторлик ишимни ҳимоя қилдим. Ўрта Осиё, Кавказ халқлари, Эрон ва Шимолий Африкадаги сўфийлик рақси эксперти ҳисобланаман. 2012 йилда Англия қироличаси Елизаветта II томонидан санъат тарихини ўрганишдаги хизматларим учун олмос медал билан тақдирланганман.

2011-2013 йилларда «Шарқ тароналари» фестивали доирасида ўтказилган конференцияларда иштирок этганман. Бу галги илмий анжуманда «Замонавий шароитда анъанавий қадриятлар ҳақида музокара ўтказиш» мавзусида маъруза қилдим. Уни йиғилиш қатнашчилари қизиқиш билан қабул қилишди. Мен бу галги ташрифимда жуда кўп маълумотларга эга бўлдим, музокараларда иштирок этдим.

Фестивал жуда юқори савияда ташкил қилинган. Истардимки, хорижлик меҳмонлар мана шу олган бебаҳо таассуротларини ўз юртларида кўпроқ тарғибот қилишса. Токи бундай бетакрор анжумандан бутун дунё аҳли баҳраманд бўлсин.

Тоби КУН, хонанда (Франция):

— Бизнинг «Трио» гуруҳимизни чин маънода халқаро гуруҳ дейиш мумкин. Сабаби – мен Францияданман, Петра Словениядан, Алекс эса Словакиядан. Уч ярим йилдан бери биргаликда ишлаб келяпмиз. Биз фольклор оҳанглардан фойдаланган ҳолда, уларни замонавий куйлар билан уйғунлаштиришга ҳаракат қиляпмиз.

Самолётдан тушган пайтимдаёқ Ўзбекистонга нисбатан кўнглимда қандайдир илиқ ҳис пайдо бўлди. Одамларнинг очиқ чехраси, самимий муомаласидан хурсанд бўлдим. Келажакда яна Ўзбекистонга келиш ниятимиз бор.

Харие ИНОЯ, мусиқашунос (Япония):

— Мен дунёнинг кўплаб мамлакатларида ўтказилган мусиқа фестивалларида, турли анжуманларда қатнашганман. Бироқ «Шарқ тароналари» даражасидаги юқори савияли форумлар бармоқ билан санарли. Самарқандда ўтказиладиган анжуманнинг энг аҳамиятли томони шундаки, унинг очилиш маросимида мамлакат Президенти қатнашади. «Шарқ тароналари» иштирокчиларига ўзининг тилақларини йўллайди. Шавкат Мирзиёевнинг самимий сўзларидан барчамиз хурсанд бўлдик.

Очилиш маросими менда катта таассурот қолдирди. Таъкидлашим жоиз, дастур давомида ўзбек санъаткорлари билан бир қаторда грузиялик ва тожикистонлик санъаткорларнинг ҳам чиқиш қилгани алоҳида эътиборга молик воқеа бўлди. Шунингдек, европалик санъаткорлардан иборат «Трио» гуруҳининг чалган куйлари тадбирга ўзгача шукуҳ бағишлади.

Шу ўринда ўзбек санъати ҳақида гапирмасам бўлмайди. Ўзбек мусиқаси ўзининг жозибadorлиги, тарбиявий аҳамиятга эга эканлиги ҳамда замирида кучли фалсафа мужассамлиги билан бошқа халқлар санъатидан ажралиб туради.

Орадан неча минг йиллар ўтган бўлса ҳам, ўзбек санъати асло ўзгармаган. Тарихийлигини, ўзининг кучли мазмун-моҳиятини ҳамон сақлаб келмоқда. Бунинг асосий сабаби ўзбек халқининг фидойилиги десам, асло хато қилмаган бўламан.

Палван ҲАМИДОВ, Туркменистон халқ артисти, бахши:

— Туркменистонлик мусиқачилар «Шарқ тароналари» халқаро мусиқа фестивалида доимий равишда иштирок этиб келади. Бу гал мазкур нуфузли анжуманда бизнинг гуруҳимиз қатнашаётганидан бахтиёрмиз.

Самарқандга келишдан олдин Бухорога ҳам бордик. Ўзбекистонда тарихий ва замонавий биноларнинг ажойиб уйғунлиги яратилган экан. Бизни жуда илиқ кутиб олишди. Меҳмондўстликнинг юксак намунасини айнан юртингизда кўрдик.

«Шарқ тароналари» халқаро мусиқа фестивали Ўзбекистоннинг Биринчи Президенти Ислам Каримов ташаббуси билан йўлга қўйилгани ҳақида гапириб беришди. Ислам Абдуғаниевич ҳам, Шавкат Мирзиёев ҳам санъатга меҳр қўйган раҳбар эканлиги Ўзбекистон халқининг бахти десам, асло муболаға қилмаган бўламан. Ўз навбатида,

бизнинг президентимиз Гурбангули Бердимухамедов ҳам санъатнинг асл шайдоси.

Ўзбек ва туркман халқлари бир неча минг йиллардан бери яқин қўшничилик алоқаларини сақлаб келмоқда. Санъат тимсолида бу алоқалар янги даражага кўтарилади, деб умид қиламан.

Френки СУРЯДАРМА, хайъат аъзоси (Индонезия):

— Ўзбекистон билан илк хотираларим узоқ йилларга бориб тақалади. Индонезиянинг биринчи президенти Сукарно ўтган асрнинг 50-йилларида собиқ иттифоқ раҳбари Хрущёв томонидан тақлиф қилинади. Ўшанда Сукарно Имом Бухорийнинг қабрини зиёрат қилиш имкони бўлган тақдирдагина боришини айтади. Шундан сўнг Сукарнонинг истаги амалга ошади. Ўшанда Имом Бухорийнинг ким эканига қизиқиб, юртингиз тарихи ҳақида етарлича маълумотларга эга бўлганман.

Ўзбекистон тарихий обидаларга бой юрт. Бу ерга учинчи марта келишим. Самарқандда ўтказиладиган «Шарқ тароналари» халқаро мусиқа фестивалининг жаҳонда нуфузи жуда юқори. Таъкидлаш жоиз, мазкур фестивалда қатнашиш ҳар бир санъаткор учун олтин имкониятдир. Мен бу ерда дунёнинг турли бурчакларидан келган мусиқачиларнинг миллий куй-қўшиқларини тинглашга муваффақ бўлдим. Бу эса ўзим Индонезияда ўтказадиган «Тоража» халқаро фестивалини янада такомиллаштиришимга ёрдам берди. «Шарқ тароналари» иштирокчиларини ўз фестивалимга ҳам таклиф қилдим. Испаниялик Ана Алкаиде билан ҳам айнан Самарқандда танишганман. У ҳам «Тоража» фестивалида иштирок этган.

Мен ўзбекистонлик мусиқашунослар билан алоқаларимни янада мустаҳкамлаш, ўзбек ва индонез халқлари ўртасида ўзаро мусиқа алмашинувини йўлга қўйиш ниятидаман. Ўзбекистондан икки гуруҳни ўз фестивалимга таклиф қилдим. Улар ўз санъатини Индонезияда ҳам кўрсатиш имконига эга бўлади.

Жина ЧАВЕЗ, хонанда (АҚШ):

— Юртингизга келишдан олдин ўзбек санъатини имкон қадар ўрганишга ҳаракат қилдим. «Ялла» гуруҳи ва Сардор Раҳимхон томонидан куйланган кўшиқлар менга ёқиб қолди. Уларнинг матнини ёд олиб, ўзбек томошабин-

лари учун куйлаб беришни мақсад қилгандим. Лекин бу даражада зўр қарши олишади деб ўйламагандим. Томошабинлар бизни тинимсиз олқишлаб туришди, рақсга ҳам тушишди.

Энг қувонарлиси, бу ерга келганимдан кейин менга ўзбек миллий матоси — атласдан тайёрланган либос совға қилишди. Уни кийганимда ҳақиқий ўзбек аёлига ўхшаб қолганимни айтишди. Мақтовлардан жуда хурсанд бўлдим. Ўзбек халқининг санъати, маданияти ва либослари дунёда тенги йўқ, умуман ўзгача услубда экан. Мен ўзим учун тамоман янги дунёни кашф этдим.

Хуан Антонио ВАСКЕС (Испания):

— Ҳамкорим Арасели Изигаре билан биргаликда Mundofonias радиосини ташкил қилганмиз ва мен бу ерда бош муҳаррир бўлиб ишлайман. Бизнинг радиомизда мусикий дастурлар учун ўрин ажратилган ва «Шарқ тароналари» халқаро мусиқа фестивалида жаранглаган куй-қўшиқлар доимий равишда бериб борилади.

«Шарқ тароналари» халқаро мусиқа фестивали жаҳон маданиятларини бирлаштираётган, санъаткорларга ўзаро ҳамкорлик қилиш, фикр алмашиш учун имконият яратиб бераётган нуфузли анжумандир.

Самарқанд азалдан дунё маданиятларини бирлаштирувчи марказ бўлиб келган. Бу тарихий шаҳар ҳақида анча олдин эшитганман ва бу ерга келиш истагим кучли эди. Айнан «Шарқ тароналари» фестивали сабаб ниятим амалга ошганидан бахтиёрман.

Соҳиб ПОШШОЗОДА, Гран-при соҳиби (Озарбайжон):

— Жаҳоннинг энг нуфузли фестивалларидан бири саналадиган «Шарқ тароналари»да қатнашишнинг ўзи катта бахт, аслида. Анжуманнинг бош совринига эга бўлганим ҳам қутилмаган, ҳам ўта қувончли ҳодиса бўлди. Бундай пайда қалбингдаги барча ҳиссиётларни айтиб беришинг қийин. Мен Ўзбекистонда ўзимни ўз уйимдагидек ҳис қилдим. Ўзбек халқи чиндан ҳам санъатсевар халқ экан. Фурсатдан фойдаланиб, менга юксак эҳтиром кўрсатган юртга ва унинг халқига ўз ташаккуримни айтмоқчиман.

Темур АЪЗАМ

Энахон СИДДИҚОВА,
Ўзбекистон халқ шоири

Yuragimda gullay boshlar hayajonlar

ОНАЖОНЛАР

Болаликнинг соғинчида дил ҳапқириб,
Юрагимда гуллай бошлар ҳаяжонлар.
Кўнглидаги орзуларин ипак қилиб,
Суппачада дўппи тикар онажонлар.
Девор оша анграяди қантак ўрик,
Қумғонда сув биқирлайди холи қуриб.
Чолгинамга деб пахтали тўнми, қийиқ,
Суппачада дўппи тикар онажонлар.
Беланчакни тебратади кўҳна қўшиқ,
Тебранади Алпомишдан қолган бешиқ.
Гулларига яратганнинг ишқи тушиб,
Суппачада дўппи тикар онажонлар.
Битдими, деб куёш халак келар тикка,
Тарс ёрилар анорларнинг пўсти юпқа,
Чикса ҳамки ғалвир сўраб, ё элакка,
Суппачада дўппи тикар онажонлар.
Дунёларнинг дардларини аритгандай,
Армонларин, аламларин қаритгандай,
Вақтнинг ўзғир тулпорларин ҳоритгандай,
Суппачада дўппи тикар онажонлар.
Меваси бол ишқомларнинг соясида,
Ўзлари ҳам худойимнинг соясида.
Дейсиз жаннатларнинг пиллапоясида,
Суппачада дўппи тикар онажонлар.

ЭЙ ДЎСТ...

Эй дил, дунёсига басдир юришинг,
Кўнгилни кўнгилга бурмоққа ўргат.
Дунёсининг кўнгил билан йўқ иши,
Ўзни эзгу йўлга юрмоққа ўргат.
Оёғингда ётган чўпни ўпиб қўй,
Жонингни элингга минг бор тикиб қўй,
Ҳеч йўқса бир дилга ниҳол экиб қўй,
Ёмонни яхши-ла сурмоққа ўргат.
Ориятдан бўлсин қалъанг, қўрғонинг,
Номус, ордан тикла кўнгил маконинг,

Ўзингники бўлсин шарафинг, шонинг,
Ўз бахтингни ўзинг қурмоққа ўргат.
Қиличлар дамини қайтаргувчи бўл,
Ҳатто кундада ҳам кўқаргувчи бўл,
Ўз юртингни юксак кўтаргувчи бўл,
Кўнгил кўзи билан кўрмоққа ўргат.

ЭШИК ЧЕРТИЛАДИ...

Эшик чертилади...
Ҳапқирар юрак,
Ҳаяллаб бўлса ҳам келдимикан
Бахт?!
Балки олиб тушган кўқдан фаришта
Кўнглимга бир ёрлик, ҳақдан иноят.
Эшик чертилади...
Вақтдир бу балки,
Бевақт юрагимни тақиллатётган.
Бесамар йилларнинг армони каби
Кўнгилни занглатиб, зил босиб ётган.
Эшик чертилади...
Тураман беҳол.
Балки олма отаётир дов-дарахт.
Балки удир... ишқимни қилган увол,
Айро йўлда ташлаб кетган
Муҳаббат!
Эшик чертилади...
Узоқ куттирмай,
Балки дўст келгандир ўзи чопарга.
Кўнгил билан, ҳеч кимга айтмай,
Отланамиз ёруғ сафарга.
Эшик чертилади...
Англатгил, ё раб,
Мени уйғотгучи сирли лаҳзадир.
Кимни рози қилдим дунёда яшаб,
Шу савол олдида юрак лағчадир.
Балки эшик қоқар, қилади исён,
Бўғзимга қадалиб йиғлаётган сўз.
Бесамар кетдими умр сафарим,

Ахир, манглаймнинг ёзиғида куз.
Эшик чертилади...
Очаман аста.
Қароғимда сизиб, қотиб қолар ёш.
Остонамда турар ҳорғин, хижолат –
Мен кутмаган дўстдай қулиб
Олтиш ёш.
Эшик чертилади...

Болталар зарбидан вужуди карахт,
Кесилган танида бир илоҳий шахд,
Тўмтоқ қўлларини чўзиб, ростлар қад,
Тилаклари ҳаққа етгандир.
Илдизлари зирқирар нолон,
Ҳар бандидан оқиб мунг, армон,
Бужур тани кўтарар исён,
Сўнгаклари ҳаққа етгандир.
Бутоғида қушчалар зори,
Дийдасида зулм залвори,
Кундаларнинг захми озори,
Юраклари ҳаққа етгандир.
Бошсиз қолган чавандоз каби
Арш-аълога етади доди,
Ҳақ деганни қўллаиди раббим,
Истаклари ҳаққа етгандир.
Худди солим бир миллат каби
Бир эл каби сафланар яқдил,
Гўё жангга кирар баҳодир,
Куртаклари ҳаққа етгандир.
Ҳар бутоғи банди бандидан
Бош кўтарар минг битта новда,
Бундай алпик келмас бандангдан,
Япроқлари ҳаққа етгандир.
Шундан ипак бўлар яроғи,
Бешик бўлар новда, бутоғи,
Най бўлади, дутор бўлади,
Дилни ўртар «Чўли ироғи».
Муножотим, раббим, илтижом,
Бир дарахтдай мени қўллаб қўй.
Мендай ожиз, бедаст бандангни
Эна тутга айлантириб қўй!

ГАРЧАНД

Гарчанд бунда суймоқ, куймоқ дарди кам ...
Ҳ.Худойбердиева.

Гарчанд бунда суймоқ, куймоқ дарди кам,
Бўлса ҳам бу элнинг ғамига эмас.
Гарчандки бўлсада мағрур, бошлар ҳам,
Бу юртнинг қайғуси, камига эмас.
Гарчанд бунда суймоқ, куймоқ дарди кам,
Бўлса ҳам зар, тилла тошларга халос.
Гарчанд кўзда ёшлар, гарчанд кўзлар нам,
Қориннинг қайғуси, ошларга халос.
Гарчанд бунда суймоқ, куймоқ дарди кам,
Гарчанд ҳамма нарса тўкину сочин.
Кўнгилларнинг қасри беармон, бекам,
Муҳаббатдан бошқа барча нарса чин.
Гарчанд бунда суймоқ, куймоқ дарди кам,
Беғамлик касридан ким ҳам ўлибди.

Шайтони лаинни пир тутганлар ҳам
Элдан баланд, ғамдан йироқ юрибди.
Гарчанд бунда суймоқ, куймоқ дарди кам,
Гарчи эл ғамисиз улуғмас беклар.
Гарчи бек бўларлар қайғуси мардлар,
Гарчи юртга керак журъати тиклар.
Гарчанд бунда суймоқ, куймоқ дарди кам ...
Сен биласан бир кун келар ЭРК,
Томирингда улғаяр исён.
Яна гуллай бошлайсан ғолиб,
Озодликдан кўнглинг нурафшон.

СЎЗНИНГ УСТИДА ТУРАР...

Ким айтар, бу чархи дун ҳўкиз устида турар,
Ким айтарки, тафаккур, тамиз устида турар,
Ҳақнинг дастиди олам, зарра иштибоҳим йўқ,
Оҳ тортсам, икки дунё сўзнинг устида турар.
Ғаҳи зил дарди янчиб, дил устида тургандай,
Бўғзида фарёд, доди тил устида тургандай,
Аё, чархи кажрафтор қил устида тургандай,
Икки қулоч тупроғу бўзнинг устида турар.
Кўнгилгамас, минг қўйли бойларига чопдик биз,
Мунглигамас, зўрларга зарбоф чопон ёпдик биз,
Муттаҳамни пир тутиб, дарвозасин қоқдик биз,
Аё, Бахт бир кафт ҳалол тузнинг устида турар.
Бу жон қалқиб турибди фурсатнинг камонида,
Айирмасин иймондан умримиз поёнида,
Шафақнинг қадаҳидан тўкил ишқ туғёнида,
Дунё ишққа чўкилган тизнинг устида турар.
Аё, дўст, юрагимга увлаб кирар хавотир,
Тошларни муштлаб-муштлаб дарёлар кетаётир,
Ишқ кетган юраклардан чаккалар ўтаётир,
Бу дунё қалқиб гўё музнинг устида турар.
Жонимнинг устидадир, Ватан, шону шарафинг,
Иймоннинг устунидир ҳар валий, ҳар салафинг,
Кўзимга тўтиёдир ҳар чўпинг, ҳар тарафинг,
Ўзбекистон – жаннатим кўзнинг устида турар.
Огоҳсан, аё, умр кун ботарга оғанда,
Бир тушдек экан дунё, ўтар киприк қоққанда,
Дўстлари кўзин очиб атрофига боққанда,
Онагул кетар йўлда – кузнинг устида турар.
Оҳ тортсам, икки дунё сўзнинг устида турар...

Бир тутам нур, умиду илинж,
Бир дарахтдай паноҳинг бўлгич,
Эшитгучи ғуссаи дардинг,
Бўлмаса гар битта ғариб дўст,
Ҳеч бўлмаса душмани мардинг,
Мен қандайин яшайин, Дарахт?!

TAFAKKURGA ASOSLANGAN MULOQOT

2017 йил мамлакатимизда «Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили» деб эълон қилинди. Йил номига илмий нуқтаи назардан ёндашсак, унинг пухта ўйланган асосларини кўрамиз. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг қуйидаги сўзлари замирида бу йил номининг мазмун-моҳияти ўз ифодасини топган: «Аввало, «Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили»нинг асосий мақсад ва вазифаларидан келиб чиққан ҳолда, давлат органларининг фуқаролар билан ўзаро муносабатлари юзасидан ёндашувни тубдан қайта кўриб чиқиш зарур. Бу борада аҳоли билан доимий мулоқот қилиш, уларни қийнаётган муаммоларни ҳал этишнинг янги механизмлари ва самарали усуллари жорий этишимиз даркор».

Халқ билан мулоқот – жамоатчилик билан алоқалар асосида жамиятни бошқариш масаласи узок ва бой тарихга эга. Унинг ижтимоий соҳа сифатида шаклланишида Шарқ мамлакатлари алломалари салмоқли ҳисса қўшганлар. Улуғ аждодларимиз қадимда фикрлар хилма-хиллигига, демакки, жамоатчилик билан алоқалар масаласига жиддий эътибор билан қараганлари қатор мақолларда ҳам ўз аксини топган. Кўпдан кўп фикр чиқади: «Маслаҳатли тўй тарқамас», «Етти ўлчаб бир кес», «Оталар сўзи – ақлнинг кўзи» каби мақоллар замирида фикрлашмоқ, маслаҳатлашмоқ, ахборот алмашмоқ, халқ билан мулоқот қилмоқ каби маънолар мужассам.

Қадимда мутафаккир аждодларимиз халқ билан мулоқотнинг амалий ифодаси ҳисобланмиш маслаҳату машварат масаласига алоҳида эътибор билан қараганларини тарихий манбалардан ўқишимиз мумкин. Соҳибқирон Амир Темур «Давлат ишларининг тўққиз улуши кенгаш, тадбир ва машварат» билан амалга оширганини таъкидлайди. Демак, халқ билан мулоқотга оид фан сирларини, унинг тарихий илдизларини буюк бобокалонларимизнинг меросларидан ҳам ўқиб-ўрганиш мақсадга мувофиқдир.

Халқ билан мулоқот – жамоатчилик билан алоқалар масаласига дунё миқёсида катта қизиқиш ва эътибор билан қаралади. Унинг ҳам замонавий илмий асослари яратилган. Бу инглиз тилидан олинган

«Public Relations» (PR) яъни, «Жамоатчилик билан алоқалар» – «Халқ билан мулоқот» фани ҳисобланади.

Жамоатчилик билан алоқалар илмий асосланишида америкалик олим Эдвард Бернайзнинг 1923 йилда чоп этилган «Жамоатчилик фикрининг кристаллашуви» дарслиги муҳим ўрин тутди. Шу ўринда айтиш жоизки, халқ билан мулоқот назариётчиларининг аксарияти турли соҳа олимлари бўлиб, улар бу масалага кўпроқ ишлаб чиқариш, иқтисодиёт, менежмент, сиёсий ва бошқа ижтимоий фанлар нуқтаи назаридан ёндашганлар.

Жамоатчилик билан алоқаларнинг асосий мақсаду моҳияти халқ билан мулоқотни илмий равишда йўлга қўйиш ва уни самарали амалга оширишдан иборат. Ҳаёт воқелигига айланган ана шу фанни сўнгги ўн йилликларнинг ажойиб топилиши дейиш мумкин. Амалиётда эса у ҳар бир соҳа тараққиётига хизмат қилади.

Жамият тараққиётида муҳим омил ҳисобланган халқ билан мулоқотни назарий жиҳатдан ўрганиш мақсадга мувофиқдир. PR фани асосчиларидан бири Эдвард Бернайз бу ибора моҳиятини «Жамият манфаатлари йўлидаги ҳаракатдир» деб таърифлаган. Демак, халқ билан мулоқот қилиш шу жамиятнинг ҳар томонлама ривожланишига кўмаклашади.

Ҳукумат ё бирор ташкилотнинг жамоатчилик билан алоқаларини амалга оширишда оммавий ахборот воситалари муҳим ўрин тутди. «Матбуотнинг ижтимоий моҳияти, асосий функциялари нуқтаи назаридан қараганда, унинг яна бир хусусияти – жамоатчилик фикрининг ифодачиси эканлигида яққол кўринади, – деб ёзади Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети журналистика факультети профессори, филология фанлари доктори Мухтор Худойкулов. – Матбуот жамиятнинг ижтимоий-сиёсий, иқтисодий ва маданий-маънавий ҳаётини акс эттирар экан ҳамда ижтимоий борлиқ билан ижтимоий оннинг бир-бирига таъсир кўрсатишида фаол ҳаракат этувчи омил вазифасини бажарар экан, бу борада жамоатчилик фикрига таяниб иш кўради».

Тараққийпарвар мамлакатларда ҳукумат, нодавлат ташкилотларининг фаолиятлари жамоатчилик билан алоқалар асосида ташкил этилади. Испан файласуфи ва публицисти Ортега Гассет ёзганидек, «Дунёни жамоатчилик фикри бошқаради». Юртимизда ҳам аксарият идора ва ташкилотларнинг фаолиятлари жамоатчилик билан алоқалар асосида ташкил этилмоқда.

Бугунги кунда жамоатчилик билан алоқалар масаласи муҳим ижтимоий воқеликка айланган экан, барча соҳаларга дахлдор бўлган бу фан моҳиятини теран англамоқ учун, аввало, мутахассислар билан мулоқот ўрнатиш зарур. Масалан, қишлоқ ва сув хўжалигини ривожлантиришни истаган киши дастлаб шу соҳа мутахассислари, деҳқон-фермер хўжалиги вакиллари билан, оммавий ахборот воситаларини ҳақиқий ҳаёт кўзгусига айлантириш учун журналист олимлар, ижодкорлар билан мулоқот қилиши мақсадга мувофиқдир.

Юртимизда халқ билан мулоқот йўналишида олиб борилаётган тадқиқот ва изланишлар ўз самарасини кўрсата бошлади. Эндиликда юртимиздаги олий ўқув юртларида бу фан талабаларга чуқур ўргатилмоқда. Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университети журналистика факультети Жамоатчилик билан алоқалар назарияси ва амалиёти кафедраси профессор-ўқитувчилари ҳам бу мавзуда тадқиқотлар олиб боришмоқда.

Жамоатчилик билан алоқаларнинг муҳим шартларидан бири – икки томонлама фикр эшитиш ҳисобланади. Яъни, бир томондан, аввало, ташкилот вакиллари ўз фикрлари, режалари билан таништирса, иккинчи томондан, жамоатчиликнинг унга нисбатан муносабатини тинглаш талаб этилади. Халқ билан мулоқотнинг назарий асосларидан бири шу!

Фикр бир тарафдангина айтилса, у моҳиятан бирёқлама тарғибот бўлиб қолади. Халқ билан мулоқот амалиётида идора ва ташкилот вакиллари одамлар фикрини тинглаб, хулоса чиқариши муҳим ўрин тутди. Жамоатчилик фикрини ўрганиш – халқ билан мулоқот жараёнида муҳим мезон ҳисобланади.

Давлат бошқарув органлари ва аҳоли, жамоатчилик, бизнес, ишлаб чиқарувчилар ва истеъмолчилар, шахслар ҳамда ижтимоий гуруҳлар ўртасида алоқалар такомиллашиб боришида халқ билан мулоқот гоят муҳим мезон ҳисобланади. У демократия равнақ топган мамлакатлардагина ўз самарасини кўрсатади. Айни вақтда халқ билан мулоқот демократияни ривожлантиришга ҳам хизмат қилади.

Халқ билан мулоқотнинг мазмуни, шакли, мақсад ва вазифалари аниқ. Буни Президентимиз Шавкат Мирзиёев ташаббуси билан ишлаб чиқилган 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси лойиҳаси кенг жамоатчилик ўртасида муҳокама қилингани мисолида ҳам кўриш мумкин. Дастуриламал сифатида қабул қилинган ушбу ҳужжат мамлакатимизни истиқболда янада тараққий топтиришнинг асосий йўналишларини белгилаб беради. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенати, Ўзбекистон

Электрон оммавий ахборот воситалари миллий ассоциацияси, Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги ҳамда қатор ташкилотлар ҳамкорлигида жорий йилнинг бошида Ҳаракатлар стратегияси лойиҳасини ўрганиш ва муҳокама қилишга бағишланган медиа-хафталик ўзига хос мулоқот минбарига айланди.

Бешта асосий йўналишдан иборат бўлган мазкур Ҳаракатлар стратегияси лойиҳаси юртимизда кечаётган ислохотлар самарадорлигини янада ошириш, давлат ва жамият ривожини янги босқичга кўтариш, ҳаётнинг барча соҳасини либераллаштириш, мамлакатимизни модернизация қилиш бўйича энг муҳим устувор йўналишларни амалга ошириш мақсадида ишлаб чиқилган. Лойиҳа Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар таъсирини баҳолаш тизими порталида фуқароларни ўйлантираётган долзарб масалалар, аҳоли кенг қатлами фикр ҳамда таклифларини комплекс ўрганиш мақсадида жойлаштирилган. Юртдошларимиз шу ҳужжат йўналишларидан келиб чиқиб, ўз таклиф ва мулоҳазаларини фаол равишда билдиришмоқда.

Халқ билан самарали мулоқот ўрнатиш, давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолияти очиқлигини таъминлаш, давлат хизматлари сифатини ошириш ислохотларнинг асосий омили сифатида белгиланган. Жамоатчилик назоратини олиб боришнинг замонавий шакллари ривожлантириш, ижтимоий шерикликнинг самарасини кучайтириш, фуқаролик жамияти институтларини ривожлантириш, уларнинг ижтимоий ва сиёсий фаоллигини юксалтириш биринчи устувор йўналишни амалга оширишда муҳим ўрин тутди. Ҳаракатлар стратегиясининг барча йўналишлари тақдирларидан сўнг мунозаралар ташкил этилди. Унда билдирилган фикр-мулоҳазалар ва таклифлар ўрганилди. Мазкур ҳужжатнинг жамоатчилик, шу жумладан, оммавий ахборот воситалари иштирокида кенг муҳокама этилиши аҳолининг барча қатлами манфаатларини инобатга олишга хизмат қилади. Албатта, ушбу стратегиянинг қабул қилиниши Ўзбекистоннинг кейинги беш йиллик тараққиётини белгилаб беради.

Мутахассисларнинг фикрича, ошқоралик, ҳақиқат, самимийлик бўлган жойдагина халқ билан мулоқотга ва ўзаро ишончга эришиш мумкин. Халқ билан мулоқот – давлат бошқарув органлари, ташкилотлар, қонун чиқарувчи ҳамда ижро ҳокимиятлари ва жамоатчилик ўртасида алоқа ўрнатишга ёрдам беради.

Одамлар билан мулоқот қилиш натижасида давлат ва жамият, ишлаб чиқарувчилар ва истеъмолчилар орасида мустаҳкам муносабат қарор топади. Бу алоқа – фикр алмашиш, ахборот олиш ва тарқатиш билан изоҳланади. Шу тариқа халқ билан мулоқот жамиятни ҳар томонлама ривожлантиришда муҳим оми бўлиб хизмат қилади.

Хулоса ўрнида айтиш жоизки, ҳар қандай идора ва ташкилотнинг халқ билан мулоқоти илмий асосда йўлга қўйилса ва такомиллаштириб борилса, у албатта ижобий самарасини кўрсатаверади.

Тўлқин ЭШБЕКОВ,
Ўзбекистон Миллий университети доценти

YURT CHEGARASI

qayerdan boshlanadi?

«Чигатой» қабристони. Абдулла Ориповни тупроққа топшириб қайтдик. Йўлнинг нариги бетида, бекатдан тўрт одимча бериюқда ойнаванд ширинликлар дўкони куёшда ярқ этиб кўзга ташланади. Пешонасига катта ҳарфларда «Вкусняшка» деб ёзиб қўйилган.

Бу жойлар – Эски шаҳар, пойтахтнинг энг кўҳна масканларидан. Қадим Тошкентнинг ўн икки дарвозасидан бири «Чигатой дарвоза» шу ерда бўлган. Қассоблари, ошпазлари, новвойлари азалдан машҳур. Ҳозир ҳам уйлар ўша-ўша, одамлар ўша-ўша. Ўтмиш билан бугун туташган бу манзилнинг қоқ ўртасида русча пешлавҳанинг қаққайиб туриши жуда ғалати кўринади. Бошқа тилда ёзилганидан кўра ким учун мўлжаллаб ёзилгани мени кўпроқ ҳайрон қолдирди. Қиёфалари, турмуш тарзи, шеваларида тарих шуълалари жилваланиб турган маҳалла аҳли учун ширинлик дўконининг номи сув сатҳида қалқиб турган томчи мой каби «ўғай».

Бир умр она тилини шарафлаб ўтган шоир эса қирмизи гиштли қабристон девори оша:

**Она тилим, сен борсан, шаксиз,
Булбул куйин шеърга соламан.
Сен йўқолган кунинг шубҳасиз
Мен ҳам тўти бўлиб қоламан.**

дея гўё ҳамон нидо қилмоқда...

Тарқалишдик. Ишхона томон йўл солдим. Кўчанинг чап қанотида бир тўйхона савлат тўкиб турибди: «Регистон». Қандай улуғвор ва азиз ном! Ўз-ўзидан кўнгил тортади. Биргина сўз унга нечоғли файз бахш этган. Шу сўз туфайли у тантаналар ўтказиладиган рисоладаги бинога эмас, том остида осмонўпар минораларини яширган сирли хилқатга ўхшаб кўринади.

Кўприкдан ўтаман. Пастда ёқилғи қуйиш шохобчаси, қурилиши тугалланаётган уйлар. Бошимни кўтараман. Мана, арчалар ва тимсоҳдай узун, қоп-қора машиналар қуршовидаги бошқа бир тўйхона: «Версал». Қадимги француз қиролларининг қароргоҳи шундай аталган.

Эллик қадам юрар-юрмас, чап томонда зарҳал рангларга бўялган яна бир маҳобатли тўйхона: «Флоренция». Италия шаҳарларидан бирининг номи. Тилимизда қандай гўзал сўзлар бор, тарихий номлари мағрур жаранглайдиган қанчалаб қадимий манзилларимиз бор. Наҳотки бобомерос бу сўзларимиз тўйхоналаримиз пешонасига ярашмаса?... Каттагина бир тўйхона пештоқида ўзбек сўзининг туриши ўзбек тилининг тарғиботи бўлади, чунки бу сўзга бир кунда минглаб кўзлар тушади.

Ўртадаги кўприк Ўзбекистон билан Европани боғлаб тургандек гўё. Ажнабий номдаги икки тўйхона қанча майдонни эгаллаган бўлса, билинги, биз шунча қарич тупроғимизни бой берганмиз, деган ўй ўтди хаёлимдан. Бироқ инсон қалбидаги, онгидаги чегараларнинг ўзгариши ҳудуд сарҳадларидаги ўзгаришлардан кўрқинчлироқ

эмасми? Бу ўзгаришлар географик хариталарда кўринмайди, ахир.

Дилим хира бўлиб, «Флоренция»дан кўзимни олиб қочсам, нигоҳим йўлнинг нариги бетидаги супермаркетга тушди: «Orange» (Апельсин).

Энди савол бериб кўринг, агар шу корхонага «Анор» деб ном қўйсак, харидор кирмай кўядими? Она тилимиздаги сўзлар тўйхонанинг нуфузини туширадими? Ёки эгаси қўлинг ўргилсин тўйхонани қуриш учун шунчалик кўп маблағ сарфлаганки, бу пулларнинг қиймати олдида ўзбек тили камбағаллик қиладими?

«Аптека», «Fast Food», «Restaurant», «Мы открылись», «Welcome», «Салон красоты», «Ремонт обуви», «Вино-водка», «Ателье мод», «Ксерокопия» ва эшигига «Open» деган ёзув илинган «Paynet»лар...

Нега? Нега қорнимиз очса, тепасига «Кафе» ёки «Банкентный зал» деб ёзилган дарвозадан тортинмай кирамиз? Нега сочимизни олдимокчи бўлсак, ойнасига ёпиштирилган «Парикмахерская» деган битикка парво ҳам қилмай остонадан бемалол ҳатлаймиз?

Нега шаҳарлар тугул ҳатто қишлоқларимизда ҳам бундай ёзувлар одатий манзарага айланди. Мисол йиғиш учун дафтар-қалам олиб ёки фотомухбирни шерик қилиб, муайян ҳудудни тафтиш қилиш шарт эмас. Деразани очиш, ташқарига икки қадам ташлашнинг ўзи кифоя.

Ҳолбуки, «Давлат тили тўғрисида»ги қонуннинг 20-моддасида «Лавҳалар, эълонлар, нархномалар ва бошқа кўргазмалар ҳамда оғзаки ахборот матнлари давлат тилида расмийлаштирилади ва эълон қилинади ҳамда бошқа тилларда таржимаси берилиши мумкин» дея қатъий белгилаб қўйилган.

Филология фанлари доктори, профессор Низомиддин Маҳмудов ёзади: «Давлат тили масаласи мустақиллик тушунчасининг ўзак жиҳатларидан биридир. Шунинг учун ҳам Асосий қонунимиздаги «Ўзбекистон Республикасининг давлат тили ўзбек тилидир» деган 4-модда «Давлат суверенитети» номи 1-боб таркибида берилган. Бу билан давлат тилининг давлат суверенитети атрибутларидан бири ҳисобланиши ифодаланган».

Демак, бу кичкина муаммо эмас. Давлат суверенитетини бузиш кичкина муаммо саналмайди. Қаттиқроқ айтганда, дўкон пешлавҳасига «Welcome» деб ажнабий сўзни муҳрлаш – қўрол кўтариб мамлакат ҳудудига хавф солишдай гап. Мана, юрт чегараси қаердан бошланади! Аслида бундай ёзувлар янаям хатарли. Улар ўқи ҳеч тугамайдиган милтиққа ўхшайди, ҳар гал қараганингда сени яралайди. Ҳақиқий қўролдан одам ўлади, сафдагилар камаяди, лекин бунда аксинча – кўпаяди. Саводсиз, ўз миллатига, ватанига бегона кимсалар сони ортади. Бошқа тилларни билиш ва қадрлаш, шубҳасиз, юксак фазилатдир, бироқ бу ўз она тилини четга суриб қўйиш ё унутиш эвазига бўлса, фазилат иллатга айланади.

Ҳозир компьютер саводхонлиги одамнинг савияси-

ни белгилаб берадиган омилга айланди. Компьютерни билмайдиган ходимни яхши мутахассис дейиш қийин. Замонамиз ёшларининг 70 фоизи ўз қизиқиш ва севимли машғулотлари ҳақида сўз юритганда спорт, дўстлар билан суҳбатлашиш, маданий ҳордиқ чиқариш билан бир қаторда интернет мулоқотини айтади.

Бунинг нимаси ёмон? Ахир, сайёрамизнинг исталган нуқтасидаги истаган одамингиз билан истаган пайтда истаганча суҳбатлашиш имконияти бор. Ноутбук, планшет, мобил телефон, энди ҳатто қўл соати орқали ҳам хат-хабарни ўқиш, ёзиш ва жўнатиш мумкин.

Ўқишни-да, жўнатишни-да дўндирамиз. Лекин ёзишга келганда... тил қоидаларига риоя қилишни эп кўрмаймиз. Ўзим виртуал тармоқнинг доимий фойдаланувчиси – шу оловли ҳалқа ичидаги одамман. Тўғри, адабий тил билан интернет тили ўртасида тафовут бўлиши табиий, бироқ шу тафовутнинг кун сайин ортиб бораётгани кишини хавотирга солади.

«Интернетда ишлаш учун пул тўлаймиз. Вақт ва пулни иқтисод қилиш учун қисқартмалар, аббревиатуралардан фойдаланиш авж олди», – дейди Ўзбекистон Миллий университети журналистика факултети доценти, сиёсий фанлар номзоди Шерзодхон Қудратхўжаев. Хўш, иккита ҳарфни ёки битта имловий белгини ёзишдан тежаб қолинган вақтнинг ҳисобини ким беради? Янги танишувлар, бекорчи гурунглари, сафсаталар оловида ёниб кул бўлаётган дақиқалар, соатлар олдида тўғри ҳарфнинг тугмасини босишга кетадиган биргина сония тарозига тош бўлдимиз? Оқизганимиз дарё, санаганимиз томчи. Билмаймизки, биз «тежаган» ўша лаҳзалар эртага саводсиз фарзандлар бўлиб биздан қасос олади.

Айрим мисолларга юзланайлик.

«31w 5dekan». Нимани тушундингиз? Бу – хорижга жўнаб кетаётган бир йигитнинг глобал тармоқдаги ёзишмаларидан парча. Тўғрироғи, самолётнинг қачон парвоз қилишини сўраган дўстларига жавоби: «Учиш соат 5 да экан».

Ёки қуйидаги ёзувга диққат қилинг: «9il 4orondaman». Тавба, буниси тагин нима дегани бўлди? Худди ребус ечаётгандай ҳис қиласиз ўзингизни. Иккиланманг, ҳозир сиз интернетга жойлаштирилган бир давра қизларнинг сурати остидаги изоҳни ўқидингиз: «Тўқ қизил чопонда – мен».

Интернет тизимидаги mail.ru, odnoklassniki, twitter, facebook каби сон-саноксиз сайтлар ҳар куни юзлаб-минглаб ёшларни мулоқот ришталари билан боғлайди. Виртуал макондаги ёзишмалар чоғида юзлаб-минглаб қисқартма сўзлар, хатолар шамолдаги чанг мисоли у ёқдан бу ёққа ўтиб «жой алмашади», такрорланаверади. Натижада, ижтимоий тармоқларнинг ижтимоий «қармоқлар»га, зиёли одамларнинг эса «зиёли» одамларга айланиш хавфи пайдо бўлади.

Яқинда телевизордан бир режиссёрнинг янги фильм тақдиротидан сўнг берган интервьюсини кўрсатишди.

– Бу қўшуни мани ўзимам ёқтириб қолдим. Нага десайиз, қўшуни анақаси... ҳалиги...

– Ғояси, – муҳбир қиз нима назарда тутилаётганини илғаб, гапни тўлдириди.

– ...Ҳа, ғояси ўзиммики. Мани юрегимдаги анақалар...

– Туйғулар, – журналист қиз бу сафар ҳам хонанданинг жонига оро кирди.

– ...Ҳа, туйғулар анақа қилинган...

– Ифодаланган, – яна журналист қўллаб юборди.

Кузатувларимиз давомида шунга шохид бўлдикки, бугунги оддий ўзбек талабасининг сўз бойлиги ўртача 200-300 та сўзни ташкил этар экан. Бу жуда аянчли кўрсаткич.

Ўтмишга назар солайлик. Ҳазрат Навоий замонида темирчи-ю маҳсидўзгача юзлаб байтларни ёд билгани ҳақида манбаларда ёзилган. Яъни халқда рисоладаги одам шундай бўлиши керак деган умумий маънавий даража бўлган. Зебуннисо-ю Нодирабегим даврида ҳам аҳолининг энг қуйи қатламига мансуб кишиларнинг тили гулдек ранг-баранг сўзларга бой бўлганини ўқиганмиз.

Яқин тарихимизни эсга олайлик. Биз ёшлар бува-бувиларимизнинг мингга яқин мақолни ёд билганларига, юзга яқин матал, эртақ ва қиссаларни гўзал қилиб сўзлаб берганларига гувоҳ бўлганмиз.

Энди бир ўйлаб кўринг, маънавий хазинаси бор-йўғи 200 тагина сўздан иборат бўлган йигит (қиз) эртага ота (она) бўлса, унинг фарзандлари, табиийки, ўзидан камроқ, тахминан 100 та атрофида сўз билан фаол мулоқотда бўлади. Фарзандининг фарзанди эса янада камроқ...

Фожа шундаки, бу «доира» борган сайин торайиб бораверади...

Бекатда автобус кутиб тургандим. Кўча юзидаги мактабдан ўқитувчи опа бир гуруҳ бошланғич синф ўқувчиларини етаклаб чиқди. «Болалар! «Остановка»дан четга чиқманглар. Қўлларингизни маҳкам ушлаб олинглар. «Обед» пайти йўллар «пробка» бўлади, эҳтиёт бўлиш керак», – дея уқтирар эди ўқитувчи. Шу пайт жингалаксоч бир қизча сўраб қолди: «Устоз, «пробка» нима дегани?». Анча вақт нима деб жавоб беришни билмай турган муаллима тусмолланиб: «Ҳалиги... йўлда машиналар кў-ў-ў бўлса «пробка» дейилади», – деди.

Мана, нега укаларимиз, сингилларимиз ўз фикрини танглайи кўтарилган тилда раво ифода қилиб беролмайди! Мана, нега еттинчи-саккизинчи синфда ўқийдиган бола ҳатто диктант ёзишда нўноқ!

Умуман, биз тўхталиб ўтган муаммоларнинг сабаблари хусусида хулоса қилсак, булар: – телевидениедаги, хусусий каналлардаги кўрсатувларда фақат ёш-ёш эстрада ва кино «юлдуз»ларининг эфирга олиб чиқилиши (уларнинг шевада гапириши ва бундан андиша қилмаслиги);

– телевидение, радио ва кўча рекламаларида ғализ жумлалар, чет тилидан нотўғри таржима қилинган беўхшов ибораларнинг кўплиги; – оилада маънавий муҳитнинг ғариблиги; – китоб ўқиш «унутилган» машғулотга айланаётгани...

Нима қилмоқ керак?

Бу – ўқитувчининг вазифаси-ку! Йўқ, бу – ота-онанинг вазифаси! Ахир бу – матбуотнинг вазифаси-ку!.. деяверсак тилимиз шу гирдобда ғарқ бўлади. Аслида, бу ҳар биримизнинг вазифамиз. Маънавий соғайиш осон кечмайди. Лоқайдлик вируси битта одамни эмас, бутун миллатни бемор қилади. Нажот ҳар лаҳзада ҳушёрлик ва ҳамжихатликда.

Иброҳим САИДОВ

Инсон маданиятини шакллантириш, унинг қалби ва онгида эзгу ғояларни қарор топтириш, маданий-маърифий ришталарни мустаҳкамлашда мусиқа ва санъатнинг аҳамияти беқиёс.
Ислом КАРИМОВ

Мусиқа таълимини сифат ва мазмун жиҳатидан янги босқичга олиб чиқиш борасида ислохотлар самараси, Ўзбекистон ёшлари ҳар йили нуфузли халқаро кўрик-танловлар, санъат фестиваллари ва концертларда муваффақият қозониб, ўзбек санъатини намоён этиб келмоқда.

Яқинда Ўзбекистон давлат Консерваторияси катта залида ёш умидли бастакор Нурали Эрқаевнинг Ўзбекистон Қаҳрамони, халқ шоири Абдулла Ориповнинг «Жаннатга йўл» драматик достони асосида ёзилган опера-оратория премьераси бўлиб ўтди. Абдулла Орипов итальян шоири Данте Алигъерининг «Илоҳий комедия» асарини ўзбек тилига моҳирлик билан ўнгирган, бу асар таъсирида «Жаннатга йўл» (1978) драматик достонини яратган. Достон фантастик ва афсонавий-мифологик мавзу асосида ёзилган. Унда акс эттирилган воқеа-ҳодисалар нариги дунёда содир бўлади (Данте Алигъерининг «Илоҳий комедия»си ва Фитратнинг «Қиёмат» (1923) ҳикояси қаҳрамонлари ҳам «у дунё»да ҳаракат қиладилар). Асарда ота-она ҳурмати ниҳоятда улуғланади. Шоир йигит бир қизалоқни сойдаги тошқиндан қутқариб, бевақт вафот этган. У тарозибон ҳузурида гуноҳини тан олади. Тарозибон унга қарата:

**Савоб деган нарс ахир тасодиф эмас,
Етмиш икки томурдан у оқиб келгуси,
Яхши одам яхшилигин англамай қолмас,
У виждонни бир вазифа дея билгуси...**

дейди. Йигит аросат даштини айланади, жаннат дарвозаси қошига боради, ота-онаси билан учрашади. У ҳаёт тажрибаси оз бўлгани билан оқ-қорани яхши танувчи, айниқса, ҳаёт машаққатларини обдон бошдан ўтказган одам. У дўзахдан даҳшатлироқ ҳодисаларни, кунларни, шайтондан ваҳшатлироқ одамларни кўрган ва чидашга мажбур бўлган. «Жаннатга йўл» достонидан Содо образи лирик қаҳрамон тарзида берилган бўлиб, илоҳий қудрат деб баҳоланувчи ҳақ ва адолат кучи тим-солидир. Достондаги Йигит образини очишда

Дўст, Дўст образини очишда Йигит муҳим аҳамиятга эга. Дўст «у дунё»да ҳам одамлар ҳақидаги ўз фикрида қатъий туради. Шу Йигитнинг олижаноб ва инсоний қиёфасидаги янги-янги қирралари намоён бўлади:

Ўйлаб қара, тарихда бор ибрат доимо:

**Не-не зотлар гар ўзлари топса
ҳам тўзим.**

**Одамзотга кўрмаганлар
ёмонлик раво.**

**Эзгуликнинг йўли оғир,
серғалва гарчанд.**

**Майли, менинг руҳим синиқ,
хаёлим парканд,**

**Ҳис қилурман, эзгуликнинг
офтоби порлоқ.**

Йигит Дўстга етишмайдиган икки пайса савобни ўз савоблари ҳисобидан беришга қарор қилади. Дўст ҳам шу фикрда эди. Йигит ва Дўст ўзи жаннатга кириб, қадрдонини унинг ташқарида қолдириб кетишни номардлик деб билади. Асарда кимса, ўспирин, қария, ҳур қиз образларида худди бу дунёдагидек, у дунёда ҳам изғиб юрган иғвогар, ўз манфаати йўлида бир-бири билан ит-мушукдан бешбаттар, беор жанжалкашлар, ўйламай гапирувчилар кескин танқид қилинган. Достон ниҳоясида Содо жаннат эшиклари очилганидан хабар бериб, Дўстга ҳам, Йигитга ҳам жаннат ато этилаётганини маълум қилади.

“Jannatga yo'l”

ko'ngillarga yo'l oldi

Шоир ушбу асарида эзгуликни имкон борида ёхуд имкон бори-ча руёбга чиқариладиган хоҳиш эмас, амалга оширилиши зарур бўлган эҳтиёж сифатида талқин этган. Асар тўрт қисмли бўлиб, яккахонлар, симфоник оркестр ва хор жамоаси учун ёзилган. Асар қаҳрамонларини Ўзбекистон ёшлар симфоник оркестри ва Ёшлар хор жамоаси ижро этишган. Бадий раҳбар ҳамда бош дирижёр Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Камолиддин Ўринбоев, хормейстер – доцент Юлдуз Ҳусниддинова. Тарозибон – Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Женисбек Пиязов; Ота – «Эътироф – 2017» совриндори ҳамда А.Навоий номидаги катта опера ва балет театри яккахони Раҳим Мирзакалонов; Она – Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Маъсума Болтабоева; Ёш йигит – Республика ва халқаро танловлар совриндори Бегзод Давронов; Дўст – «Ниҳол» мукофоти совриндори Фарҳод Қамбаров.

Асарнинг биринчи пардасида ёш йигитнинг бевақт оламдан ўтиши мангу ҳаётга қадам қўйишидан олдинги тарозибон билан учрашуви, умр сарҳисоби кўрсатилган. Тарозибон Йигитнинг савоб ва гуноҳларини сарҳисоб қилади, аммо йигит дўзахий бўлиб чиқади. Тарозибон дўзахга кетишдан аввал йигитнинг ота-онаси билан учрашишига рухсат беради. Асарнинг иккинчи пардасида Йигит отаси билан кўришади. Ота ўғлининг дўзахий эканлигини билиб, унга савобидан бермоқчи бўлади. Аммо Йигит Отасидан бу савобни ололмаслигини айтади. Учинчи пардада Йигит Онасини кўради. Тўртинчи пардада Йигит дўстини учратади. Дўсти билан суҳбатлашиб, дўстига ҳам савоб етмаганини билади. Шунда дўсти савобидан Йигитга бермоқчилигини айтади. Икки дўстнинг бир-бирига бўлган садоқати, меҳру-муҳаббати ғолиб келиб, улар Жаннатга йўл олишади.

Асарнинг ҳар бир пардасида хор ижросидан фойдаланилган. Биринчи парда бошида хор ёпиқ овозда куйлайди ва ҳикоянавис сифатида ўрин эгаллайди. Ёш Йигит – лирик тенор, Тарозибон – Басс, Ота – Баритон, Она – Сопрано, Дўст – Баритон. Тембрлар хилма-хиллиги жуда чиройли ифодаланган. Асарнинг ҳар бир пардаси мусикий жиҳатдан жуда яхши боғланган. Хор партияларининг асосий ёзув услуби аккорд-ли кўринишда ёзилган. Ёш йигитнинг ички ҳиссиёти мусикий партиясида жуда ёрқин ифодаланган. Оркестрдаги зарбли ҳамда пуфлама гуруҳига берилган эътибор асар драматизминини кўрсатиб берган.

Мамлакатимизда мусиқа санъатининг барча йўналишларини изчил раванқ топтириш, соҳа вакиллари ҳар жиҳатдан қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Нурали Эрқаев ёшларга берилаётган имкониятлардан унумли фойдаланаётган истеъдод эгаларидан бири. Бастакоримиз ёш бўлишига қарамасдан, «Ижодимиз сенга, Ватан!» деб номланган ёш бастакорлар кўрик-танловида 2-ўрин соҳиби бўлган. Бастакор ижод оламига дадил қадам қўйиб, бу йўлда илдам бормоқда. Бу жараёнда турли истеъдод эгалари учун барча имкониятларни яратиш, қобилият ва салоҳиятларни намоён этиши учун кўмак бериш, ижодий ҳамкорликни кенгайтириш каби эзгу мақсадлар хизмат қилмоқда. «Жаннатга йўл» асарининг концерт сифатида бўлиб ўтгани бунинг исботи. «Жаннатга йўл» опера-ораторияси муваффақият қозониб, томошабинлар юрагидан жой олди десак, муболаға бўлмайди.

Алибек МАЛИКОВ

ТОҒОРАНИМИЗ ТОҒОРА БУЎУРСИН...МИ?

алқимизнинг фазилатлари ҳақида сўзлаганда, меҳмондўстлиги, болажонлиги, меҳнатсеварлиги, саҳийлиги кўп тилга олинади. Аслида ҳам шундай. Рўзғордаги сара маҳсулотларни меҳмон

учун асраймиз, агар эшигимиздан биров кириб келса, тўкин дастурхон ёзамиз. Фарзандларимизнинг бахту камоли йўлида боримизни беришга тайёремиз. Бошқа фазилатлар ҳақида ҳам минглаб мисоллар келтириш мумкин. Халқимизнинг яна бир сифати

тўйсеварлигида. Ҳақиқатдан ҳам, биз тўйларни яхши кўраемиз. Фарзандларининг бахтли кунларини биз билан баҳам кўриш мақсадида тўйга чақирган одамнинг ёнида бўлишга, табриклашга, тўёна беришга ошиқамиз.

Ҳурматимизни қилиб чақирилган жойга бориш яхши иш. Шу ерда бир мулоҳаза бор.

Чақирилган жойга (айниқса, аёллар) ҳамиша янги либос кийиб бориши аслида шарт қилиб қўйилмаган. Тўёна бериш ҳам имкониятдан келиб чиқиб амалга ошириладиган масала. Аслида, бу тўй эгасига ҳадя ҳисобланади. Буни

ҳам биз ўзимизга мослаб олганмиз. «Кўпроқ

тўёна қилсак, тўй қилганимда қайтади». Қайтармаган

ёки биз тўй қилганда биз берганчалик тўёна беролмаганларни қарзини қайтармаган одамдек ёмон кўриб қоламиз. Ўрни келганда бу ҳақда гапиришни асло ёддан чиқармаймиз. Менимча, берадиган тўёна – ҳадяни имкониятдан келиб чиқиб беришимиз ва унутишимиз керак. Қайтариш ёки қайтармасликни тўй эгаси ҳал қилсин. Биз аёллар бу масалада ҳам эркакларни четга суриб, кўни-кўшни, қариндош-уруғлар билан келишиб, тўёна-гап ўйинлар ўйлаб топганмиз. Бир қарашда бу яхшидир, тўй қиламан деб қийналиб турганингда қачонлардир бировларга кам-кам берган пулинг бир юмалаб катта сумма бўлиб олдиндан чиқади. Масаланинг иккинчи томони эса оғриқлироқ. Яъни бундай тўёнalar миллий валютада амалга оширилмайди. Ўйнаб турадиган хорижий валюта қиймати эса баъзида тўёна бергувчини оғринтириб қўяди. Яна шуниси борки, кўпчилик бошқа шаҳарга кўчиб кетган, тўй қилганда топилмаган ҳоллар ҳам учраб туради. Шунинг учун тўй бошлар эканмиз, бетаъма ва қарз-ҳаволасиз ўтказишга ҳаракат қилишимиз зарур.

Энди яна биз аёллар томонидан ишлаб чиқилган тоғора ва сарпо-сурук масаласи. Қиз тараф қудаларга розилик бериши билан бу савдо ҳам бошланади. Қуда томонга унаштиришга бораётган эркаклар хотинлар бериб юбораётган қўша-қўша тоғорани машиналарга ортиб, индамай кетаверишади. Санаб кўрилса, киши бошига биттадан тоғора у ёққа бориб, бир-иккита қўшилиб, бу ёққа қайтади. Бўлажак қудалар ўн-ўн олти хил (ўн бешта бўлмайди, тоқ сон) овқатни еб-ичиб, бўлажак тўйнинг маслаҳатларини қилишади. Маслаҳат ҳам ошга қанча одам олиб келиш, қайси тўйхонада тўй бўлиши сингари масалалар атрофида бўлади. Бирор мард тўйни умуман бошқа сценарий бўйича, камхарж ва чиройли ўтказишни насиҳат қилармикан? Яна аёллар берган сарпо-суруқларни қўлтиқлаб олиб, тарқалишади.

Янги-янги урфларга бош-қош бўлаётганларни қайтариш ўрнига замон шундай бўлса, биз ҳам қиламиз, фарзандларимиз хафа бўлмасин деймиз. Фарзандларимизнинг бахти деб югуриб-елиб, уларни йириклашиб кетган майда-чуйдалар ботқоғига ботирамиз. Ахир, ёлғонми, ўғлимизга «Сен ўзбексан, ўзига бек дегани бу», деб уқтириб келамиз уйланаётганда уйимизни шип-шийдам қилиб бўшатиб, қуда тараф тўлдириб кетишини кутиб

ўтирамиз. Шундай одамларнинг бирортасига сенда ғурур йўқ деб кўринг, сиз билан тикка олишади. Лекин уйланаётган ғурурли инсон аёлни ўз никоҳига олар экан, рўзгорнинг камини ҳам ўзи тўлдиради. Уйни бўшашиб, мебел, гиламдан тортиб, пардаю кўрпа-тўшакча қудалар олиб келади, деб кўчага кўз тикиб ўтирмайди, десангиз, кўпчилик шундай қил-япти, бу ўзбекона урф дейди. Аслида, бу урфнинг келиб чиқиши момоларимизнинг чеварлиги, донолигининг ўзгарган шакли бўлса керак. Улар ёшликдан кашта ва сўзаналар тикишга, тўн қавишга, қўлда гилам тўқишга оилада ўргатилган. Келган совчилар қизнинг оқилалигини, сабр-тоқатини, қаноатию саришталигини тиккан буюмларида кўришган. Қиз боланинг ўз қўли билан тиккан сўзаналари, зардеворлари, қозон ёпқичу безакли ёстиқ жилдлари унинг ўзи билан бериб юборилган. «Келинни келганда кўр, сепини ёйганда кўр», деган гап шундан қолган. Яъни келиннинг сарполари у ҳақда сўзлаб турган. Келин томон қудаларга ҳадя улашар экан, буни келиннинг ўз қўллари билан тиккан, деб эслатиб ўтишган. Биз ҳам қизалоқ пайтимиз янгаларимиздан исмларимиз нақш қилиб солинган рўмолчалар олганмиз. Бу шунчалар қадрли совға бўлганки, қўшни қизларнинг ҳаваслари келарди. Вақти келиб, биз ҳам уларнинг янгалари маҳоратига қойил қолган жойларимиз кўп бўлган. Куёв белбоғларнинг четига йигит ва қизнинг исмлари тикилган жойини яширишарди. Қуда тараф худди келин йигитнинг исмини ёзиб, изҳорини айтиб қўйгандек, хижолат бўлишарди. Лекин келинларнинг тўқиган рўмолчалари, тиккан ёстиқларию кашталарини қизлар, албатта, келиб кўришарди, кашталаридан намуналар олишарди. Бу урфлар ҳозир ҳам айрим тоғли қишлоқларда сақланиб қолган. Келин ўз қўли билан қилган буюмларга қудалар ҳурмат билан жой ажратишган. Аста-секин бу урф оналарнинг сотиб олган ёстиқларию тайёр кўрпаларига, пардалар ва тайёр гиламларига алмашиб борган. Алмашилиш шу даражага етганки, келиннинг қўл меҳнати сингган, оналарнинг меҳрибонлигидан пайдо бўлган сарполар қолиб, оталарнинг олиб берадиган мебелларига айланиб кетган. Фақат мебел бўлса майли эди. Унинг ёнига энди рўзгорда асқотадиган барча буюмлар – чангюткич, электр қиймалагич, шарбат чиқаргич, идиш-товоқларнинг охири русумдагиси, биллур идишларнинг шоҳонаси (богема), дазмол ва дазмол столи, кир ювиш машинаси, кир қуришиш ускунаси, ўн иккиталик стул столи билан, телевизор, гилам, кўрпа-тўшак... Бу ҳали асосий тўйдаги матоҳлар.

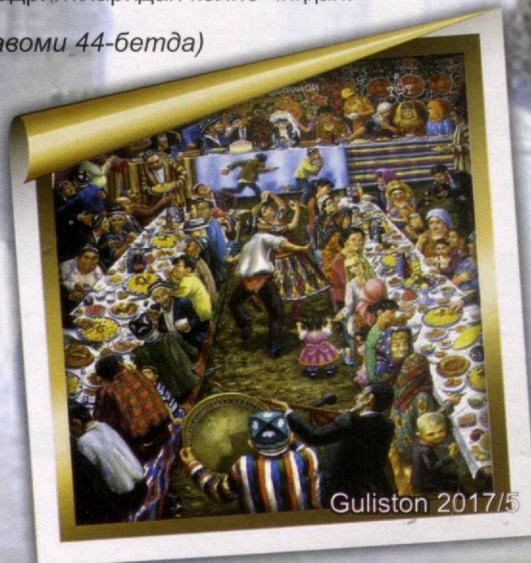
Бешик тўйида сарполардан ташқари яна бир қанча буюм олиб бориш керак. Муқаддас динимизда ҳам, замонавий никоҳ ўқиш жараёнида ҳам куёвга оила бошлиғи сифатида қўйиладиган талаблар тунунтирилади. Яъни, оиланинг барча кам-қўстини зиммасига олиш, рўзгорни таъминлаш айтиб ўтилади. Замонавий йигитлар нима қил-япти? Дидига маъқул бўлмаган мебелни қайнотасиникига қайтариб юбораётганлар қанча? Тўғри, қайнотам олиб берадиган диванда ётгунча полга ўрин-кўрпа солиб

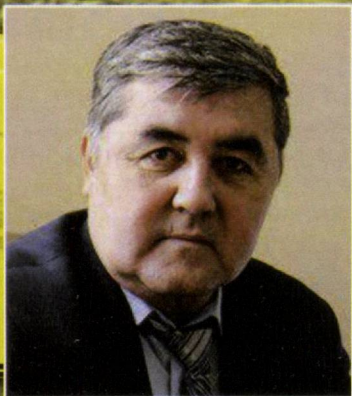
ухлайман деган мардлар чиқди. Шу ўринда яқинда ижтимоий тармоқларда тарқалган Айюб Рамз (бу йигит яқинда оламдан ўтибди. Аллоҳ раҳматиға олсин) исмли йигитнинг «Куёвчак» номли мақоласидан иқтибос келтиришни маъқул топдим: «Энди савол: Қайси орияти бор йигит мана шунақа «куёвчак» бўлишни истар экан? Масалан, мен истамайман! Шунинг учун, оилавий ҳаётим учун зарур эҳтиёжларни ўзим топа олмагунимча уйланмоқчи эмасман! «Ғам қилма, ҳозир уйланиш осон, ҳамма нарсани келин томон қиладиган бўлиб кетган», дейдиганлар ҳам топилади. Мен эса ғам чекаман, бахтли оила қуриш учун, келажагим учун қайғураман, чунки «куёвчак» бўлишни хоҳламайман! Уйимнинг хоналари кенг ва ёруғ бўлишини хоҳлайман, келинникидан келган бачкана мебелу алламбало латта-путталар билан тўлдириб, кейин ҳаво етишмай бўғилиб яшашни истамайман! Ўзига чанг йиғишдан бошқасига ярамайдиган пардалар қуршовида ва тахтиравонга ўхшаган нақшинкор кроватда ётиш мен учун БАХТ тимсоли эмас!»

Шундай йигитларимиз кўпайса, қани эди. Фақат бу русум нимагадир оммалашиш ўрнига қизнинг куёвниқига олиб кетадиган матоҳлари сони кўпайиб боряпти.

Қиз тарафдан бериладиган ош маросими ҳам кўп муҳокамага олинди. Кўпчилик, асосан, пойтахт ва баъзи вилоятларда бор бу удумни қоралади. Бироқ битта ҳам ош бермасдан қиз узатган одам топилмади. Энг ёмони, хотинлар қолиб, эркалар сарпо-суруқларга аралашадиган бўлиб қолди. Фикримнинг исботи сифатида қуданинг ошидан катта полиэтилен қопчиқда тўн олиб кетишаётганига кўп гувоҳ бўлганмиз. Олмаса, қуда тараф ранжийди, олса, ортиқча, тўйма-тўй юрадиган матоҳ. Индамай кўтариб кетаверишади. Бу урф ҳам аслида халқимизнинг қадриятларидан келиб чиққан.

(Давоми 44-бетда)

Эшқобил ШУКУР

Menga bittagina shirin soʻz goldir

Лафз каби улугман-у шеър каби ғариб шонман,
Мен шонга султонман-у шон устида бешонман,
Жаҳон мунча шонталаб, жон мунча жаҳонталаб,
Мен мунча паришонман, мунчалар паришонман.

Ой мунча осмонталаб, осмон эса жонталаб,
Ер мунча найсонталаб, найсон эса онталаб,
Ёр мунча хижронталаб, хижрон эса қонталаб,
Мен мунча паришонман, мунчалар паришонман.

Ишқ мунча оловталаб, олов эса ёвталаб,
Дил мунча яловталаб, ялов эса товталаб,
Тулпорлар жиловталаб, сор-бургутлар овталаб,
Мен мунча паришонман, мунчалар паришонман.

Ботирлари орталаб, ор эса ҳазорталаб,
Шоирлари дорталаб, дор эса бозорталаб,
Зорлари озорталаб, озорлари зорталаб,
Мен мунча паришонман, мунчалар паришонман.

Кулги йиғидай йиғлаб, йиғи кулгидай кулса,
Нафрат севгидай ёнса, туйғу севгидай ўлса,
Бошқа Эшқобил бўлиб, бошқа Эшқобил келса...
Мен мунча паришонман, мунчалар паришонман.

САҲРОДАГИ САДО

Йўлда қолган йўловчининг қўлловчиси,
Йўлсизларни равон йўлга йўлловчиси,
Қоқ саҳрода соя берган, булоқ берган,
Қумда қолган қўпунларнинг сўровчиси.

Суринганда тулпорларга мадад бўлган,
Аро йўлда қақшаганга қанот бўлган,
Қора бошнинг қоронғида қаровчиси,
Йўлда қолган йўловчининг қўлловчиси.

Манзил йироқ, умид сендан, нажот сендан,
Улимларнинг қуршовида ҳаёт сендан,
Жон риштасин Ҳақ нурига уловчиси,
Йўлда қолган йўловчининг қўлловчиси.

Дарахтим, мен яна қошинга келдим.
Қайтмас кунларимнинг хотири учун,
Умримнинг айтилмас бор сири учун.
Дарахтим, мен яна қошинга келдим.

Япроқлар юзида ой нури ўйнар,
Атрофда бўғилиб сукунат йиғлар.
Дарахтим, мен яна қошинга келдим.

Умрим эрталарга бўй чўзаётир,
Ўтмиш кунларимдан олдим хавотир,
Дарахтим, мен яна қошинга келдим.

Ҳамал айвонида куйлайди ҳаво,
Қизғалдоқ қўшини қирларга тушди.
Мени етаклаб ўт, эй Қари Наво,
Юрагим юртида юлдузлар пишди.

Адирлар эғнида ям-яшил қабо,
Шамол ҳалинчақда ипак булутлар...
Мени етаклаб чиқ, жон синглим Сабо,
Совиган кўнглимда чакнади ўтлар.

Янги кўйлақларин киймоқда Ҳаёт,
Ҳамал айвонида куйлайди ҳаво.
Мени яшаш сари етаклайди шод
Қари Наво билан шўх синглим Сабо.

АРЗИ ҲОЛ

Юракда енгил бир шамол айланди,
Бошимда бошқа бир ҳилол айланди.
Шоирдан хабар ол, шу дамда менга,
Билмасман, завоғли, камол айланди.

Аста қўлларинга суянсам дейман,
Қайғунинг ичидан қувонсам дейман.
Шоирдан хабар ол, кўнглим безовта,
Кимгадир руҳимни инонсам дейман.

Кечикиб қолдингми, синглим Қалдирғоч,
Сен-чи, химмат беги, бек оғам, Оғоч.
Шамол қанотига узун хат ёздим,
Худойим кўнглимдан сўрганда хирож.

Юракда енгил бир шамол айланди,
Бошимда бошқа бир ҳилол айланди.
Шоирдан хабар ол, шу дамда менга,
Билмасман, заволми, камол айланди.

ОРЗУ

Даҳолар кўнглига чўғ ташлаган сир,
Осмон мактубларин мангу мавзуси.
Азал зулматларин кесиб ўтган нур –
Инсонни инсондай кўрмак орзуси.

Минг йиллар бери-ю минг йиллар нари,
Юлдузлар остида, замин устида
Ўтди қанча жаҳон пайғамбарлари
Шу ният дастида, шу ўй қасдида.

Қанча тарихларни қум босганида,
Селларда қолганда эллар қайғуси,
Нишлайверди пирлар қабристонида –
Инсонни инсондай кўрмак орзуси.

Ўзинг асра бизни, эй қодир худо,
Пасткаш заволидан, аблах ҳолидан.
Разил кимсалардай қилмагил худо
Инсонни инсонлик истиқболидан.

Яссавийни буюк чиллага солган,
Навоий қалбининг олий туйғуси,
Бухорий бошида ойдай юксалган –
Инсонни инсондай кўрмак орзуси.

Даҳолар кўнглига чўғ ташлаган сир,
Осмон мактубларин мангу мавзуси.
Азал зулматларин кесиб ўтган нур –
Инсонни инсондай кўрмак орзуси.

КЎНГИЛ ЁШИ

Кўнглим гулга тўлди кўркам даладай,
Унда ялпиз бўйли еллар елади.
Ҳув китоб қўлтиқлаб юрган боладай,
Менинг гўзал шеърлар ёзгим келади.

Куйлаш ва сўйлашнинг кўпдир сабаби,
Кузги хирмонлардай кўнглим тўлади.
Ҳув, тарихни кифтлаб юрган чол каби
Гўзал ҳикоялар айтгим келади.

Умр баҳорими, кузим, қишими,
Улуғлаб ўтарман улуғ ҳаётни.
Ҳар ким яшаб ўтсин кўнгили ёшини,
Ҳар дил Ватан тутсин Адабиётни.

Ёз оқшоми... Шом шамолида
Шовуллайди олтин бугдойзор.
Бошоқларнинг ҳайрон ҳолида
Тўлиб кетган кўнглим рамзи бор.

Олислардан ой боқар хомуш,
Елдай эсар тирик мусиқа...
Эшитилар най каби нолиш:
“Арзим бордир фақат Ўзига”.

Бошим эгик ўтаман бундан,
Тўкилади дилдан титроқлар
Ва жовдираб боқар изимдан
Олтин боши эгик бошоқлар...

КЎРИШАРМИЗМИ Ё КЎРИШМАСМИЗМИ?..

«Эй, йўловчи, бўлақол кўноқ...»
Абдулла Орипов

Йўловчи, айт, қизгин дийдорлар қайда?
Бир сирни англадим дардимни айта,
Бу кўҳна йўлларда биз яна қайта
Кўришармизми ё кўришмасмизми?

Бу йўл осмон билан туташган йўлдир,
Унда келувчидан кетувчи мўлдир,
Сен менга бир иссиқ табассум қолдир,
Қайта кўришармиз ё кўришмасмиз...

Узрлиман таниш-нотанишлардан,
Кимга наф тан олиш ё тонишлардан?
Бир ҳовуч қор қолдир менга қишлардан,
Қайта кўришармиз ё кўришмасмиз...

Бу йўл икки дунё туташган йўлдир,
Йўловчи, ҳориган кўнглимга қўл бер,
Менга биттагина ширин сўз қолдир,
Қайта кўришармиз ё кўришмасмиз...

Э'тироф mas'uliyati

Давлатимиз томонидан ёшларга кўрсатилаётган ғамхўрликлар самарасида республикамиз бўйлаб ватанимиз келажаги ва равнақига ўз билими ва истеъдоди орқали муносиб ҳисса қўшиш истагида бўлган ғайрату шижоатга тўла ёшлар сони тобора ортиб бормоқда. «Ниҳол» мукофоти истеъдодли ёшларнинг жамиятимиз маънавий ҳаётини юксалтиришдаги муҳим ўрнини инобатга олиб, ўзининг эстрада, мусиқа, мумтоз қўшиқ, рақс ва опера санъати ижрочилиги соҳасидаги маҳорати билан одамларнинг юрагига етиб борадиган, ёшларни эзгуликка чорлайдиган, уларни маънавий баркамол инсонлар қилиб тарбиялашга хизмат қиладиган асарлар яратишда фаоллик кўрсатаётган иқтидорли ёшларни мунтазам рағбатлантириб бориш мақсадида берилади.

«Ниҳол» мукофоти бу йил ҳам йигирма нафар янги истеъдодларни кашф этди. Совриндорларга диплом ва мукофотлар тантанали равишда топширилди. Уларнинг қай бири билан суҳбатлашмайлик, ҳис-ҳаяжон, мамнуният ва миннатдорлик ҳисси билан йўғрилган фикрларини баён этади.

Мафтуна АҲРОРОВА, мумтоз қўшиқчилик йўналиши совриндори:

– Ушбу юсак мукофотга муносиб кўрилганимдан бахтиёрман. Бугунги ютуқларга эришишимда Ўзбекистон давлат консерваториясида мен каби ёшларга ўз меҳнатларини аямай билим бериб келаётган Ўзбекистон халқ артисти Муножат Йўлчиева, Шавкатжон Эргашев, Нуриддин Маҳкамов, Шавкатжон Матёкубов, Ўзбекистон халқ артисти Мирза Азизов каби устозларимнинг ҳиссаси катта,

улар олдида доимо таъзимдаман. Бундан олдин Россияда бўлиб ўтган «Олтин ҳалқа» халқаро танловида мумтоз қўшиқчилик йўналиши бўйича биринчи ўринни эгаллаб, консерваторияга имтиёзли равишда ўқишга қабул қилинганман. Аммо Биринчи Президентимиз ташаббуси билан таъсис этилган «Ниҳол» мукофоти мен учун энг олий мукофотдир.

Шерзод КЕНЖАБЕКОВ, рақс санъати йўналиши совриндори:

– Бу йил мен учун жуда омадли бўлди деб бемалол айта оламан. Жорий йилнинг бошида камтарона меҳнатларимни юсак баҳолаб, «Эътироф – 2016» тақдирлаш маросимида мени «Йилнинг энг яхши рақс ижрочиси» деб топишди. Ҳозир эса «Ниҳол» мукофотига муносиб кўрилганимдан чексиз ҳаяжондаман. Ҳар йили рақс йўналиши бўйича фақат раққосалар бу мукофот билан тақдирланарди. Бу йил эса икки нафар раққос ва бир нафар раққосага «Ниҳол» мукофоти топширилди. Бу эътироф ва мукофотларга лойиқ бўлиш ҳамда менга юклатилган ишончни оқлаш учун бор билим ва иқтидоримни ватанимнинг равнақи йўлида сарфлашга, Ўзбекистонимга муносиб фарзанд бўлишга ваъда бераман.

**Қаҳрамон РАШИДОВ, мусиқа
ижрочилиги йўналиши совриндори:**

– Бугун ёш хонанда ёки мусиқа ижрочилари учун мисли кўрилмаган шароит ва имкониятлар яратиб берилмоқда. Бундай катта эътибор бизни янада фаол бўлишга, ватанимиз, халқимиз, устозларимиз олдидаги масъулиятни, бурчимизни янада теранроқ англашга, билдирилаётган юксак ишончни оқлашга, унга муносиб бўлишга ундайди.

**Диёрахон МУХТОРОВА, мумтоз
қўшиқчилик йўналиши совриндори:**

– Очиги, бу мукофотга мен ҳам сазовор бўламан деб ўйламагандим. Чунки юртимизда иқтидорли ёшлар жуда ҳам кўплигига саралаш босқичида яна бир бор гувоҳ бўлгандим. «Ниҳол» мукофоти бизга катта имконият эшикларини очиб берди. Жумладан, бу йилги совриндорлар ўз йўналишлари бўйича олий ва ўрта махсус билим юртларига имтиёзли равишда қабул қилинишидан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги ҳамда Миллий телерадиокомпания ҳамкорлигида имзоланган меморандумга асосан, бир йил мобайнида ўз қўшиқларини телерадиоканалларда бепул эфирга узатиш ҳамда аудиостудияларда имтиёзли равишда мусиқа ёзиш каби имкониятларга эга бўлди. Буларнинг барчаси учун давлатимизга ўз миннатдорчилигимни билдираман.

Саодат БЕРДИЕВА тайёрлади

Санъат – сарҳад ва масофа билмайдиган мужда. Уни тушуниш ва англаш учун диллар яқин бўлса бўлди. Зеро, санъатнинг ўз тили ва ўз тараққиёт йўли бор. Россия пойтахти Москва шаҳрида бўлиб ўтган Ўзбекистон маданияти кунлари ўзбек санъатининг рус халқига мустақиллик йилларидаги илк тақдироти бўлди. Ўзбекистон Республикаси ва Россия Федерацияси ўртасида дипломатик алоқалар ўрнатилганининг 25 йиллиги муносабати билан ўтказилган ушбу тадбир Кремль давлат саройида ўзбекистонлик санъат усталарининг катта концерт дастури билан очилди.

– Бундай катта жамоа билан Москвага анчадан буён келмагандик, – деди Ўзбекистон Республикаси Маданият вазири Бахтиёр Сайфуллаев. – Кейинги 25 йил ичида бундай юксак даражадаги тадбирда биринчи марта қатнашяпмиз. Биз Москвага фақат концерт дастури ва «Ўзбекистон мероси жаҳон музейларида» номли тақдирот лойиҳасини эмас, она еримизнинг иссиқ тафтини, халқимизнинг очиқ қалбини, ранг-баранг маданиятимизни ҳам олиб келдик. Тарихий меросга ворислик ҳисси ва муштарак қадриятларни дўстлик ришталари билан боғлаш халқларимиз маданиятининг ўзаро бойиши учун хизмат қилади. Миллий ўзига хосликни сақлаган ҳолда замонавий санъатни ривожлантиришда мамлакатларимизнинг умумий ютуқ ва муаммолари ҳам мавжуд.

Ўзбекистон Республикаси Маданият вазири Бахтиёр Сайфуллаев ва «Ўзбекистон-Россия» Дўстлик жамияти билан ҳамкорлик қилаётган Россия ҳамда Ўзбекистон Дўстлик ва ҳамкорлик жамияти раиси Игорь Круговых учрашувида ҳам айнан шу масалалар хусусида сўз борди. Икки мамлакатнинг бугунги ва келажакдаги режалари, маданий-инсонпарварлик йўналишидаги қизиқарли маълумотларни ўзаро алмашиш, бу борада амалга ошириладиган ишлар ҳақидаги суҳбат сермазмун ва конструктив тарзда бўлиб ўтди. Зеро, бундай алоқалар халқлар ўртасидаги дўстлик ришталарини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

– Россия пойтахти Москвада «Ўзбекистон маданияти ва санъати кунлари»нинг ўтказилиши мен учун қўшалоқ қувонч бўлди, – дейди рус шоири Евгений Березников. – Айниқса, мазкур тадбир доирасида ўтказилаётган концерт дастурида менинг «На востоке» шеърим асосида яратилган қўшиқ куйланди. Дарҳақиқат, «Чойхона Шарқда, Шарқда. Бу қандай осмон ойсиз, бу қандай ҳаёт чойхонасиз». Ўзбекистон тараққиётисиз бу қандай Шарқ?! Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёев мамлакатнинг маданияти ва иқтисодиётини, умуман, инсонларнинг кайфияти, руҳиятини кўтармоқда. Ўзбекистон яқин кунларда Амир Темур салтанатига лойиқ куч-қудратга эга давлат бўлади. Мен бугун концертда бўлиб шуни англадимки, Ўзбекистон халқаро ҳамжамият олдига тобора муносиб ўрин эгалламоқда. Мен Ўзбекистонда юксак ривожланишлар амалга ошаётганидан ниҳоятда хурсандман.

Декоратив-амалий ва халқ санъати Бутунроссия музейида «Россия Федерацияси тўпламларида Ўзбекистон маданий мероси» мавзусида давра суҳбати ўтказилди. Унда Эрмитаж, Третьяков галереяси, Россия Миллий кутубхонаси, Россия Этнография музейи, Россия Фанлар Академиясининг Шарқ қўлғемалари институти вакиллари қатнашди. Тадбир давомида Россиянинг

етакчи музей ва кутубхоналарига «Ўзбекистон маданий мероси дунё тўпламларида» номли маданий-маърифий лойиҳанинг беш жилдли нашри совға қилинди ҳамда ўзбек санъати асарлари кўргазмаси очилди. Маданият кунларининг якуни ҳам бошланишидек юксак даражада ўтди. «Космос» концерт залида санъаткорларнинг катта концерти намойиш этилди. Россиялик ҳам-

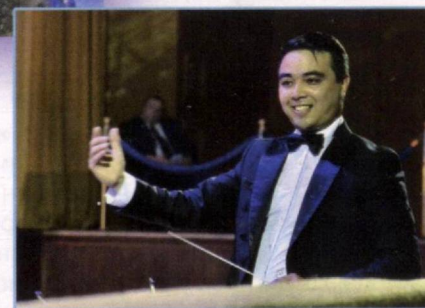
касблар, ўша ерда истиқомат қилаётган ҳамюртлар, оммавий ахборот воситалари вакиллари билан учрашувлар ташкил этилди.

Юқори савияда ўтказилган Ўзбек маданияти кунлари ниҳоясига етган бўлса ҳам унинг шуқуҳи иштирокчилар, томошабинлар қалбида узоқ вақт сақланиб қолади. Халқлар орасига санъат орқали дўстлик ва ҳамжиҳатлик олиб кириш анъаналари бардавом бўлсин.

Анора ҲОЖИМАТОВА

Аҳмад ТўРА олган суратлар

Tutdek tўkilgan yurak

Ўтган асрнинг иккинчи ярмидан кейин республика миқёсида адабиётга, айниқса, шеъриятга қизиқиш сезиларли зайлда жонланиб, Эркин Воҳидов, Абдулла

Орипов, Рауф Парфи шеърлари ҳақида мароқ билан гапирила бошланган эди. Ўшанда мен Бухоро педагогика институтининг талабаси эдим. Чини билан адабиётни яхши кўрар, китоб ўқиш завқини ҳеч нимага алмаштиргим келмасди. Факультетдаги айрим тенгдошларим қатори мен ҳам адабиётда кечаёган янгиликларни билгим келар, шу мақсадда домламиз, филология фанлари номзоди Тожи Қораевга тез-тез мурожаат этардим. Бир марта адабиёт тўғараги йигинида у кишидан Тошкентда яшаб ёки ўқиб юрган бухоролик ёш ижодкорлар тўғрисида сўрадик. Униси ёзувчи, буниси шоир деб Тожи ака уч-тўрт номни тилга олди. Шулар орасида Тилак Жўра ҳам бор эди. Мен ҳали бирорта шеърини ўқимай, Тилакнинг Қоракўлданлиги, истеъдодли эканлиги, буни баъзи устозлар ҳам эътироф этишганини эшитдим. Адашмасам, Тилак Жўранинг шеърларини илк бора «Гулистон» журналида ўқиганман. Улар анъанавий шаклдаги шеъриятдан анча фарқланарди.

Институт таълими тугади. Шофирконга қайтиб, ёзувчи Аҳад Ҳасан муҳаррирликни эндигина бошлаган туман газетасида ишга ўрнашдим. Ростига гап – Абдулла Ориповнинг шеъриндан бошқаси менинг кўзимга у пайтлар зўр шеърга ўхшамай қолганди. Ўхшаганида ҳам, дард ва алам даражаси пастдай туюларди. 1972 йил Тошкентга кўчиб келгунимча шу қаноатда юрдим. Номзодлик диссертациясининг мавзуси мумтоз адабиётдан бўлса ҳамки, қалбдан Абдулла Орипов шеъриятдан ажралолмасдим. Айнан шу шеърият тўғрисида ёзгим келгани учун етмишинчи йилларнинг ўрталарида марказий газета ва журналларда бир неча мақола эълон қилдим.

Шоирнинг шоирга, шогирднинг устозга, тенгдош қалам соҳибининг тенгдошларига кўлкасиз ва тиниқ самимиятини Тилак Жўрада кўрганман. Истеъдод нафасини ҳам, адабиётга олиб кирган янгилигини ҳам у тўғри мушоҳада этарди. Рауф Парфининг шахсидан шеърини, шеърини шахсини баланд қўйса кўярдики, паст қўймасди. Унинг нигоҳида армон эмас, Рауф ака чинакам Исён шоири бўлиб гавдаланар, санъаткорли-

гини мустасно бир ҳодиса ўлароқ илҳом билан таъриф тавсиф қиларди.

Тилак Жўра ҳаётдан ўзи истаган кенглик, орзу қилгани эркинликни ахтарар, аммо тополмасди.

*Бир яланглик бўлса,
Тўйиб-тўйиб бақирсанг.
Сўниб қолган руҳингни
Қалқиб-қалқиб чақирсанг!..*

Шунда шеър унга ёрдамга келар, тутдай тўкилган юрак билан ҳақиқий шеъриятга талпиниб яшарди.

*Тутдек тўкилди юрагим,
Аламнинг ҳар қамчисидан,
Сени соғиниб кутаман,
Қонимнинг ҳар томчисидан!*

Шеърда сўз, туйғу, фикр, дард – ҳамма-ҳаммаси тутдек тўкилса – ана шу ҳақиқий шеър. Шундай «тўкилиш» Тилакнинг шеърлари учун хос хусусият эди.

Олдин Тилакнинг шоирлигини яхши кўрган бўлсам, кейин унинг дарвешлигига ҳавас қиладиган бўлдим. У билан гапимиз ўз-ўзидан уланиб, тармоқланиб кетаверарди. Руҳий бир яқинлик ҳам бунга таъсир ўтказган бўлса керак. У «Руҳият» китобига «Руҳий дунёнинг сирдоши ва дарддоши энг яқин дўстим Иброҳим Ҳаққулга эзгу тилаклар ила Тилак» деб ёзган дастхати мен учун энг эъзозли эътирофдир.

1984 йил ёз ойларида ўзбек шеъриятининг кейинги даврлардаги аҳволи хусусида Тилак билан бир суҳбат қиладиган бўлдик. Ва қарийб бирор ҳафта бизникига бекиниб олиб, айтиладиган гапларимизни қозғашга туширдик. Аммо сарлавҳа топиш бироз қийин кечди. Бир пайт у: – Топдим. Хуршид Даврон:

*Табиатдир менинг давомим,
Тутаиш эрур бағрим бағрига.
Умрим боғлиқ ою офтоби
Дарё, дала, дарахтларига,*

деб ёзган. «Табиатдир менинг давомим...» зўр сарлавҳа бўлади, – деди. Мен атайин, «Нимаси зўр?» дедим.

– Э, қизиқ экансиз-ку! Ўзини табиатнинг бир бўлаги

ўлароқ ҳис қилгани ва шу туйғуни бизу сизга юқтиргани зўр. Ахир ваҳдати вужуд деганлари шу эмасми?..

Хуллас, «Ёшлик» журналининг 1984 йил 8-сонида суҳбат Тилак танлаган сарлавҳа билан босилиб чиқди. Шеърлари танқид қилинганлардан бири менга, бировлари Тилак Жўрага маломат тошларини отишди. Албатта, биз зиён кўрмаганимиздек, мухолифлар ҳам ҳеч нимага эриша олишмади. Ўшанда Тилак «Танқидчилик қилиш жуда қийин иш экан-ку, жўра...», деганида мен «Борингки, ўнта шоирни танқид қилдингиз, камида учтадан оғайни ва тарафдори унга ҳамдардлик қилса, ҳисобланг нечта ғаним орттирган бўласиз...» десам у яйраб кулгани ҳамон эсимда.

Бир-бирини тан олмаслик, бирининг ёзганини ботинан ёки зоҳирда бошқаси инкор қилиш, ҳақиқий истеъдодга қарши хусумат оловини ёқиш ижод ва илм аҳли орасида азал-азалдан давом этиб келаётган, бироқ ҳеч вақт тўхтамайдиган бир ҳодисадир. Агар бу ҳодисанинг илдизи билан қизиқсангиз, икки нарсга тўла ишонч ҳосил қиласиз. Биринчиси, илм-фан ва бадий ижод оламида табиатан майда, хашаки ҳамда тасодифий кимсаларнинг кўплигига. Иккинчиси, қўлига қалам олиб, қоғоз қоралаган ҳар бир худпараст ва таъмагирнинг ўзини даҳо ҳисоблашига.

Адабиёт тақдири ва тараққиёти-ни талант ҳал қилади. Бироқ адабиёт «бозори»ни талантсиз ва ўрта-миёначилар қизитади. Шўро даври адабиётида бу ҳолатни ҳар қадамда кўриш ва кузатиш мумкин эди. Сиёсий ялоқхўрлик ва мафкура дастёрлиги талантни камситиш ёки таҳқирлашнинг кенг жорий этиладиган «усул»и бўлганлигини кўпчилик яхши англади. Шеър ва шоирликдан ўзга имкон майдони, тўғрилиқ ва ҳалолликдан бошқа нажот қалқони йўқ бир қанча шоирларнинг ижтимоий-иқтисодий, маънавий-руҳий аҳволи менинг хотирамда чуқур ўрнашиб қолган.

Уларнинг ҳақиқатпарастлиги хаёлпарастлик билан қўшилиб-қоришиб кетган, эҳтимол шу боисдан ҳам қалбларида Сўз ва Шеър наинки одамнинг, балки жамият ва дунёнинг ҳам қиёфасини ўзгартира олади, деган ишонч ҳоким эди. Тилак Жўра шундай шоирлардан биридир.

Тилак қалбидаги энг юксак ҳис-туйғу, шодлик ва кадар, ҳасрат ва армонларни шеърият билан боғлаб, шеър тилида ифодалашга интиларди. Ботиндаги ғам-ғусса зоҳирда кулгига дўниши ва кўзда ҳамиша

шаффоф бир мунг аксланиб туришини мен Тилак Жўрада кўрганман. Шоирдаги қушдай енгиллик ва холислик руҳининг моддий манфаат, шахсий ғараз, нафсоний иддаолардан кирланмаганлиги билан ҳам вобастадир.

Унинг ўз ички ҳақиқатларидан илҳомланиб, завқни бодадай сипқориб, ўзича бир маст ҳолатида юриши бежиз эмасди. Табиатга муҳаббат, табиат гўзалликлари қучоғида яйраб-яшнаш Тилакдаги туғма салоҳият эди, десак ҳеч муболаға бўлмайди. Менимча, у шаҳарда ўрнашиб, яшай бошлаган куниданоқ кадрдон қишлоғини кўмсаб, қишлоқ кенгликлари талпиниб, кун ўтказган. Унинг хотира шеърларида сўз ва фикрнинг кутилмаганда оҳангдор, рангин, сержило манзара касб этиши шундан.

Бир тўпламини Тилак «Райҳон» деб номлаган ва табиийки, ҳар бир шеър райҳонга ўхшаб одамларнинг кўнгли, руҳ ва шуурига завқ бағишлашини истаган.

Дарвоқе, шоирнинг кўп шеърлари райҳондай кўркам, хушбўй ва таровати боқийдир. Айни пайтда, райҳон, Тилак Жўра шеъриятининг ясамалик, пардозбозлик, сунъий кўтаринкилик сингари қусурлардан фориглигини акс эттирувчи тимсол ҳамдир.

Мен таниган, мен яхшироқ билган ижодкорларнинг кўпчилигида китоб чиқариб, обрў-эътибор қозониш ва мақсадни мансабу амалга қаратиб, унвону мукофотлардан бенасиб қолмай, хузу-ҳаловатда яшаш иштиёқи ёзилмаган «режа» бўлиб қолганди. Бунга эса сиёсатнинг талаб ва кўрсатмалари билан ҳисоблашмасдан, партияга суянмай эришишнинг имкони йўқ эди. Қизиғи, адабиёт ва ижод эркинлиги учун фақат зиён етказадиган

ушбу ҳаракат уят ҳам, айб ҳам саналмасди. «Режа» бўйича муваффақият қозониш удумини назар-писанд қилмайдиган Рауф Парфи бошлиқ шоиру адиблар ҳам кўпайиб қолганди. Ана шулардан бири Тилак Жўра эди. Унинг камсуқумлиги ва беғаразлигидан файз ёғилиб турар, синиқлигида гўё бутунлик тазаҳхур этарди. Устмон, корчалон айрим қаламкашлар уни «бўшанг» ва «ношуд»ликда ҳам айблашган. Тилак эса ҳеч қанақа ғиди-биди, таънаю маломатларга парво қилмас, кўнглининг хоҳласа қули, истаса шоҳи бўлиб кун ўтказаверарди. Моддий муҳтожлик, кети кўринмайдиган ночорлик таъқиб этганида ҳам Тилакнинг шеърга меҳр-муҳаббати зарра қадар сусаймаган. У маънавий маънода фақирлик билан «шартнома» тузган бир шоир эди.

Тилак Жўранинг китобсеварлиги, муаллифларини саралаб-саралаб шеър таржима қилиши, таржимашунослик фаолияти алоҳида-алоҳида бир мароқбахш мавзу. Бу йил ўзбек шеъриятининг ўлмас ва унутилмас намояндаларидан бири Тилак Жўранинг таваллудига етмиш йил тўлди. Шу сана муносабати билан ҳам у ҳақда жуда кўп очиқ фикр ва хотиралар айтилади, деган умиддамиз.

Иброҳим ҲАҚҚУЛ,
филология фанлари доктори

Оркестр ижросида чалинаётган куй зал узра тараларкан, дирижёр қўлида ҳаракатланаётган таёқчага ҳамоҳанг равишда гоҳ майинлашиб, гоҳ баландлашиб, томошабинга ўзгача завқ беради. Миллий чолғулар жўрлигида янграётган бундай оҳангларнинг сеҳру жозибаси бошқача. Шунингдек, созандаларнинг бир-бирларига уйғун равишдаги ижроси кишини ўзига ром этади. Андижонда ягона бўлган «Тарона» халқ чолғулари камер оркестрининг концерт дастури ҳар гал ана шундай кўтаринки руҳда ўтади.

San'atga oshufta umr

Бу йил 60 ёшни қаршилаган суҳбатдошимиз, «Шухрат» медали соҳиби Хотирахон Акрамова Андижон санъат коллежи халқ чолғулари бўлими мудир сифатида неча ўн йиллардан буён фаолият юритиб келмоқда. Андижоннинг биринчи чангчи ва дирижёр аёли бўлмиш Хотирахон Акрамова тиниб-тинчимас, изланувчан ва ижодга чанқоқ санъаткордир. Унинг ана шундай фазилатлар соҳиби бўлиб шаклланишида, аввало, оиладаги муҳитнинг таъсири, қолаверса, устозларининг меҳнатлари беқиёс. Буни санъаткоримизнинг куйидаги эътирофлари ҳам тасдиқлайди:

– Аввало, мендаги иқтидорни ўз вақтида англаб етган ота-онамдан ҳамиша миннатдорман. Мактабда ўқиш баробарида шаҳардаги мусиқа мактабининг чанг бўлимига қатнаганман. У ерда устозим Азаматжон Бекназаровдан миллий чолғу сир-асрорларини ўргандим, сеҳрли оҳангларига маҳлиё бўлиб, шу соҳани танладим ва мусиқа билим юртига ҳужжат топширдим. Имтиҳонлардан аъло баҳоларга ўтганимдаги қувончим ҳали-ҳануз юрагимни ҳаяжонга солади. Бахтни қарангки, Ўзбекистон халқ ҳофизи Фаттоҳхон Мамадалиев вилоятимизда мақом ансамблини тузди. Ва мен шу ансамблга чангчи сифатида ишга қабул қилиндим. Бу чолғунинг қолган сирларини Фаттоҳхон акадан ўргандим.

Ҳа, Хотирахон опа чинакамига омадли ва бахтли ижодкор. Чунки унга ўзбек миллий санъатининг даргалари билан ёнма-ён туриб ижод қилиш насиб, этди. 1976 йили мусиқа билим юртини тамомлаб, давлат комиссияси тавсияси билан Ўзбекистон давлат консерваториясининг халқ чолғулари бўлимига чанг мутахассислиги бўйича ўқишга қабул қилинди. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби, профессор Аҳмад Одиловдан чанг чалиш сабоғини

олган бўлса, дирижёрлик сирларини санъат арбоби Мардон Насимовдан ўрганди.

1979 йили ўқиш билан бирга Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси қошидаги Ўзбекистон халқ артисти Ғанижон Тошматов тузган «Дуторчилар» ансамблида чангчи-созанда бўлиб ишлади. Айтиш мумкинки, бу фаолият ҳам Хотирахон Акрамовага катта мактаб вазифасини ўтади. Чунки устоздан халқона куй, лапар ва ўланларни ўрганди.

Мухим тажриба ва малака орттириб, кўлида диплом, қалбида қайноқ ижод ишқи билан Андижонга қайтган санъаткор вилоятда ўзбек миллий санъатини ривожлантириш, янги мутахассисларни тайёрлаш каби эзгу ишларда фидойилик кўрсатиб келмоқда.

Аввалига чанг мусиқа асбобининг бор имкониятларидан ўринли фойдаланиш орқали ўзбек миллий куйларини маҳорат билан чалишни ўргатди. Кейинроқ эса чангчилар ва дуторчилар гуруҳини тузиб, нафақат ўзбек, балки чет эл композиторларининг асарлари асосида янги репертуарлар ярата бошлади. Ёшлар орасидан иқтидор эгаларини кашф этиб, уларни мумтоз, эстрада кўшиқлари, халқ лапар ва ўланларини маҳорат билан куйлашга йўналтирди. Бу эса йиллар ўтиб вилоятда ягона, республикада саноқли халқ чолғуларидан ташкил топган «Тарона» камер оркестрининг шаклланишига замин бўлди. Оркестрни ўзига хос аҳил оилага қиёслаш мумкин. Унда устоз ва шогирдлар биргаликда дастур тайёрлайдилар ҳамда вилоят, республика миқёсида ўтказиладиган давлат тадбирлари, танловларида биргаликда қатнашадилар. Хотира опа улар учун асар ёзишдан чарчамайди, изланади, янгиликлар яратади.

– Бирор асар ёзсам, маза қиламан, чунки ижодкор учун асар худди фарзандай гап. Унинг ижросини кўриш, мухлислардан олқиш олишнинг завқи эса таърифлаб бўлмайдиган сурур, – дейди опа.

Хотирахон Акрамованинг бу ҳаракатлари аста-се-

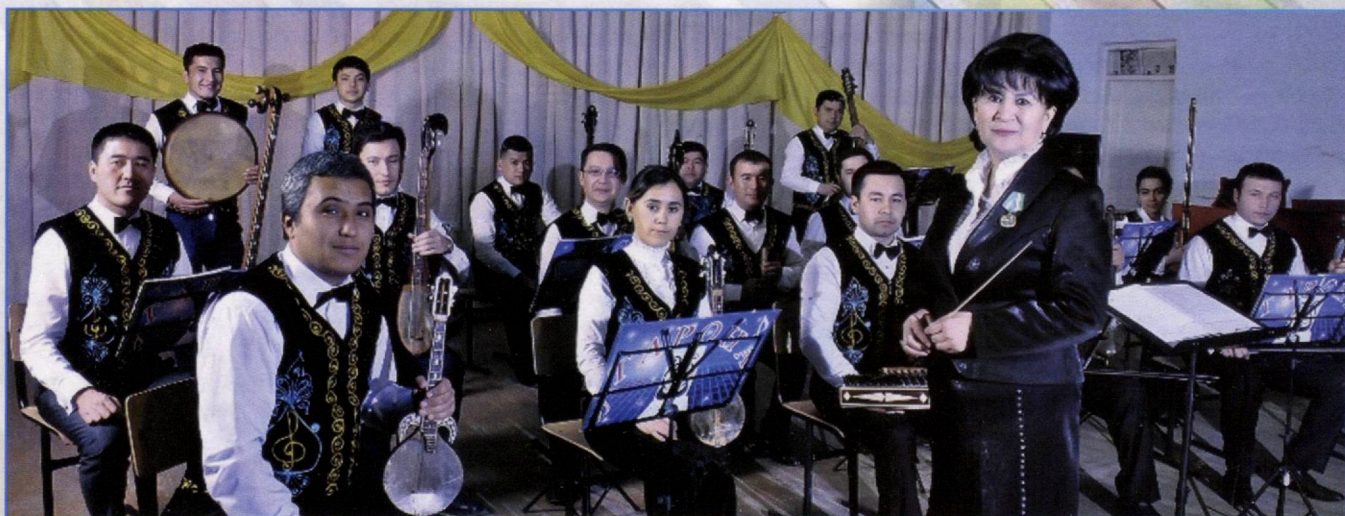
кин шогирдларининг муваффақиятларида намоён бўлди. Улар орасида Зулфия номидаги давлат мукофоти соҳиблари Саида Қулматова, Севара Фозилжонова, Навоий стипендияси совриндори Хуршида Абдулазизова, эл суйган хонанда Ғайратжон Усмонов, «Созлар навоси», «Она юрт оҳанглари» каби танловлар ғолиблари Маъруф Матмусаев, Дилдора Латифжонова, Дилфуза Эрматова, Сарвиноз Баҳромова, Моҳичехра Ашурова, Баҳодир Аҳмедовлар бор.

Хотирахон Акрамованинг ташаббуси билан 2012 йилдан буён вилоятда ўтказиб келинаётган кўп овозли ансамбль ва оркестрлар фестивалида мурғак қалб эгалари кўнглига мусиқа орқали эзгулик уруғини сепиш, уларнинг гўзалликни ҳис қилишлари ва кўра билишлари учун имконият яратиш мақсадида боғча тарбияланувчиларидан ҳам ансамбллар тузилиб, улар ҳам ўз дастурлари билан қатнашмоқдалар. 2015 йилдан халқаро танловга айланган ушбу фестивалда ҳар йили андижонлик санъат усталари фахрли ўринларни эгаллаб келмоқдалар. Бу ютуқларда, албатта, Хотирахон Акрамованинг ҳиссаси катта. Опадаги иқтидор қизлари Ҳилолаҳон ва Наргизаҳонга ҳам юққан. Бугун улардан бири Андижон давлат университетида, яна бири онасининг ёнида, санъат коллежида ёшларга санъат сирларидан сабоқ бериб келмоқда. Хотирахон Акрамованинг фидойилиги давлатимиз томонидан муносиб баҳоланди ва Мустақиллигимизнинг 21 йиллиги арафасида у Ўзбекистон Республикасининг биринчи Президенти Ислоҳ Каримовнинг Фармониға биноан «шўҳрат» медали билан тақдирланди. Бу юксак мукофот қаторида кўплаб Фахрий ёрлиқлар, ташаккурномалар, халқаро танловлардаги эътирофлар...

Хотирахон Акрамова санъат орқали кишилар қалбига эзгулик улашаётган ижодкор. «Тарона» халқ чолғулари камер оркестри ижросидаги бир-биридан завқли, ўйноқи, жўшқин куй ва қўшиқлар эса вилоятда ўтказилаётган байрам тадбирларини безайди. Улар ижросидаги чиқишларни мухлислар жон-дил билан тинглаб, томоша қиладилар.

– Умрим санъатга ошурфта бўлганидан, ҳаётим оҳангларга эш бўлиб, мазмунли ўтаётганидан ва бу ўзгаларга ҳам маънавий озуқа бераётганидан бахтиёрман, – дея ўзининг узоқ йиллик фаолиятдан мамнуният, қониқиш туйган Хотирахон Акрамовага барча шогирдлари ва мухлислари номидан узоқ умр, сиҳат-саломатлик тилаймиз.

Матлуба ЮСУПОВА,
журналист

Men saodatli ayolman

Ўн уч ёшида катта сахналарда туриб, ўзининг «Устозлар», «Андижоним», «Қишлоқларимдан» сингари дилтортар қўшиқлари билан минглаб тингловчилар қалбига йўл топа олган андижонлик устоз санъаткор, Асака тумани маданият бўлими қошидаги ансамбль хонандаси Санобар Раҳмонова журнализмнинг навбатдаги меҳмони бўлди.

– Санобар опа, аввало, сизни Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг йигирма олти йиллик шодиёнаси арафасида Президентимиз фармонига биноан «Дўстлик» орденига муносиб кўрилганингиз билан самимий муборакбод этамиз.

– Табрик учун ташаккур. Очигини айтсам, давлатимиз раҳбарининг зиёлилар билан учрашувидаги эътирофи ва ушбу юксак мукофотида сазовор бўлишни сира ҳам кутмагандим. Ҳалигача бутун вужудимни ҳаяжон тарқатгани йўқ. Президентимиз менинг камтарона ижодимни юқори баҳолаб, ўрнатқич сифатида кўрсатганидан бағоят хурсандман. Бундай юксак мукофот, ижод аҳлига кўрсатилаётган чексиз эътибор ва ғамхўрлик миллий санъатимиз равнақи йўлида янада фидойилик билан меҳнат қилишга ундаши шубҳасиз. Келгуси ижодий фаолиятимда ўзбек миллий санъатини янада ривожлантиришга, ўлмас қўшиқлар яратиб, халқимиз маънавияти ва маданиятини юксалтиришга қўлимдан келганича ҳисса қўшишга ҳаракат қиламан.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимиз ижодкор зиёлилари вакиллари билан дўстона, самимий ва очиқ мулоқот руҳида ўтган учрашувида маданиятимиз ва санъатимизнинг ривожланиш жараёнлари, бу борадаги ижобий тенденциялар билан бирга, айрим салбий ҳолатлар, уларнинг жамият ҳаётига таъсири ҳолисона ва танқидий баҳолашиб, ўз ечимини кутаётган долзарб муаммолар ва уларни бартараф этиш йўллари ҳақида атрофлича фикр юритилди. Президентимизнинг «кўпчилик қўшиқчилар масъулиятни унутиб, ўз устида ишламай қўйган, изланиш, маҳоратини ошириш, янги ижодий ғоялар билан яшаш, санъат дунёсига, мухлисларга ҳурмат каби тушунчалар уларга бегона бўлиб қолган», деган фикрларни жон куйдириб таъкидлагани бежиз эмас. Бир сўз билан айтганда, мазкур учрашув адабиёт, санъат, оммавий ахборот воситалари ва маданият соҳаларини янада ривожлантириш йўлида янги босқични бошлаб берди.

– Бугунги ўзбек қўшиқчилик санъати тўғрисида кўплаб эътирозлар билдирилиб, соҳа мутахассислари ва тингловчилар ўртасида катта баҳс-мунозаралар олиб борилаётганлигига асосий сабаб нимада деб ўйлайсиз?

– Бугун куй-қўшиқнинг мазмунини, санъатнинг асл моҳиятини тушуниб улгурмаган баъзи хонандалар сабаб соҳа кўп танқидга учрамоқда. Хорижий қўшиқлардан кўчирмачилик қилинаётгани ҳам асосий муаммолардан бири. Авваллари бадий кенгашнинг талаби қаттиқ

бўларди. Кўриққа ўнлаб қўшиқларимизни тақдим этардик. Қайсидир нотаси бошқа бир асарга ўхшаб қолса ҳам тасдиқланмасди. Атиги уч-тўрттаси ўтарди, холос. Назаримда, таълим муассасаларида ўқитаётган мусиқа дарслари ҳам кўнгилдагидек эмас. Ўқувчига таълим бераётган ўқитувчи нимани ўргатаётганини, аввало, ўзи ҳис қилиши лозим. Давлатимиз раҳбари зиёлилар билан учрашувда бу масалага ҳам алоҳида тўхталди. Маданият ва санъат муассасалари ходимларининг 50 фоиздан ортиғи олий маълумотга эга эмаслигини таъкидлади. Шу ўринда таниқли санъат намояндаларини мусиқа мактабларига бадий раҳбар ёки директор этиб тайинлаш таклифи айни муддао бўлди. Чекка-чекка ҳудудларимизда ҳам иқтидорли ёшлар кўп. Уларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, ижодий камолоти учун ёрдам бериш доимий вазифамиз бўлиши керак. Балки уларнинг барчаси ҳам катта санъаткор бўлиб етишмас, лекин мусиқага, санъатга меҳр бериб улғаяди ва бундай йигит-қизлардан ёмонлик чиқмайди.

– Қалбингизда санъатга бўлган иштиёқ қандай уйғонган?

– Оддий оилада туғилиб, вояга етганман. Бизнинг аждодларимиз орасидан бирорта ҳам санъаткор чиқмаган. Дадам раҳматли Раҳмонали ака оддий чўпон, онам Хосиятхон ая эса тикувчи бўлса-да, ҳар иккиси ҳам санъатни тушунадиган ва қадрлайдиган инсон эдилар. Оилада етти қиз, бир ўғил бўлиб, жуда камтар яшаганмиз. Волидамнинг янги кийим олишим, тўй-ҳашамга боришим керак, деганларини ҳеч қачон эшитмаганман. Ҳар доим қиладиган уй ишларини бир кун олдин режалаштириб қўярди. Отам чўпонлиги учун бир жойда муқим истиқомат қилмаганмиз. Ҳали у ёқдаги, ҳали бу ёқдаги қир-адирларда узоқ-узоқ яшардик. Аниқ эслаيمان, дадамнинг кичкинагина радиопремниги бўларди. Эсон Лутфуллаев, Маъмуржон Узоқов, Коммуна Исмоилова, Жўраҳон Султоновларнинг қўшиқларини туннинг алламаҳалигача эшитиб, хиргойи қилиб юрарди. Иш вақтида ҳам китоблардан ўқиб, ёд олган ғазал ва шеърларни ўзича қўшиқ қилиб айтарди. Кичкина бўлишимга қарамай, дадам Ҳабиба Охунованинг «Алла айтай» қўшиғини куйлатарди ва ўзлари юм-юм йиғларди. Кўз ёшининг боиси, ўғлини беш йил деганда ҳарбий хизматдан қайтганини кўрган бувим севинчи ичига сиғмай қазо қилган экан.

Опа-акаларимга нисбатан мен кўпроқ яйловга, отамнинг ёнига бориб ёрдам берардим. Баъзан гўзал табиатдан илҳом олиб, баралла қўшиқ айтардим. Балки мана

шундай гўзал ва болагимнинг кенгликларда ўтган беғубор лаҳзалари туфайли санъат йўлини танлагандирман. Бизнинг болалик йилларимизда санъаткорлар, айниқса, аёл ижодкорлар жуда ҳам озчиликни ташкил этарди. Ота-онам қўшиқчи бўлишимга сира қарши бўлишмаган. Турли танловларда қатнашиб, ғолиб бўлганимда ёхуд концертларда қўшиқ айтганимда онамдан ҳам кўпроқ дам ёш боладек қувониб кетарди. Уларнинг дуолари сабаб мана шу даражага эришдим.

– Мамлакатимизнинг деярли барча ҳудудларида сизнинг ўз мухлисларингиз ва тингловчиларингиз бор. Кўпчиликнинг кўз ўнгига Санобар Раҳмонова деса, бугунги ташқи қиёфанингиз эмас, аксинча, сочларини майда қилиб ўриб, ироқи дўппи кийиб олган ўн уч ёшли қизалоқ қиёфаси гавдаланади. Ўша дамларни ҳозир ҳам қўмсаб турсангиз керак-а?

– Албатта. Қаерга ижодий учрашувга борсак, албатта, сиз айтгандек, болаликдаги Санобар ҳақида кўп гапирилади. Менимча, ҳар бир инсон болагини энтикиб эсласа керак. Болагимдан санъат ичида улғайганим боис кўп хотираларим шу соҳа билан боғлиқ. Илк бор 5-синфда ўқиётганимда «Марҳабо, талантлар!» телевизион фестивалида иштирок этганман. Ўшанда Ўзбекистон санъат арбоби Олимжон Холдор сўзи билан ёзилган «Андижоним» қўшиғини ижро этганман. Унга устозим Ғуломжон Рўзиев мусиқа басталаган. Шу тадбирда ҳакамлар ҳайъати аъзоси, шоир Туроб Тўла «Агар менга қолса, шу қизчага олий ўринни берардим», деганди. Чунки ёшим кичик бўлгани боис танловдан ташқари ҳаваскор сифатида қатнашгандим. Кейин «Куйланг, ёш хонандалар», «Санъат гунчалари», «Светофор» каби кўрсатувларда иштирок этиб, республикада кўзга кўрина бошладим.

1973 йилнинг сентябрь ойида Асака туман маданият ва истироҳат боғида пахтакорларга концерт намойиш этилди. Мен ҳам қўшиқ айтиб сахнага чиқдим. Бунда давлат раҳбари Шароф Рашидов ҳам иштирок этган экан. У киши ижромни кузатиб, мени суриштирибди. Оддийгина чўпоннинг қизи эканлигини билиб, «Бу истеъдодли қиз ҳақида фильм қилинлар», дея топшириқ берибди. Шундан сўнг мен учун омадли кунлар бошланди. Айниқса, менга пианино совға қилишганидан бошим кўкка етган. Шароф Рашидов сабаб кашф этилиб, эл назарига тушганман, десам сира адашмайман.

– Суҳбатларингизнинг бирида «Куйла, Санобар» номли келма-концерт ҳам айнан ўша тадбир сабаб дунёга келганлиги хусусида тўлқинланиб гапирган эдингиз?

– Ҳа, пахта мавсуми арафасида ўтказилган тадбирдан кейин роппа-роса бир йил ўтгач, «Ўзбектелефильм»нинг маҳоратли режиссёри Ҳожимурод Ибрагимов бошчилигида Тошкент, Андижон ва Асаканинг гўзал масканларида мен ҳақимда кичик фильм суратга олинди. 30 дақиқалик фильм-концерт дастурига бадиий кенгаш томонидан 15 га яқин қўшиқларимдан 8 таси танланган. Фильм эфирга чиққач, мактабда роса шов-шув бўлганман. Кўплаб тенгдошларим менга ҳавас билан қарашарди. Ишонсангиз, юртимизнинг деярли барча ҳудудларидаги санъат шинавандаларидан сон-саноқсиз, қоплаб хатлар олардим. Ўша мактубларни ҳозир ҳам онам сақлаб келади. Нафақат вилоятдаги, балки республикадаги тадбирларда ҳам, албатта, қатнашардим. 1975 йили пойтахтимиздаги «Билимлар уйи»да уч кун мен ва фильм ижодкорлари

билан учрашув бўлиб ўтганди. Унда мамлакатимизнинг турли бурчакларидан келган мухлислар билан дилдан мулоқот қилганмиз. Учрашувдан сўнг қалбимда санъатга, қўшиқ айтишга бўлган иштиёқ янада мавж ура бошлади.

– Мактабни тамомлаб, санъат даргоҳини эмас, аксинча, қишлоқ хўжалиги соҳасини танлаганингизнинг боиси нима?

– Мактабни тамомлаб, орзумдагидек пойтахтга ўқишга боролмаганман. Ўша вақтларда жуда кўп тўсиқларга учраганман... Тўғриси, у воқеаларни эслашни ҳам истамайман. Орзуларимни қалбим тубига кўмиб, маҳалладошим Илҳомжон Жўраевнинг таклифига кўра 1977 йили ҳозирги Андижон қишлоқ хўжалик институтига ўқишга кирганман, мутахассислигим агроном эди. Ўзимнинг соҳам бўлмагани боис жуда қийналганман. Устозларим тинимсиз «Нега санъат соҳасини танламадингиз?» деяверишарди. Институтнинг «Оқ олтин» номли ансамбли бўларди, пахтакорларга концерт берардик. Яқин йилларгача санъат соҳасида ўқиганимда етук санъаткор бўлардим, деб ўйлардим. Тақдирга бир нима дейиш қийин. Лекин менинг ижодимни қадрлаб келишаётган мухлисларимдан, она халқимдан, қолаверса, Президентимиздан миннатдорман.

– Барчага яхши маълумки, турмуш ўртоғингиз, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Илҳом Жўраев ҳам санъаткор. Санъаткорларнинг оилавий муҳити ҳақида гапириб берсангиз.

– Биз бир маҳаллада катта бўлганмиз. Мактабда ҳам бирга ўқиганмиз. Қишлоғимизда «Машъал» номли ансамбль бўларди. Биз ҳам кўплаб танловларда ғолиб бўлган шу ансамбль аъзолари эдик. Концерт дастурларига борганимизда Илҳом ака чолғу асбобларида менинг қўшиқларимга куй чалиб берарди. Шундай қилиб дўстона ришталаримиз муҳаббатга айланган. Институтда иккинчи курсда ўқиб юрганимизда, яъни 1978 йили тўйимиз бўлган. Иккимиз ҳам бир-биримизни тушуниб, масалаҳатларимизни аямай ижод қилиб, яшаб келаяпмиз.

Баъзилар Санобарга қўшиқ айтиш учун оиласида тўсқинлик бўлган, деб ҳисоблайди. Оиланинг муқаддас даргоҳ эканлигини барчамиз яхши биламиз. Шу маънода мен ҳам, биринчи навбатда, оиланинг азиз ва улуғ эканлигини билиб, санъатни оиламга алмаштирдим. Кўпроқ вақтимни фарзандлар тарбияси билан ўтказдим. Янги келинлик пайтимда ҳам ҳеч ким қўшиқ куйлашимга қаршилик кўрсатмаган. Турмуш ўртоғим Илҳом ака оилада саккиз фарзанднинг кенжаси бўлганлиги учун иккимиз ҳам кексايиб қолган қайнона-қайнотамнинг ёнларида бўлиб, уларнинг дуоларини олишга интилганмиз. Бекалик, оналик вазифамни адо этишни асосий мақсад қилиб олганман. Аллоҳга бедад шукрлар бўлсинки, уларнинг дуоларини олиб кам бўлмадим. Дилобархон, Исломбек, Ихлосбек, Мадинабонуларни тарбиялаб, вояга етказдик. Келин олиб, қиз чиқардик. Фарзандларим ҳам қўшиқ куйлаб, халқимизнинг яхши кунларида хизмат қилишяпти. Набираларимнинг қувончлари эса қалбларимизга шодлик улашади. Уларнинг бахтли лаҳзаларини кўриб, ич-ичимдан севиниб кетаман. Майли, мени ёшлигимдаги Санобар деб тан олишадими, ҳозирги неваралар қуршовидаги, сахналарда кам кўринадиган Санобар деб тан олишадими, энг муҳими мен бугунги кунда саодатли аёлман!

– Самимий суҳбатингиз учун катта раҳмат!

Миролим ИСАЖОНОВ суҳбатлашди

Musiqqa va ashula to'garaklari

Миллий мусиқамиз ҳақида гап кетганда, аввало, бу санъат тури қадим-қадимдан такомиллашиб келганини айтиб ўтиш жоиз. Ибн Сино, Форобий, Навоий, Бобур каби улуғ аждодларимиз ўз ижодида мусиқага катта эътибор берганлар. Бугунги кунда ҳам мусиқа санъатимиз ривожланиб, ижрочилик маҳорати ўсиб бормоқда. Хусусан, мамлакатимиз истиқлолга эришганидан кейинги йилларда фан, таълим, маданият ва санъат борасида ҳам юксак эътиборга лойиқ ислохотлар амалга оширилди. Айниқса, ёшларимиз орасида мусиқа санъатига бўлган қизиқиш, улар орасидан истеъдодли ёшларни кашф қилишга бўлган саъй-ҳаракатлар ўз самарасини бермоқда. Ана шу мусиқий меросимиздан уларни бохабар қилиш, ўргатиш тажрибали устоз мураббийларнинг фидокорона меҳнатлари билан боғлиқ. Ёшларнинг миллий қолғуларимизни ўрганиши, мусиқамизни англаши билан бирга уларда маънавий баркамоллик туйғусини ўстириш учун жойларда тўгараклар ташкил қилинди.

Мазкур тўгаракларда ашула билан бир қаторда рақс ҳам ўргатиб борилади. Ашула ўрганувчилар гуруҳига бадиий раҳбар, биринчи навбатда, жарангдор, ширали овозга эга йигит-қизларни танлаб олиши лозим. Махсус билимга, маълум тажрибага эга бўлган, ашулачиликка меҳр қўйган ҳаваскор хонандаларнинг жам бўлиши келажакда бу гуруҳдан яхши хонандалар етишиб чиқишига имкон беради. Қолаверса, уларнинг қанчалик тажрибага эга бўлиб чиқиши ашула ўргатувчи хонанданинг билими, педагогик маҳорати ва саъй-ҳаракатларига боғлиқ. Ҳаваскорлик тўгаракларида ташкил этиладиган хонандалар гуруҳи зиммасига қуйидаги талаблар қўйилади:

- малака ва кўникмаларни ҳосил қилиш;
- ҳаваскор хонандаларнинг ашулачилик қобилиятини ўстириш;
- ашула куйлашга бўлган иштиёқни такомиллаштириш;
- унли ва ундошларни тўғри талаффуз қилишни ўргатиш;
- овоз пайларини эркин тутиб, томоқдан куйламасликни ўргатиш;
- мусиқий жумлаларни оғиз қомида салмоқлаб шакллантира олишга ўргатиш;
- қўшиқ куйлашда нафасни етарлича олиш, ҳар бир қўшиқ бўлагини меъёрига етказиб охирги қаторигача талаффуз қилиб куйлашга ўргатиш;
- қўшиқни чиройли ижровий безаклар билан куйлашга ўргатиш.

Тўгарак машғулоти илғор тажрибалар асосида, кўргазмали қуроллардан фойдаланиб ўтказилса, янада мақсадга мувофиқ бўлади. Айниқса, хонанданинг сахнада туриши, оғизни очиши ва турли мимикалардан фойдаланиш ҳолати тасвирланган кўргазмали қуроллар машғулоти сифатли олиб боришга имкон беради.

Мусиқа ижрочилигида машҳур устозлар ижро этган ашула йўлларида, уларнинг ижрочилик мактабларидан аудио ёзувлар орқали фойдаланиш хонандаларнинг ўсишида муҳим роль ўйнайди. Чунки бу ёзувларда қолғучилар ансамблининг ашулачига моҳирона жўр бўлиши, хонандаларни илҳомлантириб юборишининг гувоҳи бўлиш мумкин.

Тўгарак раҳбарининг ҳар бир хонанда билан алоҳида олиб борадиган якка дарслари бўлажак хонанда учун ҳам, уларнинг жамоавий куйлашлари учун ҳам муҳим аҳамиятга эга. Бу биринчидан, ашулачиларнинг якка хонанда сифатида шаклланиши учун муҳим жиҳат бўлса, иккинчидан, гуруҳли ижрода ашуланинг авж пардаларини алоҳида ижро этиб, сўнгра жамоа бўлиб куйлаб боришларига имкон беради.

Яхши овозга эга бўлган якка хонандани сахнага алоҳида олиб чиқиш устоздан катта меҳнат талаб қилади. Бундай хонандаларга ўзига хос дастурлар бериб сахнага тайёрлашнинг муҳимлиги шундан иборатки, улар бутун жамоага ҳам катта обрў келтириши мумкин. Зеро, бадиий жамоани кўзга кўрсатувчи шахс ҳам шу якка хонандалар бўлади. Машҳур хонандаларнинг ҳар бири ўз жамоасига катта обрў келтиришини буюк ҳофизлар Мулла Тўйчи Тошмуҳаммедов, Жўрахон Султонов, Маъмуржон Узоқов, Комилжон Отаниёзов, Ҳалима Носирова, Орифхон Ҳотамов, Фаттоҳхон Мамадалиев, Саодат Қобулова, Коммуна Исмоилова, Назира Аҳмедова, Отажон Худойшукуров, Ортиқ Отажонов, Раҳматжон Қурбонов, Матлуба Дадабоева, Маҳбуба Ҳасанова, Муножат Йўлчиева, Насиба Сатторова, Аҳмаджон Дадаев, Бекназар Дўстмуродов, Фуломжон Ёқубов каби санъаткорларнинг ҳар бири нафақат ўзи тарбияланган жамоанинг номига, балки республикамизнинг обрўсига обрў қўшиб келганлар ва қўшиб келмоқдалар.

Халқимиз истеъдодларга бой ва ҳар бир жамоадан ҳам шундай машҳур хонандалар чиқ-

са ажаб эмас. Жамоа бўлиб ижро қилишда қўшиқчиликнинг ҳам ўз ўрни бор. Шунинг учун ҳам жамоа ижрочилигидан мақомчилар, мумтоз қўшиқчилар чиқиши табиий. Бу устозларнинг маҳоратига, жонбозлигига кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Тўғарак қатнашчиларининг билим ва маҳоратини оширишнинг муҳим жиҳатларидан бири хонандалар ўртасида баҳс-мунозаралар олиб бориш ҳисобланади. Мунозара ва баҳслар қуйидаги мазмунларда ўтказилса, мақсадга мувофиқ бўлади:

-ҳозирги кунда қайси мавзудаги қўшиқларни кўпроқ қуйлаш талаб этилади?

-қўшиқнинг инсонга таъсири хусусида қандай фикр-дасиз?

-халқ қўшиқлари ва замонавий қўшиқчиликнинг ансамблдаги ўрни қандай?

-халқ ҳофизлари ва халқ артистлари ижодий фаолиятлари ҳақида нималарни биласиз?

Ҳаваскорларни қўшиқчиликка ўргатиш борасида илмий ёндашувнинг уч босқичи ҳақида қуйидагиларни санаб ўтиш мумкин:

1. Ташкилий босқич. Мазкур босқичда синов-тажриба ишларининг мазмунини очиб берувчи лойиҳа ва илмий ишнинг аниқ ишчи режаси ишлаб чиқилиб, ҳар бир босқичда ҳал этиладиган вазифалар белгилаб олинади. Тажриба-синов иши олиб бориладиган объект белгиланади. Сўнгра илмий ишнинг предмети кўрсатилади. Бунда ҳал этиладиган ишнинг аниқ мазмуни, моҳияти ва бу ишга жалб қилинадиган шахслар ҳақида маълумот берилади.

2. Асосий босқич. Бу босқичда, асосан, экспериментал гуруҳ билан иш олиб борилади. Машғулотдан мақсад – кўзланган ишларни амалга ошириш, экспериментал гуруҳда янги методларни қўллаб иш олиб боришдир. Турли кечалар, учрашувлар, мунозаралар, маъруза, концертлар сценарийлар асосида ташкил қилинади. Масъул раҳбар билан узлуксиз мулоқот олиб борилади.

3. Якуний босқич. Бу босқич тажриба-синов, олиб борилган ишларнинг натижасини аниқловчи босқич ҳисобланади. Натижани ва ҳар икки гуруҳнинг билим даражасини аниқлаб олиш учун уларга махсус тузилган саволлар билан мурожаат қилинади. Жавоблар уч тоифага бўлинади.

Олий даража – барча саволларга жавоб бера оладиган қатнашчиларни белгилаб беради.

Ўрта даража – саволларга берилган жавобларда айрим камчиликларга йўл қўйган қатнашчилар киритилади.

Паст даража – саволларга берган жавобларида жиддий камчиликлар бўлган ёки жавоб бера олмаган қатнашчилар киритилади.

Тўғри жавоблар даражаси қайси гуруҳда кўп эканлигини аниқлаш учун уларнинг жавоблари таққослаб кўрилади. Таққослаш натижасида қайси гуруҳ яхши даражада жавоб берган бўлса, шу гуруҳ экспериментнинг яхши натижасини кўрсатади.

Бугунги кунда санъатга эндиgina қадам қўйиб, унинг ҳавосидан нафас оламан деган ёш хонандалар ҳам ана шундай устозлар қўлида тажриба орттириб, сахна масъулиятию машаққатларини англаб, кейин томошабин олдига чиқса, мақсадга мувофиқ бўларди.

Гулшан УМАРОВА,
Ўзбекистон давлат санъат ва
маданият институти катта ўқитувчиси

**Бахтинисо
МАҲМУДОВА**

Омонмисан, бахтиёрмисан?
Парвозларинг ҳануз ўқтамдир?!
Мудом титрар эди қарасам –
Қанотларинг гуллаб кетгандир?!

Ҳануз озод бўлсанг бўлгани!
Умринг олиб учавер сархуш,
Юрагимга келиб кўнгану
Кўзларимдан учиб кетган қуш!

Шундай соғиндимки бугун барини!
Соғиндим тош ўпган йўлларни бирам!
Ҳеч кимдан бекитмай ҳайратларини
Дарё-дарё оққан шамолларни ҳам.

Шовуллаб борсайдим барига бардам,
Шовуллаб чиқсайди соғинчим қирга.
Гулдай ҳисларимдан эҳсон қилардим,
Гул хайр этмаган гулхайриларга.

Настаринлар гулини тўкса,
Ғам чекасан: «Ҳаёт-бешафқат!»
Дарахтларга қарайсан ўқсиб,
Юрагимга боқмагин фақат.
Ахир, куннинг ботиши тайин,
Офтобида яшаб қол бир дам.
Онам, дардинг қандай олайин,
Гулламасдан тўкилган бўлсам?!

Эртароқ қайт,
Қайтаринг бўлса,
Шамоллар ҳам топди-ку қўним.
Сокин тортиб қолди япроқлар,
Дарахтларни қўрқитмас ўлим.

О, бу қушлар бунча хотиржам!
Бунчалар тинч оқади сойлар.
На тўлқин бор, на-да битта мавж,
Ё уйқуга кетдими улар?!

Сен қайларда юрибсан тентиб?
Қаерларда олаяпсан тин?
Тушунсангчи, дунёга малол –
Менинг ғамгин безовталигим!

Эртароқ қайт...

Gajak

Ва ниҳоят бугун қор ёғди. Негадир ёғётган қор менга жуда хушфеъл туюлди. Гарчи қиш фаслининг ўртаси бўлса-да, ҳаво негадир илимилиқ. Бу ҳаводан қочиб яна сен яшаётган хотиралар дунёсига кетаман, болалигим.

Эслайсанми, ўшанда қиш қаҳрли, ёғётган қорлар эса жуда ўжар эди. Онам билан тонгнинг қорини кураганинг сайин яна бостириб келаверарди улар. Ўша кунларнинг бирида дадам овдан тўлиб-тошиб қайтди. У бир талай ёввойи ўрдак отиб келган эди. Ёввойи ўрдакнинг гўштини онам паловнинг остига босар эди. Жуда хуштаъм бўларди.

Унгача ўрдакларни патларидан тозалардик. Онам билан дадамга ёрдам бериш учун сен ҳам уларнинг ёнига ўтириб ўрдак тозалай бошладинг. Сени кўпроқ ёввойи ўрдакнинг думида бўладиган пиёзга санчиб қўйсанг гажакка айланадиган пат қизиқтирар эди. Гўёки, бу пат хосиятли бўлиб одамга мол-давлат олиб келади, дейишарди. Молу дунё нималигини тушинмасанг-да ўша патни зўр бериб излардинг. Ногаҳон қўлингдаги пичоқни синглинг шаҳд билан тортиб олди. Шу лаҳзада унинг бармоқчаси чуқур кесилиб, тўрт томонга қон сачради. Гарчи айбинг бўлмаса-да, қўқиб кетганингдан ўрнингдан туриб қочдинг. Айб кимдалигини билмаган дадам эса сенинг ортингдан югурди. (Эсингдами, дадам қиз болани урса бахтсиз бўлади, деган ақидага амал қилиб ҳеч қайси қизига қўл кўтармасди.)

Сен чопқиллаб бориб, ён қўшнимиз Полвон бибининг уйига кирдинг. Ниманидир сезган Полвон биби сени тахмонининг ортига беркитди. Дадам ҳаллослаб кириб келаркан, Полвон биби ундан:

– Нима бало, сени ит қувладими? – деб сўради. Дадам хижолат бўлгандай ғудранди:

– Шу катта қизимни жуда эркалатиб юбордим. Қилган ишини кўрмайсизми?!

Полвон биби эса дадамини тинчитган бўлиб:

– Сен кетавер, қизинг мен билан боради, – деди. У кетгач, сен тахмон ортидан чиқиб Полвон бибини қучоқлаб олдинг. Ва унга бўлган воқеани гапи-

риб бердинг. Полвон биби эса чуқур хўрсинди-да: – Ҳали катта бўлсанг тушунасан. Ҳар қандай гажакда хосиятсиз нимадир бор, – деди.

Сен эса шоша-пиша сўрадинг:

– Биби, гажак молу дунё олиб келади, – дейишадик, мол-дунё дегани нима ўзи?

– Бу бойлик, роса кўп пул дегани, – тушундингми энди, – таъкидлади у.

Нималарнидир тушунгандек бўлдинг. Сўнгра Полвон биби берган парварда, туршакларга чўнтакларингни тўлдириб, у билан уйга кириб бординг. Синглинг катта дока ўралган бармоғини кўксига босиб, ҳали ҳам хиқиллаб ўтирар, уйдан эса ўрдак гўштига қилинган паловнинг хушбўй ҳиди анқирди. Дадамини кўра солиб Полвон бибининг панасига ўтдинг. У ҳеч нарса бўлмагандай:

– Ҳа қизим, ўзингдан ўзинг мендан нега беркин-япсан, – деб сўради.

Сен йиғлаб юбординг. Сўнгра дадам сени қучоғига олиб, эркалатди:

– Бундан сўнг эҳтиёт бўлгингда, қизим, хўпми?

Хўп дегандай бошингни сарак-сарак қилдинг. Сўнгра йиғлоқи овозда:

– Менинг айбим йўқ, ҳамма айб гажакда, – деддинг.

Онам, дадам, Полвон биби кулиб юборишди. Сен эса югуриб бориб тоқчадаги пиёзга санчиб қўйилган гажакларни олиб узоқ-узоқларга улоқтириб юбординг...

Бугун ёшим бир жойга етганда ўйлаяпман: гажакда ҳақиқатдан ҳам молу дунё келтириш хислати бормиди, балки уни улоқтириб юбормаганимда бадавлат одамга айланармидим. Йўқ, дейман яна ўзимга ўзим. Уни улоқтириб ҳаётимни гажак саволлардан, гажак хаёллару гажак йўллардан бегона қилдим. Менга шуниси тузук. Дўстларимнинг нигоҳида думини гажак қилган ҳасад соясидан, ғанимларимнинг умримни тафтиш қилган гажак шубҳаларидан безиган пайтларим сенинг тоза оламингга беркинам, болалигим. Ва эрта баҳорда шивалаган ёмғирлардай шивирлайман: сенга хиёнат қилмадим...

Tasallii

Қатра

Якшанба тонги. Ҳорғин ўтган иш ҳафтасидан сўнг хотиржам уйғонаман. Туни билан эринмай ёққан қор ҳали ҳам тинмаган. Вужудимни қулоққа айлантириб тинглайман. Тақиллаган совуқдан дарак берувчи қуруқ қорнинг шивирловчи товуши эшитилмайди. Ички бир туйғу билан сезаманки, куннинг авзойи яхши. Кўнгил таскин топади. Манзара бир оз ҳовурингни босади. Уйнинг томи худди иморатни босиб қоладигандек ваҳима солиб салкам бир газлик қорга мезбонлик қилади. Шамол қорни капалақдек у ёқдан бу ёққа учирса ҳам, барибир у замин бағрида қўним топаверади. Совуқнинг зуғумига қарши исёндек, тарновдан оқаётган сувнинг чакиллаши кўнгилда хотиржамлик ҳиссини уйғотади. Хаёллар қалбимни болалик томонларга олиб қочади. Кўзим истамаган ҳолда бир зумда юмилади. Ширин хотиралар... Олтимиш саккизинчи йилнинг серёғин совуқ қиши... Бесабаб жаҳли чиқмайдиган марҳум отамнинг беғубор табассуми... Бирга қор уйча қурганимиз... Совуқдан портфелнинг темир тўқасига ёпишиб қолган бармоқларим... Болалар билан чана, коньки учишлар, қорбўрон, барчаси кўз қорачиғимда кино тасмаси мисол жонланади. Қандай замонлар, қандай инсонлар-а! Шундай улуғлар бу ғам босган дунёнинг пешонасига сигмади-я! Лазиз хотираларгина қолди холос. Соғинчларим қалбимда худди тушдек оғриқли армон бўлиб қолди.

Ёстикқа кўзим тушади. Унда болаликнинг ушалмаган орзулари оқартирган бир тола сочни кўраман... Ўтмишнинг ёқимли хотираларидан маст бўлган кўнглим, бу сонияларнинг узоқроқ давом этишини жуда хоҳлаб турса ҳам ногоҳ яна бугунги ташвишлар оғушига қайтади.

— Болалар ҳали ҳам туришмабди-да. Демак, ҳовли йўлакларидagi тизза бўйи қорни кураб йўл очаман. Ҳа, яна бозорга ҳам бориш керак. Бугун улфатчилик навбати меники.

Учинчи... Тўртинчи... Бешинчи... Ёниб турган ташвишли юмушлар тартиби чалкашиб кетади. Гўёки барчасига мана шу қор айбдордек. Оғир ғам юки таъсиридан ерга ёпишиб қолгандек иссиқ ўриндан

тургим ҳам келмай қолди. Эринчоқлик билан кўзғаламан. Беихтиёр «Ҳозир шу қор керакмиди? Эртага ёғса бўлмасмиди? Заминга қанча қор керак ўзи? Қанчасига тўяр экан-а? Шуниси ортиқча бўлди-да!» деган фикрлар хаёлимдан тўхтовсиз ўтаверади.

Ҳа, майли. «Яратганга шукур!» деб кунига юз марта дилимда такрорланувчи муқаддас каломни тилга оламан ва руҳим бирдан ёришиб, ўзимни чексиз ва ниҳоятда ёруғ манзил томон кетаётгандек сезаман. Шуурим унсиз бир маконга кириб қолгандек ҳайрон, кеча у ҳақда ўйлашни журъатсизлик билан ортга сурган ва аслида эса тирикликнинг турфа ҳақиқатларидан ранг олган туйғуларни қабул қилишга улгурмай қийналади. Гўёки ғойибдан қалбимга унсиз бир овоз қуйилиб келаётгандек туюлади.

Хушёрликни йўқотма, инсон, шукринг-зикринг бўлсин. Мен — Она табиат бани-башарнинг ризқиман. Сен аҳли оиланг, набираларнинг ризқида кўп ғам чекдинг. Умринг мобайнида сени ташвишларга чулғаб, ризқ илинжида югуртирган ҳам менман. Кекса замин инсон зотиға тўймагандек, инсон ҳам, белгиланган ризққа тўймайди. Кексайдинг, улуғлик ёшига етдинг. Жонли борлиқни тинглаш, қалбларга қулоқ солиш навбати сеники. Карвоннинг тақдири энди сенинг қўлингда... Маслаксиз ҳаёт ғамларига ботган авлодни тўғри йўлга бошла... Аждодларингдан қолган тириклик ҳикматини излаш пайти келди...

Ёстикда беозор ястаниб ётган болалик орзуларимга тикилганча хаёлга чўмиб, узоқ ўйланиб қоламан. Ташқарида баҳор элчиси майин шабада эсади. Кўпдан бери жамолини кўрсатмай соғинтирган қуёш тафтидан илҳомланган кун, иморат томидаги арзанда қорнинг тақдирига тан бергандек, аразчан оҳангда овоз чиқариб тарновдан оқишини ўйчан кузатади.

Бўғотда ўтирган бир жуфт мусича бир-бирига таъзим бажо келтириб «ғув-ғув»лайди, тириклик, ҳалол ризқ ва мусаффо, сокин осмон учун миннатдорчилик билдираётгандек Яратганга тинимсиз саловат айтади.

Ustoz san'atkor

Санъат миллатимиз маънавиятининг кўзгусидир. Унинг қай бир йўналишини олмайлик, ўзининг теранлиги, жозибadorлиги, нафислиги билан алоҳида аҳамият касб этади. Инсон тафаккури ривожининг гултожи бўлмиш мақом халқимизнинг қалбига сингиб кетган ана шундай юксак санъат намунаси ҳисобланади. Мумтоз мусиқамизнинг йиллар оша сайқал топиб келажак авлодларга мерос қолишида Ҳожи Абдулазиз Абдурасулов, Мулла Тўйчи ҳофиз Тошмуҳаммедов, Уста Олим Комилов, Юнус Ражабий, Тўхтасин Жалилов, Фахриддин Содиқов каби етук санъаткорларимиз қатори устоз санъаткор Дадахўжа Соттихўжаевнинг ҳам алоҳида ўрни бор.

Дадахўжа Соттихўжаев 1920 йилда Тошкент вилоятининг Паркент қишлоғида таваллуд топди. Не ажабки, беғубор болалик гаштини суриб вояга етган бир пайтда ота-онаси қатагон йилларининг қурбонига айланди. Ота-онадан эрта айрилган ёш Дадахўжа доира ижрочилиги санъатига меҳр қўйди. Ўрта мактабни битириб, тақдир таққозоси билан Андижон мусиқали драма театрига ишга кирди. Бу даргоҳда у таниқли созанда, сурнайчи ва қўшнаичи устоз Аҳмаджон Умрзоқовдан мумтоз мусиқа сирларини ўрганди. Юсуфжон қизик, Жўраҳон Султонов каби забардаст санъаткорлар сабоғидан бахраманд бўлди. Дадахўжа аканинг ниҳоятда одамхушлиги, ҳозиржавоблиги, зукколиги ва шинавандалигида ана шу устозларнинг таъсири катта бўлди десак хато бўлмайди.

1939 йилда ёш Дадахўжа Тошкент вилоятининг Янгийўл театрига ишга кирди ва бу даргоҳда узоқ йиллар Тўхтасин Жалилов, Тамарахоним, Камтар Отабоев, Лутфихоним Саримсоқова, Маъмуржон Узоқов, Саодат Қобулова каби санъатимиз дарғалари билан ишлашга муяссар бўлди.

1957 йилда Юнус Ражабий Дадахўжа Соттихўжаевни ўзбек давлат радиоси қошида ташкил этилган оркестр жамоасига ишга таклиф этди. Орадан икки йил ўтиб «Мақом» ансамбли ташкил этилгач, у ана шу ансамблда доирачи созанда бўлиб фаолият кўрсата бошлади. «Мақом» ансамблидаги чорак асрлик фаолияти давомида Дадахўжа ака етук доирачи даражасига етишди. Қолаверса, «Шашмақом» пластинкага ёзилган айна йилларда кўпгина таниқли ҳофизларимизнинг куй ва қўшиқлари, ашулалари, чолғу ансамбли ижросида радионинг олтин фондига ёзиларкан, Дадахўжа Соттихўжаев доирада жўр бўлди.

Ўзбек доира ижрочилиги тарихида ёрқин из қолдирган, қолаверса, доира миллий чолғумиз доврўғини жаҳонга танитган Дадахўжа Соттихўжаев ҳақида гап кетганда, унинг ижрочилик услубларида рақс ва мақом

усуллари талқинини алоҳида қайд этиш лозим. Устози Аҳмаджон Умрзоқовдан ўрганган мазкур мумтоз усуллар силсиласи бугунги ёш санъаткорлар учун ҳам сабоқ саналади. Шунини қайд этиш лозимки, халқ қақирик усуллари моҳир ижрочиси Дадахўжа ака ижодида яққа ва жўрнавозлик ижро ўзига хослиги билан ажралиб туради. Бироқ Дадахўжа ака фаолиятида мақом ижрочилиги алоҳида ўрин тутди. Дадахўжа ака олдида бирор – бир қочирим сайқал топмай ижро этилса, «Олдин бу усулни яхшилаб ўзлаштириш, ўрни келганда, қочирим қилиш лозим», дерди.

Мумтоз ижро ҳақида «Мақом ижрочилигида бирор – бир ортиқча ёки кам нота йўқ. Барчаси меъёрида. Шу боис мақом усулларининг қочирими, зеру забари, гиряси ҳам ўзи билан. Унга ортиқча безак бериб бўлмайди», деган фикрлари ҳам бугунги ёш санъаткорлар учун муҳим сабоқ бўлса ажаб эмас.

Устоз Дадахўжа ака ансамбль доирачилигига жуда катта эътибор билан қарарди. Шу сабабли бўлса керак, бу усулнинг мураккаблигини эътироф этиб, «Доирачилар кўп, улар орасида усталари ҳам мўл. Лекин ансамблда доира чала оладиган созандалар кам. Бу ишни уддалай олиш учун маълум даражада билим, сабоқдан ташқари ўзида кунт ва истеъдод бўлиши лозим», деб биларди.

Дарҳақиқат, ҳар бир мусиқа чолғусининг миллий мусиқа санъатида ўз ўрни бор. Доира ўзбек мусиқа санъатининг ана шундай муҳим чолғу намуналари сирасига киради. Бошқача айтганда, доира ҳар қандай қалбни ларзага келтиришга қодир сирли кучдир. Бу кучдан илҳом олиб миллий мусиқа санъатимиз ривожига улкан ҳисса қўшган устоз санъаткор Дадахўжа Соттихўжаевнинг номи ҳали узоқ йиллар мусиқа шинавандалари, қолаверса, санъатсевар халқимиз қалбида яшайди.

Дилмурод ИСЛОМОВ,
Тошкент давлат санъат ва маданият институти
катта ўқитувчиси

Муҳаммад ИСМОИЛ

Chiroylisan tengi yo'q

Биздан бўлак ҳеч ким йўқ,
Бўлса шундай сайёра.
Сенга севгим айтардим
Ҳар лаҳзада минг бора.

Муаттар чаманзорда
Сен осмон, мен ер бўлиб,
Юз йилларки ўтирсам
Кўзларингга термулиб.

Соғинчларим билмай дош,
Ёнғинга айланса гар.
Ундан миллионга кўёш
Исинарди муқаррар.

Сен-ла ёлғиз қолсайдик,
Биздай куйган қайда бор.
Яна минг йил яшардик,
Яна минг бор бахтиёр.

Бу нозми ва ёки араз, билмадим.
Нима гуноҳим бор, гаплашгингиз йўқ.
Сизни севмоқни ҳеч орзу қилмадим.
Фақат юрагимда ловуллаган чўғ.
Майли масхаралаб кулинг устимдан
Бир ҳақиқат менга аён ҳарқалай.
Барча гўзалларнинг одати зимдан
Севдириб қўймоқ сўнг, кетмоқ қарамай!

ГОҲ ШОДМАН, ГОҲИДА...

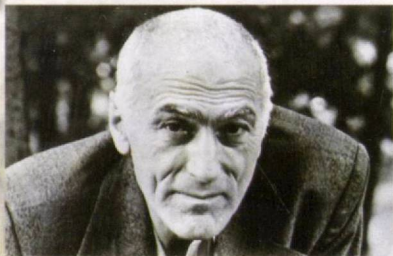
Гоҳ шодман, гоҳида кўзга келар ёш,
Гоҳ ойда бўлсам ҳам Сизни кўрарман.
Келсам, васлингизга беролмайман дош,
Кетсам ҳажрингизда ўтман, ўртанган.
Гоҳо бир ҳис дилда инграйди нолон,
Мен хорни бахтиёр этди муҳаббат.
Сиздай нурга лойиқ бўламан қачон,
Ожизлигим ошкор этди муҳаббат.
Гоҳида икрорман, гоҳо беқарор,
Гоҳида чуқурда чинқирган ғамман.
Нега Аршингизда айланар ағёр,
Нега бошим чиқмас арздан, аламдан?!
Севгилим, севсангиз шу менга ҳаёт,
Шудир топганим бахт маржонларини.

Севгилим, кетсангиз йўқ менга нажот,
Адоғи бўлмайди армонларимнинг.
Севсангиз бўлгайман ҳар жангга тайёр,
Ҳар жадалда ғолиб, ҳар он, ҳар қачон,
Қудратли, енгилмас, мингта жони бор
Сиз кутган, сиз орзу қилган қаҳрамон.
Гоҳ шодман, гоҳида кўзга келар ёш.

Тунлар осмонга боқиб
Ойни тополмас бўлдим.
Дилни оловга ёқиб
Кўзни ёполмас бўлдим.
Билмадим бу не савдо
Бўғзимда титрайди чўғ.
Сенга шайдоман шайдо
Чиройлисан тенги йўқ.
Кўзларингнинг сеҳридан
Гоҳ сархушман, гоҳ нолон
Сўзларингнинг меҳридан
Гоҳо хонман, гоҳ бежон.
Мўъжиза ардоғида
Тақдир кулиб боқсайди.
Муҳаббатнинг боғида
Бир жон бўлиб қолсайдик.

Мени кучлироқ сев, кечагидан ҳам.
Керагидан ортиқ, кечагидан кўп.
Кеча қолмас эди, юрагимда ғам.
Кеча севар эдинг, керагидан кўп.
Ҳар лаҳза юз бора мени сўзлардинг,
Ларзага тушардинг ҳар лаҳза юз бор.
Юзларинг кўкариб, юз бор бўзлардинг,
Юз бор улуғлардим, юз бор бўлсанг хор.
Бугун ҳам сен мени кечагидай сев,
Кеча ўни сендан сўрамагандим.
Эртага емасин юрагимни дев –
Кечани қўмсаган азиятларим.
Кеча сен мен билан эдинг хонзода
Мен ҳамон муҳаббат элтган ойдаман.
Мен билан бирга бўл сархуш фазода,
Кечагидай сев ва кетма самодан.
Қоқ икки бўлиниб кетмасин фалак
Қоқ икки бўлиниб, бўзламасин ой.
Фақат сени дея уради юрак
Фақат сен учундир кўксимдаги жой.

Чабуа АМИРЭДЖИБИ
Грузия адиби

Ig'vogar zag'izg'on

Кўркам ўрмон тўрида адолат столи зеб бериб турибди. Барча жониворлар томонидан унинг курсисига шер ҳакам этиб тайинланди. Кунларнинг бирида тулки, эшак ва какку зағизгонни суд қилиш учун шер ҳузурига олиб келдилар. У кўзойнагини тақиб, наъра тортганча деди:

– Хўш, қани айтинг, бу зағизгон нима айб иш қилди?

Тулки тавозе билан гап бошлади:

– Зағизгон мени думсиз дея миш-миш тарқатди. Унинг айтишича менинг думим йўқ эмиш. Ҳолбуки, думимни кўришмасин, деб яшириб юрар эдим. Хуллас, мен ҳақимда бошқа гийбат қилишмасин деб бугун думимни хўрпайтирган ҳолда кўз-кўз қилиб юраман. Буни қаранг-ки, овчилар кўзига ҳам жуда тез ташланадиган бўлиб қолдим. Энди ўйлаб кўринг, ҳурматли судья, думсиз яшаш, ахир бу қандай ақлга сиғади?.. Ўзингиз одил қарор чиқаринг! – деб тулки шернинг олдидаги стол устига думини қўяди. Унинг думи ўқлар ялаб ўтавериш, қуя егандек илвираб қолганди. Шер кўзойнагини қулайроқ кўндириб, диққат билан тикиларкан, чуқур хўрсиниб қўйди ва:

– Қандай гўзал, ажойиб дум! Бу каби дум ўрмондаги ҳеч бир ҳайвонда бўлмаган! – дея, у зағизгонга юзланиб – Сен не сабабдан иғво тарқатдинг? – деди.

– Мен унинг бунақа ажойиб думи борлигини билмаган эканман. Хато қилибман, кечиринг! – жавоб қилди зағизгон.

– Ўзинг билмаган нарсаси ҳақида гапирган экансан, демак, сен – гийбатчисан! – деди шер.

Сабрсизликдан тоқати тоқ бўлган эшак шерга қараб:

– Зағизгон мен ҳақимда ҳам иғво тарқатди. Унинг айтишича, мен овозсиз эканман. Ҳолбуки, менинг нақадар ёқимли ва хушовоз эканлигимни барча билади-ку. Мен ҳаммага эшитилсин деб, баланд овозда ханграшимга қарамай, хўжайиним мени асо билан савалайверади. Ҳурматли судья, ахир бу мен учун ноҳақлик эмасми?!

Шер кўзойнагини тўғирлаб, ён томонга, эшакка кўз югуртирди ва зағизгонга қарата:

– Эшак қишлоғидан туриб қачон ханграса, бу ўрмонда мени титроқ босади. Сен нимага ёлғон гапирасан? – деди.

– Менга эшакни овозсиз деб таърифлашганди. Мен янглишибман, кечиринглар мени! – жавоб қилди зағизгон.

– Кўп гапирма, – ўқирди шер, – ортиқ сени ҳеч ким эшитмайди, етар, бас! Гийбатчи!

Шер каккуга қараб:

– Хўш, сенга қандай тухмат қилди зағизгон? – деб сўради.

Какку йиғлаганча гап бошлади:

– Унинг айтишича, менинг ўз иним йўқ эмиш ва мен бир донга ҳам тухум қўёлмас эмишман. Барча қушлар зағизгоннинг айтганлари ёлғон эканини билишсин, деб ҳар баҳорда бегона қушларнинг инига тухум қўйман. Бироқ, не афсуски, ҳаётим ўзимга бахтсиз бўлиб туюлади!.. Болаларим бегона инларда ўсиб вояга етади, мен эса бу қайғу туфайли қуйламай қўйдим. Фақат, йиғлаганим-йиғлаган: «Ку-ку! Ку-ку! Ку-ку!»

Шер ғазабдан зағизгонга ўқирди:

– Эй, гийбатчи! Сен тарқатган фиску-фасод туфайли тинчлик йўқ! Унинг калта думини чўзинглар! Ҳа, узунроқ қилиб чўзинглар! Унинг қандайлигини бутун қушлару ҳайвонлар яхши билиб қўйишсин!

QIZG'ANCHIQ

Xudoyberdi TO'XTABOYEV,
O'zbekiston xalq yozuvchisi

Shirin-shakar mevalarga boy Katta Tagob qishlog'ida Shavkatjon degan bir bola yashardi. U o'zi esli-hushli, tirishqoqqina edi-yu ammo qizg'anchiq edi. O'qishlari ham chakki emas, hatto ikki marta «5» baho ham oldi. Xullas, hammasi joyida edi-yu, lekin qizg'anchiq edi-da!

O'rtoqlaridan birontasi:

– Shavkatjon, daftaringdan bitta berib tur, – deb qolsa, Shavkatjon darrov qovog'ini soladi-da:

– Bor-yo'g'i 20 ta daftarim qoldi, senga bersam, o'zim nima qilaman! – deb darrov teskari o'girilib oladi. Ertasiga orqa partada o'tirgan do'sti:

– Shavkat, bitta narsa so'rasam maylimi? – deb qoladi.

– Nima ekan, avval ayt-chi... – deydi Shavkatjon qo'rqib ketib.

– Ruchkam sinib qoldi, – deydi haligi do'sti.

– Yo'q-yo'q! – deb do'stining gapini bo'ladi Shavkatjon, – o'zi beshtagina ruchkam bor. Senga bersam, ado bo'lib qoladi.

Zarur bo'lganda undan hech narsa olib bo'lmaydi. Hatto uyidan olib kelgan nonu mevalarni ham yashirib eydi. Bir kuni bitta tuxum olib kelgan ekan, birovga ko'rsatmasdan yeb ola qolay deb, butunicha yutib yuborgan shekilli, tiqilib ko'zlari olayib ketgan.

Shavkatjonning katta qora papkasi bor. Qo'liga nima tushsa, papkasiga joylab oladiyu qaytib birovga ko'rsatmaydi. Sheriklari papkasini ochib, ichini bir ko'rsak bo'lardi, deb ko'p urinishgan. Biroq uddasidan chiqa olishmagan. Bir kuni papkasi qo'lidan tushib ketib, sharaqlab ochilib ketgan. Bolalar atrofga sochilgan eski ruchkalar, uchlari singan qalamlar, cho'tka, yedirilib ketgan o'chirg'ich, xullas, tasmaning taqasi, choynakning qopqog'ini terib bergunicha uning esxonasi chiqib ketgan.

Shavkatjonning mahallasi maktabdan ancha olis, soyning narigi tomonida. Soy ustiga o'rnatilgan katta ko'prikdan o'tib bolalar maktabga qatnashadi. Bir kuni Shavkatjon ko'prik chetiga o'rnatilgan temir to'sinning ustidan dorbozlarga o'xshab yurib ko'rmoqchi bo'ldi. Bolalar qiziqib, chuvlashib uni tomosha qilishardi. Nimadir bo'ldiyu muvozanatini yo'qotib, bir tomonga og'ib ketay dedi. Shunda o'zini eplab olguncha papkasi qo'lidan tushib soyga oqib ketdi. Bolalar soy bo'ylab

ancha joygacha yugurib borishdi. Baribir papkani tutib olisholmadi. Shavkatjon yig'lab sinfga kirib bordi.

– Nega yig'laysan? – so'radi muallim.

– Papkam oqib ketdi, – deb battarroq yig'lay boshladi u.

– Ehtiyot bo'lish kerak. Mayli, papkaning yangisidan olib berishadi. Buguncha joyingga o'tir.

– Axir, daftar-qalamim yo'q...

Muallim Shavkatjonni joyiga o'tqazdi va sinfga murojaat qildi:

– Qani, bolalar, kimda ortiqcha daftar bor?

Ko'pchilik bolalar darhol qo'l ko'tarishdi. Shavkatjon baribir ho'ngrab yig'layverdi.

– Endi nega yig'laysan? – so'radi muallim.

– Axir... ruchkalarim ham oqib ketdi-da!

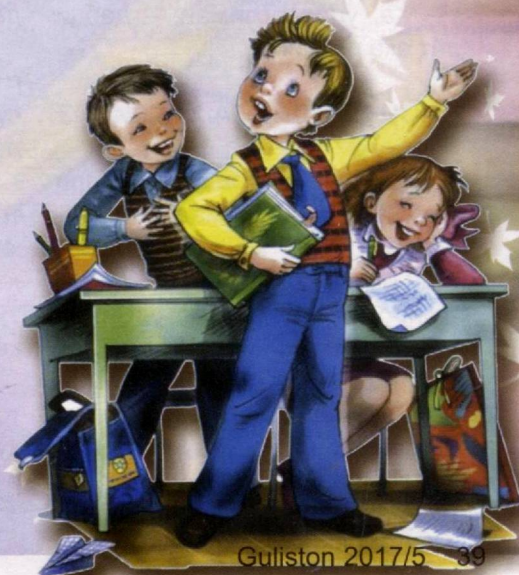
– Bolalar, kimda ortiqcha ruchka bor?

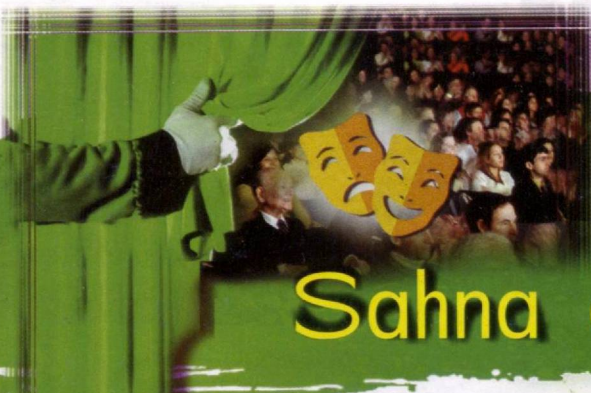
Hamma bolalar baravar qo'l ko'tarishdi. Darrov Shavkatjonning partasiga daftar, ruchka, qalam, chizg'ich, hatto, rasm qalamlar ham kelib tushdi.

Shavkatjon yig'idan to'xtab, kafti bilan ko'zyoshlarini artib, parta ustidagi narsalarga tikilib qoldi. Bir nafas jim qoldi-da yana ho'ngrab yubordi.

– Iye, tag'in nimaga yig'layapsan? – deya hayron bo'ldi o'qituvchi.

– Endi, endi uyalganimdan yig'layapman, – deb qo'llari bilan yuzini berkitib oldi Shavkatjon, – uyalib ketyapman...

Гулчеҳра ҚҮЛДОШЕВА

Sahna ortidagi hangomalar

УНДА РОЗИМАН

Бухоро театри Тошкентга келганини эшитган Бахтиёр Ихтиёров устозлари — Ҳаёт Наимов, Аҳмаджон Файзиев, Жаъфар Гуломов, Соли Қодировларни уйига таклиф қилибди.

— Шошганимиздан Бухородан у-бу нарсани олиб чиқмабмиз. Қуруқ қўл билан Бахтиёржонни қандоқ кириб борамиз? — дебди Аҳмаджон ака.

— Эй, шўрданақ олиб келиш ҳам эсга келмабди. Бахтиёржон бир хурсанд бўларди, — дебди Жаъфар ака.

— Менда икки килоча шўрданақ бор, бироқ... — дудуқланибди Ҳаёт ака.

Ҳаёт аканинг қитмирлик қилаётганини сезган Жаъфар ака:

— Бўлмаса бундоқ қиламиз, — дебди. — Сиз меҳмонхона ёнида ўтириб, шўрданагингни сотасиз. Биз савдолашиб сотиб оламиз.

— Ҳа, унда розиман, — дебди Ҳаёт ака шошиб.

ЧОЙ ДАМЛАШГА ҲАҚЛИСИЗ

Ўзбекистон халқ артистлари Ҳаёт Наимов ва Аҳмаджон Файзиев бировнинг кўнглини огритмаган инсонлар эди.

Бировга иш буюрмоқчи бўлса-да, ўзига хос йўл тутишарди. Ёшларга «паспортларингиз борми?» дейишлари билан даврадаги энг ёш актёр ўзи билиб чой дамлаб келарди.

Бир куни давраларида энди-

на ишга келган Шамсиддин Йўлчиев ўтирган эди.

— Паспортингиз борми? — деб қолди Ҳаёт ака унга қараб.

— Ҳа, — деди шошиб Шамсиддин ака ва чўнтагидан паспортини чиқариб беради. Ҳаёт ака паспортни олиб у ёқ-бу ёғини кўрган бўлиб, сўнг мулойимлик билан унга паспортини ва бўш чойнакни тутқазиб:

— Жуда яхши. Чой дамлашга ҳақли экансиз, — дейди.

ХУШТАГИНГИЗНИ ЧАЛАВЕРИНГ

1975 йил. Театр жамоаси Хоразм сафарида бўлганларида «Филлар менинг дўстларим» киносини кўришди.

Сафардан қайтаётганларида Аҳмад ака фильмдаги қўшиқларни хуштакда чала бошлади. Аҳмаджон Файзиев эса унга мулойимлик билан «мумкин бўлса, хуштагингни бас қилсангиз» деди. Аҳмад ака устозига «хўп» деди-ю, шумлиги тутди.

— Ая, Зухрани ўйнаганингизда неча ёшда эдингиз? — деб сўради у Хосият Қобулжоновдан.

Саҳна қироличаси бўлган актриса бир сўзга тушса, тўхтатиш қийин эди. Ая йўл бўйи таржимаи ҳолини сўзлаб кетди. Автобусдан тушар эканлар, ранглари оқариб кетган Файзиев:

— Аҳмаджон, мабодо яна автобусга ўтирсак, истаганингизча хуштагингни чалаверинг, мен рухсат бердим, — дермиш.

ҚАНДАЙ БАЖАРАЙ?

Театр ярим йиллик режани бажарганигами, директор тажанг бўлиб ўтирганда хонага бош дирижёр Учқун Наимов кириб, соғлигидан шикоят қилибди.

— Билмадим, қанақа касалга чалиндим? Бирданига ўз-ўзимдан орқага йиқилиб кетаман. Докторларга учрайми?

Акобиров ҳали жавоб беришга улгурмасидан, бош режиссёр кириб келибди.

— Билмадим, қанақа касалга чалиндим? Бошимнинг тенг ярмидан товонимгача терлайман, сувга ботаман. Докторларга учрайми?

Шу пайт жиринглаган телефон гўшагини кўтарган директор:

— Билмадим, режани қандай бажараман, ҳамма ғалати касал бўлса? — дебди.

ОТНИНГ ҚАДРИ

Театр жамоаси «Равшан ва Зулхумор» спектакли билан Хоразм вилоятига сафарга боришди. Спектакл қанчалик яхши ўйналмасин, томошабин олқиши унчалик сезилмабди. Бундан норози бўлган Аминжон Акобиров «Эртага саҳнага тирик отни етаклаб чиқамиз» деб таклиф қилибди. Дарҳақиқат, иккинчи кун саҳнага актёр от етаклаб чиқди. Шунда қийқирик, олқишлар янгради.

— Эҳ, отнинг қадри бизникидан шунчалик улуғ экан, билмай юрган эканмиз, — дермиш бош чайқаб Жаъфар Гуломов.

Elning baxshisi – yaxshisi

Халқимиз орасида шундай бахшилар, оқинлар, гўянда ва жировлар бўлганки, ҳар бир ҳудуд уларнинг номларини эъзоз билан тилга олган. Самарқанд вилояти Каттакўрғон туманида яшаб ижод қилган Нормухаммад Абдибой ўғлининг номи ҳам дostonчилик анъаналарини давом эттирган, бойитган бахши-шоирлар қаторида тилга олинади. Халқ орасида Нурмон шоир тахаллуси билан донг таратган бу инсон 1862 йилда Каттакўрғон туманига қарашли Энамяхши қишлоғининг Ачамайли элида туғилган. Маърифатли, оқсоқол бобоси Аҳмад Охун тарбиясини олган. У кишининг эл ичида, халқ сайлларида, тўй ва маъракаларда суҳбатларини тинглаб катта бўлган. Ёш Нормухаммад қалбида ўз элига, юртига муҳаббат, ота-онасига ҳурмат ва эҳтиром туйғулари Аҳмад оқсоқолнинг ўғитлари боис бўй кўрсатган бўлса ажаб эмас.

Балоғат ёшидаги Нормухаммад чорвага хашак йиғиш мавсумида янтоқ чопишга чиқар, нонуштани ҳам янтоқ ғарами соясида қилар экан. Ўримга чиққан ёш-ялангларни йиғиб, кетмоннинг дастасини чертиб, термалар айтиб берар экан. Бир термасида ўзи ҳақида куйлаб, янтоқ ғарами соясида ухлаб қолгани, тушида бир нуроний чолни кўргани, чол ундан «Қўтонингга берайми, томоғингми?» деб сўраса, шоша-пиша томоғимга деб жавоб бергани, ана шундан сўнг дostonлар, термалар куйлаётганини кўшиқ қилиб айтади. Бунга биров ишонади, биров ишонмайди. Бироқ ўткир зеҳни билан халқ оғзаки намуналарини хиргойи қилиб айтиши кўпчилиكنинг эътиборини тартади. Аҳмад Охун дoston тўқиб, уни ижро этишга қизиқиши кучли бўлган неварасини Саройкўрғон қишлоғилик Абдулғолиб бахшига шогирдликка беради. Саводи йўқлигидан Нормухаммад ёзишни, ўқишни билмасди. Энг катта қуроли кучли хотираси ва ўткир зеҳни эди. Тўй ва гаштакларда устози ижро этган барча дostonларни ёдлаб олишга ҳаракат қилган.

Ўзбек фольклори жонкуяри бўлмиш академик Ҳоди Зариф маълумотича, Нурмон бахши ўн бешдан ортиқ дostonларни ёддан билган ва ижро этган экан. Дostonни ижро этиш учун кучли хотирасидан ташқари, ўткир овози билан ҳам ажралиб турган. Тўйлар, сайлларда дostonни тўлиқ томошбинга етказиш учун энг юқори октава товуш соҳиби бўлиш талаб этилган. Бу имконият

Нурмон шоирда етарли бўлиб, устозидан ўрганган дostonлардан ташқари, ўзи тўқиган термаларни ҳам кўшиб айтган.

Шоир ўзининг тўқиган термаларида гоҳ замона воқеаларидан куйлаган бўлса, гоҳида давр илғорлари – тенгдошларининг ғайратидан қувониб кўшиқлар айтган. У ўз даврининг фидойиси, юрт учун, Ватан бахти, саодати, мустақиллиги учун жонини берган миллат фарзанди Номоз Пиримқул ўғли ҳақида жўшиб куйлайди. Термаларида уни фахр билан қайта-қайта тилга олади. Жиззах давлат педагогика институти профессори У.Жуманазаров шоир ижод йўлини ўрганиб: «Каттакўрғонлик Нурмон шоир ўз кўшиқларида Номоз ва унинг йигитлари томонидан олиб борилган шиддатли курашлар Николай пошшони ҳам, Бухоро амирини ҳам жиддий ташвишга солиб кўйганлигини куйлайди», деб ёзади. Чунки Нурмон бахши халқ озодлиги курашчиси Номоз ботирга атаб дoston яратди:

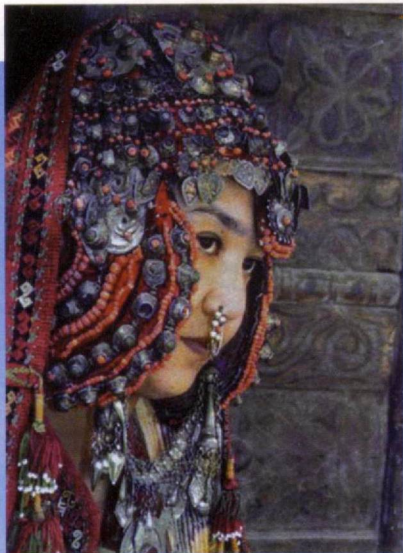
**Умрим бўйи ҳазар қилдим номардларнинг пулидан,
Дардларимни баён этдим Номоз полвон тилидан,
Мендан олдин чиққан эмас шоир найман элидан,
Нетай қадр тополмадим ўз туғилган элимда.**

Буларнинг натижасида генерал-губернаторнинг фармонида асосан Нурмон шоир ҳам 1919 йили қамоққа олиниб, савол-сўроқсиз Каттакўрғон турмасига ташланди

З.Қодиров Нурмон бахшига котиб бўлиб юрган чоғларида шоирнинг олти дostonини кўчириб олган, 1928 йилда кўчирилган «Алпомиш», «Гўрўғли», «Авазхон», «Қаландаршоҳ» каби дostonлар шунингдек, «Кунтуғмиш», «Номоз» дostonлари, бунга мисол бўлади. Бахши яна ўнлаб термалар яратган: «Саркамни бер, Бойқаро», «Темир йўл», «Дехқони бор ўзбекнинг», «Чигиртка», «Очил дав», «Дўмбирам» кабилар шулар жумласидан.

Нурмон шоир ижоди ҳақида академик Ҳоди Зарипов, профессорлар Тўра Мирзаев, Умрзоқ Жуманазаров, Бозорбой Ўринбоев, адабиётшунос олимлар С.Сирождидинов, С.Умиров тарихчилар Н.Норкулов, Ю.Александров, А.Пяковский ва бошқалар илмий мақолалар ва китоблар, дарсликлар ёзганлар. «Ўзбек фольклори» хрестоматиясига киритилган «Номоз полвон» дostonи кўп тадқиқотларга асос бўлиб келмоқда. Нурмон шоир Абдибой ўғли 1939 йили 77 ёшида оламдан ўтди.

Дилдора АННАҚУЛОВА

Республикамизнинг ҳар бир ҳудуди ўзига хос анъаналари ва урф-одатларига эга. Шундан келиб чиқиб, либосларда ҳам умумийликни, ҳам алоҳида жиҳатларни уқиш мумкин. Юртимизнинг сўлим, хушманзара гўшаларидан бўлмиш Қорақалпоғистон ҳудудининг ҳам ўзига хос либослари ва безаклари мавжуд. Мустақиллигимизнинг 26 йиллигига бағишлаб, Ўзбекистон Бадиий академияси Қорақалпоғистон Республикаси бўлими кўргазмалар саройида «Қорақалпоқ миллий либослари» кўргазмаси ташкил этилди. Кўргазмага қўйилган ҳар бир либос ёки буюм томошабинларни завқлантириб, ўзига маҳлиё этди. Ушбу саҳифада И.В.Савицкий номидаги қорақалпоқ давлат санъат музейи этнография бўлими бошлиғи Айгул Пирназарова билан қорақалпоқ либослари оламига саёҳат қиламиз.

– Айгул опа, бизга қорақалпоқларнинг ўзига хос либослари хусусида сўзлаб берсангиз.

– Қорақалпоқларнинг ҳам бошқа ҳудудларга ўхшаб қадимдан тўй ва байрамларда киядиган либослари, кундалик кийимлари, қиладиган ишларига қараб киядиган жомалари бўлган. Бу анъана ҳозирги пайтгача сақланиб қолган. Ҳайит ва тўйларга алоҳида безакли, кундалик турмушга қулай, астарли, энгил кийимлар кийилади. Яъни тўй-маросимларда кўпроқ миллий либослар кийилса, бошқа вақтларда аёлларимиз замонавий ҳамда мавсумий кийинадилар. Қолаверса, замонавий ёхуд мавсумий кийимларга ҳам қизларимиз бирор нақш туширишни,

тақинчоқлар билан безаб уйғунлаштиришни хуш кўришади.

– Қорақалпоқ либосларининг тарихи ҳақида нима дея olasiz?

– Қорақалпоқларнинг энг қадим либослари – эркаларнинг морили чопонлари, чакмони, сувсар пўстини, чўгирма, телпак, қалпоқ, тақия, бўрк, бейкама этик, булғори этик, маҳси-ковуш, шунингдек, хотин-қизларнинг либосларидан кобинча, кистали каби кийимларни санаб ўтиш мумкин.

– Эътибор берсак, ҳар бир кийимда каштачилик намуналари яққол кўзга ташланади...

– Қорақалпоқ қизларининг чеварлигини кўрсатадиган энг машаққатли хунар каштачилик

ҳисобланади. Бунинг мисоли сифатида келинларнинг тўйга, яъни турмушга чиқаётган пайтида киядиган кўк кўйлагини айтсак бўлади. Кўк кўйлак бор бўйича кўлда ишланади, пахта чархда йигирилиб, дастгоҳда тўқилади ва кўк рангга бўялади. Бўялиш жараёни ҳам бир неча босқичлардан иборат. Сўнг турфа рангли иплар билан дарахт, совут ва сирға акс эттирилган нақшларда кашта тикилади. Кўйлакнинг олд қисми матонинг асоси кўринмайдиган ҳолда тўлиқ нақшланади. Бу ёш келинчакнинг латофатига, чиройига қиёсланади. Битта кўк кўйлакни қизлар 6-8 йил давомида тикишган. Яъни қизалоқлар улғайгач, вояга етгунича кўйлакни тикишга ўз ҳиссаларини қўшиш-

ган. Хуллас, кўйлакнинг айнан кўк рангга бўлиши сабабига келсак, халқ орасида эскидан дарё ва денгиз бўйларида яшаган аҳоли ундан илҳом олиб тиккан, деган нақл бор.

– Шу ўринда келинлар либосларига алоҳида тўхталиб ўтсангиз.

– Қорақалпоқ келинларининг миллий тўй либослари беш кийимдан иборат: кўк кўйлак, қизил кийимшек, ипак жегда, турме, зар ковуш. Қизил кийимшекка узатиладиган қизлар олти ёшидан бошлаб кашта тикиши шарт ҳисобланади. Эътибор қилинса, унинг нақшлари пастдан юқорига қараб мукамаллашиб боради. Яъни қиз тобора чевар бўлгани сари тикиши ҳам гўзаллашиб, якуни жуда чиройли тугайди. Қорақалпоқларда «Олти ёшда бошласанг, оширасан, етти ёшда бошласанг, етказасан», деган нақл шундан қолган. Момоларимизнинг қизларни хунарга солишдаги доноликлари уларга сабрни, бўш вақтдан унумли фойдаланишни, дидини шакллантиришни, гўзалликка интилишни ўргатишда кўринади.

Ипак жегда бошга ёпилади. Унинг ҳам тик ёқасига нақш тикилади.

килади. Зарли ковуш теридан ошлаб, ийланиб таёрланади ҳамда юза қисмида кумуш ипакда кашта тикилади. Айрим овулларда қизларга пошшойи ёки шатраш кўйлак кийдириб узатилади.

– Бош кийимлардаги алоҳида жиҳатлар хусусида ҳам гапириб берсангиз.

– Қорақалпоқларнинг бош кийимларидан энг сараси келинларнинг саукелеси бўлиб, унинг ҳам ўз тарихи мавжуд. Жуда қадимги даврларда урушларда иштирок этган момоларимизнинг совутсимон бош кийимлари даврлар оша жилоланиб, нозиклашиб, нақши нигорлар билан безатилган. Бугунги кунда мазкур кўринишдаги бош кийимлар келинларнинг сарполаридан жой олган. Уларнинг бўйинга осилиб турадиган қисмига мунчоқлар ҳамда ораларига ёғочдан қилинган безаклар тизилган. Бу ҳол келинчак серфарзанд, сердавлат бўлсин деган маънони англатади. Сочларининг учига тақиладиган жамалак (шашбау) лар ҳам қизалоқлар, келинчаклар, ёш оналар, қолаверса, катта ёшли аёллар учун алоҳида тайёрланган.

– Нафақат жамалаклар, бошқа либос ва тақинчоқлар ҳам ёшга қараб тикилгани сезиладими.

– Ёш қиз-келинчаклар кийимлари, одатда, қизил рангли бўлиб, уларнинг нақшлари изма-из усулда тикилади. Қизил кийимшек, ипак жегда, жөнүш,

кўлга кийиладиган энг (женгсе) каби либосларга гуллар, дарахтлар, айримларида қушлар, баъзан геометрик нақшлар кўзга ташланади. Бунда ўсимлик нақшлари овулдагиларнинг ҳўжалик ишлари билан, жониворларнинг акси эса чорвадорчилик ишлари билан шуғулланганликларини билдиради, яъни ҳар бир нақш ўз ўрни ва маъносига эга. Катта ёшли онахонлар, момолар оқ рангли либослар кийишган. Бунинг маъноси уларнинг ҳаётда тажрибали ҳамда пок ниятли табаррук зотлар эканидан далолат беради. Мазкур либосларнинг тикилиш усули ҳам бошқа аёллар либосларидан фарқ қилади.

– Шу ўринда заргарлик хусусида ҳам тўхталиб ўтсангиз.

– Бизда заргарлик хунари жуда қадимдан ривожланган. Ҳар бир овулнинг ўз заргарлари бўлиб, улар ўз хунарларини авлоддан авлодга мерос қолдирган. Улар бош безаклар, бўйин тақинчоқлари ва кўлга тақиладиган буюмлар тайёрлашган. Бош безакларига зирак, арабек, мунчоқлар киради. Бўйин тақинчоқларига эса айшик, ҳайкел, тугмалар, онирмунчоқлар киради. Кўл безаклари ҳам ўзига хос бўлиб, турли кўринишдаги биллакузук ва узуклар шулар жумласидандир.

– Мазмунли суҳбатингиз учун ташаккур!

Нигина ИСМОИЛОВА
суҳбатлашди

Liboslar qatimidagi sirtli jilolar

(Давоми. Боши 18-19-бетларда)

Бизда улуғ меҳмонга тўн кийдириш ёки яхши кунларини нишонлаётган одамнинг елкасига тўн ташлаш одати бор. Шу урфдан келиб чиқиб, бу одат ҳам каттариб (балки майдалашиб) кетган. Энди қуда қолиб унинг барча яқин қариндошларига навбатчи тўн улашилади. Баъзи хонадонлар борки, навбатчи тўнлар сандиқ-сандиқ бўлиб кетган. Тўй қайси тўйхонада, қачон бўлишини келишиб оладиган пайтда шунақа ортиқча матоҳларни эркак бўлиб кўтариб юрмайлик, деб келишиб оладиган қудалар ҳам борми? Кунни кеча қиз узатмоқчи бўлиб юрган қўшним арзи ҳол қилиб қолди: «Мен келин салом учун қуда томоннинг ёшу қарисига, бўлажак куёвнинг икки акаси, икки янгаси, уларнинг фарзандларига ҳамма нарсани тайёрлаб қўйганман. Энди ош берган кунимиз ҳам эркак қудамга пальто, катта ўғилларига куртка олишим керак экан. Ҳам саломда, ҳам ошда сарпо берадиган бўлсам, бошқа нарсаларга қандай пул етказаман», дейди у қақшаб. Яхшида, замонавий эркаклар қуданикидан келган кийимлар билан қишни чиқаришади. Кейинги қишгача бешик тўйи бўлиб қолса, яна сарполар тайёр! Аслида бу ишларга бош қўшмайдиганлар ҳам топилади. Лекин тўйдан кейинги гап-сўзлардан қочиб «эл қатори» тўй қилишга муккасидан кетганлар ҳам бор. Яқинда иккала қуда келишиб, майда-чуйда сарф-харажатлардан холи тўй қилишди. Қиз тараф келинга сарпо қилди, куёв томони куёвга. Бироқ асосий гап тўйдан кейин келиб чиқди. Куёв ўртоқлари билан дам олишга чиқмоқчи бўлган. Эски спорт кийимида чиқиб кетаётса, онаси «Ўртоқларинг олдида уят бўлди, янги уйланган йигит янги кийимда кўчага чиқиши керак. Қайнонани ҳам номига бўлсада, бирор та сарпо қилмади», деб келинни «чақиб» олган. Яна қўйди-чиқди. Яна борди-келди.

Энди тўйдан кейинги тўйчиқларнинг ҳам майда гапларию катта харажатлари ҳақида. Бизда тўйгача «оқ ўрар», «қуда таниш», «мол ёяр», агар туғилган кун, байрамлар чиқиб қолса, яна йўқловлар расамади билан бажарилади. Тўйдан кейин эса, «келинсалом», «қовурдоқ», «чаллар»... Хуллас, бу ёғи олинг қуда, беринг қуда. Бу йиғинлар учун яна битта тўйнинг харажати сарфланади, ахир.

Катта акам уйланганида мен иккинчи синфда ўқирдим. Тўйдан кейинги кунлар эди. Бир кун эрталаб икки хотин тугун кўтариб уйга келишди. Улар олиб келган тугунчада бир коса қовурилган гўшт бор экан. Уни келинчакка киргазиб беришди. Бу удумнинг маъносини кейинчалик тушунганман. Келин янги уйга мослашгунча, хонадон соҳибларидан тортиниб кам овқат тановул қилади. Шунинг учун унга яқинлари шунақа йўқлов олиб келишса керак... Энди бу удум ҳам каттариб, битта косача бир неча тоғорага айланиб келиннинг ҳақини егани кўни-қўшни, қариндош-уруғлар чиқиб оладиган бўлишган. Тўғри, республиканинг ҳар бир ҳудудининг ўз урф-расмлари бор. Бироқ ҳамма жойда ҳам ортиқча чиқимлар, катта-катта харажатлар ортида майда гаплар ва яна

улкан муаммолар пайдо бўлмоқда. Бу хусусда кўп ва хўп ёзилди, гапирилди. Айниқса, Президентимиз шу мавзунини алоҳида кўтариб чиқиб, тўйларнинг энг серхаражати ҳам Тошкент шаҳрига, ажримларнинг кўпи ҳам пойтахтга тўғри келаётгани ҳақида қуйиниб гапирди. Тўйлар биров тартибга келиб қолар, бироқ тўй олди ва кейинги маросимларни ҳам қисқартириш вақти келмадимикан?

Яқинда қариндоршимизникида бешик тўйи бўлди. Қандай яхши, бир инсон дунёга келди! Бу хурсандчиликни баҳам кўриш учун қариндошимиз бизни чақирди. Хизмат қилиб юриб, шу маросим ҳам катталашиб кетганига қуйиндим. Бир йил олдин қудаларнинг уйини тўлдириб берган бечора келиннинг ота-онаси энди чақалоққа керак бўладиган барча ашёларни юк машинасида қарнай-сурнай билан олиб келишди. Шовқин-сурон ичида қулоғимга чалинган бир гап мени қарахт қилиб қўйди. Юк машинасида буюмларни тушираётган ёш-яланглар орасида чақалоқнинг отаси кўринмади. Қудалар бешикни фақат куёв уйга олиб киради, ирими шунақа дейишди. Бирор харажат билан дўконга чиққан куёв топиб келинди, бешик уйга олиб кирилди, кейин қаравот, қоляска, арава, боланинг гигиеник асбоблари, аптечка, сўргич ва ўн-ўн бешта тоғора... Ҳаммаси суратларга туширилиб, тарихга муҳрланди. Қайнонаси безатиб олиб келган бешикни куёв уйга олиб киради, деган ирим қулоғимда қолиб кетди. Агар шундай бўлса, болани дунёга келтирган ота уни таъминламайдими?! Хуллас, ўзимиз ўйлаб чиққан удумлару иримлар билан ҳаётимизни ўзимиз қийинлаштириб ташлаганмиз.

Мамлакатимизда олиб борилаётган кенг қўлам-ли ислохотлар туфайли одамларнинг яшаш тарзида, онгу руҳиятида яхши янгиликлар рўй бермоқда. Ташаббус халқдан ҳам чиқиши керак. Чиройли ва чиқимсиз тўй ўтказиб, ўртак бўлиб, намуна бўлиб чиқадиганлар кўпайсин. Нафақат пойтахтимиз, вилоятлар, чекка қишлоқларда ҳам тўй қиламан деб бели оғриётганлар камайсин. Нима учун хомушсиз, деса, ээ, тўй қилишим керак, деб эмас, тўй қилмоқчиман, деган одамларнинг юзидаги табассумга шерик бўлайлик.

Халқимизда топганимиз тўйга буюрсин, деган чиройли истак бор. Бу бир қарашда яхши. Бир томондан тўй учун топаман деб чет элларда иш излаб юриш дегани эмас, қиз узатаман деб қарзга ботиш дегани эмас, ўғил уйлантираман деб фонограммачи яллагиларни фалоон пулга олиб келиб, боласининг ўқиши учун китобга пул топа олмай қолиш дегани эмас. Қизларимизнинг сепига бир сандиқ китоб олиб берайлик. Сеп кўргани келганлар пардасига, мебелига ёки идишларига эмас, маънавиятига тасанно дейишсин. Топганларимиз нафақат тўйларга, фарзандларимизнинг ўқишига, бошқаларга кўмак беришга, невараларимизга кутубхоналар ташкил қилиб беришга ҳам буюрсин. Сиз нима дейсиз, азиз журналхон?

Манзура ШАМС

«Gashtak» muhimmi, yoki tarbiya?

«Оммавий маданият» деган офат сарҳад билмай, ими-жимиди ҳаракатланаяпти. Келинг, унинг таъсирида ёпирилиб келаётган иллатлар хусусида тўхталайлик.

Мана, бир тоифа оналар ресторанга келиб ўтирди. Бўйниларида ялтираган, бармоқларида милдираган зеб-зийнатдан атроф ёришиб кетди. Дастурхондаги таомларни санаб ўтирмаймиз. Ҳатто спиртли ичимликлар ҳам бўй чўзиб турибди. Уларнинг овози баландлашмоқда. Энди ким гапиряпти, ким тинглаяпти, деманг. Тингловчи йўқ. Ҳамма гапиряпти.

Муסיқа вадаванг бўлганда, ўйинга тушиб, пасайганда гийбатлашиб, кийган либосларини, таққан тақинчоқларини кўз-кўз қилиб ўтиришади. «Бир ойда тўртта гаштагимиз бор, — дейди бир аёл. — Ҳали бу ўғлим, ҳали униси пул жўнатиб турмаса, ойига фалон сўм кетади. Гаштак навбати тегиб қолса, дастурхон учун бир дунё харажат. Келинимнинг ҳам учта гаштаги бор. Иккаламизники бир кунга тўғри келиб қолмасин, невараларга ким қарайди, деб ташвишланаман доим».

Ташвишини қаранг онанинг. Оиладаги аёлларнинг гап-гаштаги учун ҳам камида бир ярим миллион сўм керак экан. Аёлларнинг ҳар сафар гаштакка бир хил кийинаманми, деган иддаоларини ҳам қўшсак, қор қалин ёғадиган томонларга чиқиб кетган йигитларни тушуниш мумкин.

ОНАЛАР ҲАММА ДАВРДА БИР ХИЛМИ?

Бир зум кўз юмиб кечаги оналарни эслайлик.

Фарзандлари таомланиб кетгандан сўнг дастурхондаги ушоқларни еб қаноат қилган, қашшоқлик, йўқчиликни бошидан ўтказган, уруш кўрган момоларимиз. Сандал атрофида болаларини тўплаб, эртак, дoston ўқиб берган улар. Ҳозир ҳам орамизда бор. Шундайларнинг умрлари узоқ бўлсин. Тилларидан шукрона тушмайди. Невара-эвараларини дуо қилиб чарчашмайди. Ҳар гапида ҳикмат бор. Ҳеч бўлмаса, битта мақол ишлатиб сўзлайди. Олисдаги ўғлидан хат келса йиғлаб ўтирадиган, борлигини фарзандига бағишлаган, ўзини унутган жонфидо оналар.

Яқин йиллар ичида замон шиддат билан ўзгарди. Истиқлолга эришганимиздан сўнг, ўтиш давридан эсон-омон ўтиб олганимиздан сўнг кун сайин турмушимиз фаровонлашиб борди. Кўз тегмасин. Илгари бир аёлнинг кўчалик кийими икки-учтагина бўлса, ҳозир жавонларга сиғмайди. Илгари йиртиқ кийимга ямоқ солиб кийилган ва юпаниш учун ямоқ кийган савоб бўлади, дейилган бўлса, бугун ямоқ кийган инсонни кўрмаймиз. Йигит-қизларгина эмас, катта ёшбилар ҳам замонавий, урфга қараб, рангини рангига мослаб кийина бошлашди. Бу оналарга ҳам кескин

таъсир қилди.

Шукурки, аёлларимиз энди ўттиз ёшида ўтин бўлмаяпти. Улар ҳам ўзгарди. Энди ўзини ҳам ўйлаяпти. Ямоқ тушган кўйлақларни энди эгниларига илишмайди. Ҳатто бир марта кўпчиликнинг орасида кийган либосини қайта киймайдиган аёллар бор.

КЎЗ ЁШ ТЎКАЁТГАН ОНАЛАР

Уй бекалари орасида бир тоифа оналар борки, улар телевизор қаршисида михланган.

Қайсидир мамлакатдаги муҳаббат можароларини кўриб, қаҳрамонлар учун кўз ёш тўкиб ўтиради. Ёнига эмаклаб келган боласини ҳам силтаб, ғамга ботади. Ҳаётининг мазмуни шу. «Шу ҳафта зўр сериал бошланди. Узоқроқ вақт талаб қиладиган таомларни қилмай кўйдим. Ё куйиб кетади ёки сериалимни кўролмай қоламан. Айти сериал бошланганда дадаси ишдан келади. Қовоғидан қор ёқиб қолмасин, деб тухум пишириб келаман. Кеча йигитни қамаб қўйганда қон босимим кўтарилиб кетибди. Ҳалигача дори ичиб ётибман. Тўхматга қолди, шўрлик. Кундузи тақор кўраман. Болалар роса халақит беришади-да». Кўшнилари суҳбатидан бу гаплар. Энди бу она фарзанди учун нима қила олаяпти? Оиласидагилар ярим тайёр овқатларни еявериб, саломатлигидан ажралмайдими? Маънавият-чи?

КОЛЛЕЖДА ЎҚИБ, ИШЛАШ МУМКИНИ?

«Фарзандларимдан бирор нарсани сўраб ўтирмайман. Кимга бераман, кимга уйлантираман, қарерда ўқийди, ўзим ҳал қиламан», деди бир опахонимиз.

Бу ҳолатда саломга яраша алик олинса, қандай бўлади? Улар билан ҳам ҳисоблашиш, маслаҳатлашиш ўринли эмасмикан? Фарзандининг юрагида нима борлигини билмаган она унинг қаёққа кетаётганини, кимлар билан учрашаётганини биладими? Фарзанди ҳам ўзича қарор чиқариб қўйса, ким куяди? Биз оталар ҳақида кам гапиряпмиз. Чунки бола кун бўйи она билан қолади. Она унинг руҳиятидаги, саломатлигидаги ҳолатларни кўздан қочирмаслиги керак.

Коллежда ўқиётган фарзандини ишлатиш учун ўқишдан олиб қоладиганлар ҳам бор орамизда. Қиш ойларида бир-икки коллежда кўриниб қўйса бўлди, бошқа пайт ишлаб пул топади, деб ўйлайдиганлар ҳам бор орамизда. Қонунчилигимизда ота-оналарнинг масъулияти кучайтирилмоқда. Бироқ оилага путур етган бўлса, уни йўлга солиш қийин кечади. Касб-хунар коллежлари тўғрисида давлатимиз қайғураётган бир пайтда ота-оналар фарзандининг фаровон келажагини эмас, бугунги кунини ўйлаб турса...

Ҳафиза ЭГАМБЕРДИЕВА,
журналист

Ҳарроқ hikoyalar

Бугунги тезкор замонда одамлар қисқа фурсатда кўп ишларни қилишга уринадилар. Замондан орқада қолиб бўлмайди. Шу маънода қисқа ҳикоялар ёзишга уриндик. Қолаверса, жаҳон адабиётида қисқа ҳикоялар ёзиш тажрибаси бор. Тўғри-да, бир қаторли шеърлар бўлгач, нега бир-икки гапдан иборат ҳикоялар бўлмаслиги керак? Асли ҳикоянинг моҳияти бир жумлада зуҳур этилади-ку. «Ҳар қандай асар, одатда, бир сўз учун ёки бир сатр, бир фикр учун ёзилади» – деганди устоз Талъат Солиҳов. Бизнинг япроқ ҳикояларимиз ҳам шу йўлдаги изланишлардандир.

Донишлик

Қулоғи борларнинг бари гап уқсайди, қирқ қулоқли қозон энг донишманд бўларди.

Фикр

Томчи тошни тешиши мумкин. Ўткир фикр бутунни синдиради, синикни ямайди. Танлашда адашма.

Муносиби

Қанот бўлса, уча оладиган бўлса. Товуқникидек эмас.

Оёқ бўлса, чопа оладиган бўлса. Тошбақаникидек эмас.

Неки бўлса, муносиб бўлсин экан, бўлмаса...

Хамиртуриш

Хамиртуруш қўшилмаса, хамир кўпчимайди. Демак, нон ёпилмайди. Момолар кейинги хамирга муштдеккинасини олиб қўядилар. Муштдеккина хамиртурушда етилтириш, биридан иккинчисига ўтказиш, занжирдек улаш ҳикмати бор. Хамиртурушдан ҳам ўрганса бўларкан, фақат...

Чираниш

Ўзингдан қочар манзил тополмайсан. Нафснинг чегарасин тийиб туrolмайсан. Ниманга чиранасан, одамзот?

Овоз

Қўнғироқ қилсам бандлик саси. Наҳот, бу сенинг овозинг?!

Ҳеч қаерда

Илон, ари, чаён захридан табобатда шифо учун фойдаланилади. Ари захричалик нафи бўлмаган захринг ичинга ют. Ўлмайсан ҳам, ўлдирмайсан ҳам...

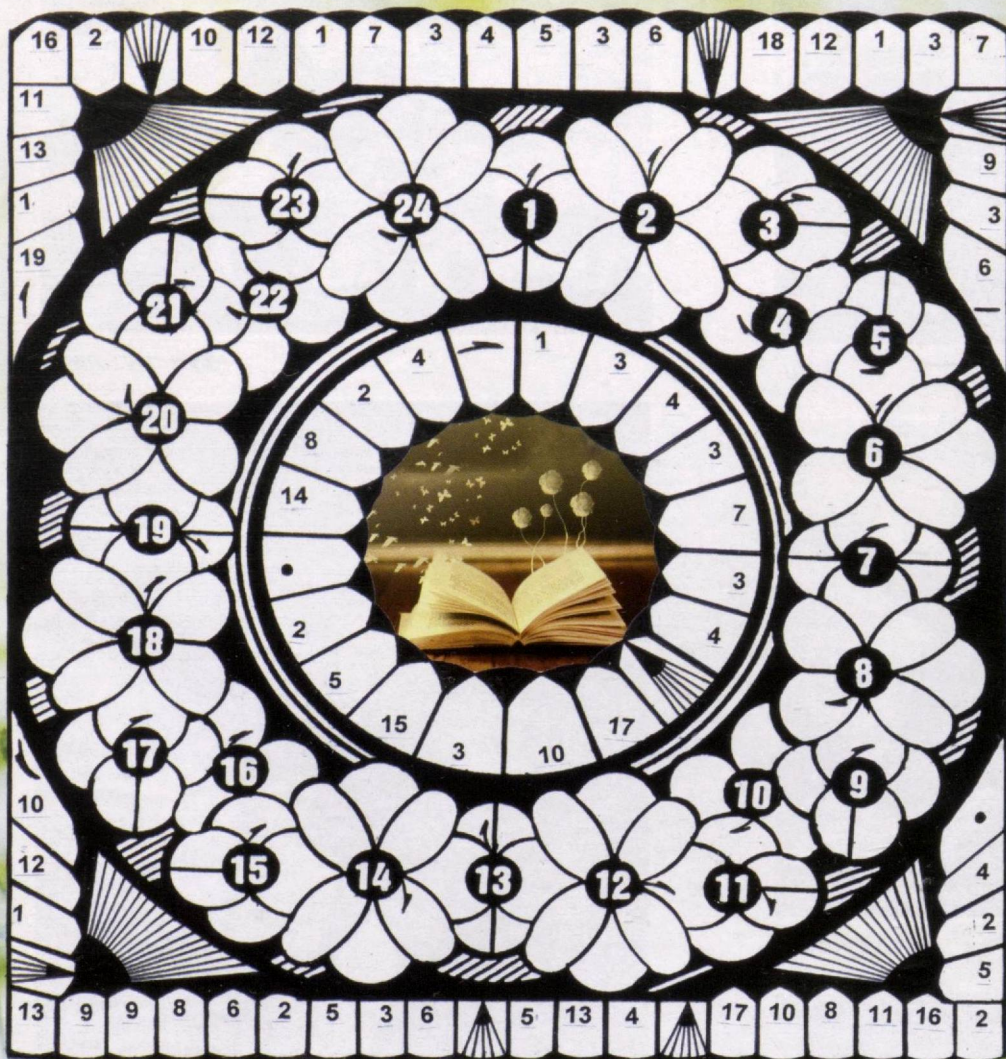
Табассум

Қуёш кулиб боқса, тошларнинг юзидаги қорлар эрийди, олам равшанлашади.

Кўнгилларни бир жилмайиш билан чароғон қилиш мумкин. Табассум қилишни унутма.

Ажин

Китоб туманидан келаётганда, Тахтақорача довонидан ўтаётиб тоғларга разм солсангиз, бирорта текис, бутун тош йўқ. Қоятошлардаги ёриқлар бобо-лар юзидаги ажинларни эслатади. О, умр, тошларга ҳам ажин соласан.

ЎТТАН СОНДАГИ «УНУТИЛМАС ҚҶШҚЛАР» ЧАЙНВОРДИНИНГ ЖАВОБЛАРИ:

1. «Муножот». 2. «Топилмас». 3. «Санамо». 4. «Оқибат». 5. «Талқин». 6. «Нигорим». 7. «Мак-туб». 8. «Билмадим». 9. «Мухаммас». 10. «Соғуниб». 11. «Бозургоний». 12. «Йигит». 13. «Тўхта-мас». 14. «Сувора». 15. «Азизим». 16. «Мухаммад». 17. «Дилбарим». 18. «Мушкулдур». 19. «Рок». 20. «Келинчак». 21. «Керак». 22. «Келдим». 23. «Мунчаким». 24. «Мустаҳзод». 25. «Дилбаринг». 26. «Гулзорим».
- МУАММОНОМА Қалит сўзлар: 1. «Шашмақом». 2. Харак. 3. Танбур. 4. Чанг. 5. Медиатор. 6. Аъана. 7. Қулоқ.
- Қўшиқлар: «Қурбониман» (Воқиф). «Разнопланмасун» (Увайсий). 3. «Хушкелдинг». (Амирий). 4. «Тонг отқунча». (Дипафкор).

«МУАЛЛИФЛАР» АЙЛАНМА КРОССВОРДИ

Қуйида келтирилган бадиий асарлар муаллифларини топиб, шаклда белгиланган хонадан соат мили йўналишида рақам атрофига ёзиш билан топқирлигингизни си-наб кўринг. 1. «Илиада», «Одиссея» эпоси. 2. «Оқ кема», «Сарвиқомат дилбарим» қиссалари, «Асрга татиғулик кун», «Кассандра тамғаси» романлари. 3. «Узверли», «Айвенго» романлари. 4. «Тақдир ўйинлари», «Оилавий давра», «Она замин» романлари. 5. «Дор остидаги сўз» қиссаси, «Тожи-хон Шодиева тарихи», «Розияхон Мирсоатова» очерк-лари. 6. «Шовқин ва ғазаб», «Ўлим тўшагида», «Авессалом, авессалом» романлари. 7. «Испания қалбимда» тўплами, «Башарият қўшиғи» эпопеяси, «Тан оламан: мен яшадим» хотира асари. 8. «Қиёсий хангомалар» умумий ном билан аталувчи тарихий биографик асарлар. 9. «Ганс Ланге» пьесаси, «Мария Магдолина» трагедияси, «Аср фарзандлари», «Мерлин» романлари. 10. «Болалик», «Бола Алишер» қис-салари, «Навоий», «Қуёш қораймас» романлари. 11. «Фар-салдаги жанг», «Муқаддас баҳор» романлари. 12. «Граже-ния», «Дзядлар» поэмалари. 13. «Анна Снегина» достони, «Замин дарғаси» тўплами. 14. «Чоликуши», «Яшил кун» романлари. 15. «Булбулнома», «Мантиқ ут-тайр», «Хусрав-нома» «Панднома» дostonлари. 16. «Карнавал мамлака-ти», «Какао», «Тер», «Олтин мевалар даласи», «Чексиз далалар» романлари. 17. «Рамазон оқшомлари» ҳикоялар тўплами, «Ташула» қиссаси, «Мистер доллар», «Изтироб чеккан оила», «Доктор» комедиялари. 18. «Ҳожи Қора» ко-

медияси, «Алданмиш кавокиб» қиссаси. 19. «Сўна», «Жек Реймонд», «Узилган дўстлик» романлари. 20. «Жунгли қи-тоби», «Рикки-Тикки-Тави», «Маугли» саргузашт асарлари. 21. «Болалар ва оила эртақлари», «Немис ривоятлари» асарларини ёзган ака-укалар. 22. «Ичиндаги ичиндадир» насрий асари, «Маснавий маънавий» ҳикоялар, панду ҳик-матлар асари. «Макотиб» замондош ва устозлари билан бўлган ёзишмалари. 23. «Юсуф ва Зулайхо», «Лайли ва Мажнун», «Саломон ва Абсол» дostonлари. 24. «Обло-мов», «Замон зайли», «Оддий воқеа» романлари.

МУАММОНОМА Қалит сўзлар: 1. Алишер Наво-ийнинг «Фарҳод ва Ширин» дostonидаги маккора аёл образи - 19, 10, 13, 9, 1, 6.

2. Атоқли ўзбек маърифатпарвари, шоир ва муаллим - 1, 11, 7, 8, 6, 2, 15.

3. Саид Аҳмаднинг «Уфқ» трилогияси қаҳрамони - 5, 2, 7, 5, 8, 4.

4. Вильям Шекспирнинг «Отелло» трагедиясидаги об-раз - 17, 18, 8.

5. Шеърят анжумани - 9, 13, 14, 8, 2, 4, 1.

6. Ёзувчи асарига ўхшатма тарзида ёзилган янги асар - 6, 1, 3, 2, 4, 1.

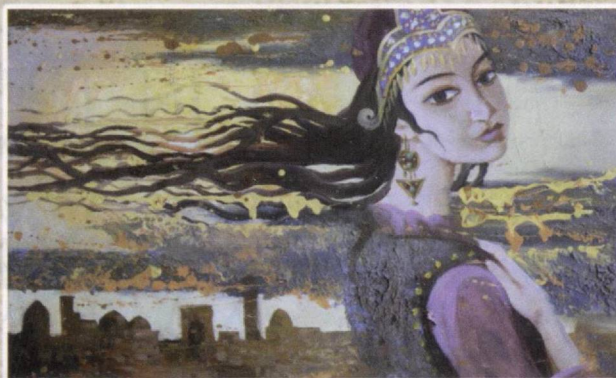
7. Мирмуҳсин қаламига мансуб қиссалардан бири - 16, 12, 4, 2.

Энди қалит сўзларининг жавоблари орқали шаклнинг атрофи ва ўрта қисмидаги рақамларда яширинган муаммо-номани ҳал этиш билан икки ҳикматли сўзни билиб олинг.

Тузувчи: Ҳозилжон ОРИПОВ

Туш

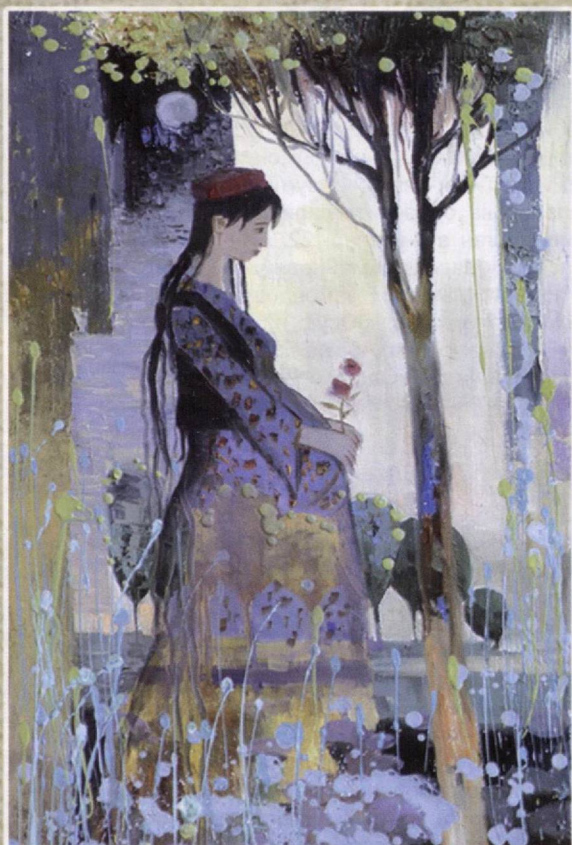
Тун шуъласи

Кутуш

Севги куйи

Муҳаббат

Тўй тараддуди

Rassom Shixnazar Jumaniyozov ijodidan namunalar

1987 йили Хоразм вилоятида туғилган. 2003-2010 йиллар давомида Камолиддин Беҳзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институти тасвирий санъат факультетининг маҳобатли рангтасвир бўлимида таҳсил олган ҳамда дастгоҳли рангтасвир мутахассислиги бўйича магистратура босқичини тамомлаган.

2011 йилдан Камолиддин Беҳзод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институти тасвирий санъат факультети маҳобатли рангтасвир кафедраси мудири. Бугунги кунда у кафедрани бошқариш билан бир қаторда талабаларга рассомлик санъатидаги ўз билимларини, ижод сирларини ўргатиб келмоқда. Ўзбекистон Бадиий Академияси қошидаги Бадиий Ёш ижодкорлар уюшмаси аъзоси. Кўплаб халқаро ва республика кўргазмалар иштирокчиси.

Шарқона ибо

Ҳаёт жилоси

**Ўзбекистон миллий
симфоник,
камер ва халқ чолғулари
оркестрлари жамоалари
бирлашмаси
юртимиздаги
барча устозларни
1 октябрь – Ўқитувчи ва
мураббийлар куни билан
муборакбод этади!**

ISSN 2091-5330

indeks: yakka obunachilar uchun – 820,
tashkilotlar uchun – 806.

OBUNA DAVOM ETMOQDA